

## Täysistunto

**Tiistai 27.2.2018 klo 14.00—20.09**

Täysistunto alkoi klo 14.00. Täysistunto päättyi klo 20.09.

Puhetta johtivat ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen (14.00—16.31), puhemies Paula Risikko (16.31—18.28) ja toinen varapuhemies Tuula Haatainen (18.28—20.09).

### 1. Nimenhuuto

Nimenhuutoraportti Liite 1A

Toimitettiin nimenhuuto.

### 2. Ilmoituksia

#### 2.1. U-asiat

Valtioneuvosto on 22.2.2018 toimittanut eduskunnalle Euroopan unionin asiat U 7 ja 8/2018 vp, ja puhemies on lähettänyt ne käsiteltäviksi suureen valiokuntaan, jolle asiasta U 7 hallintovaliokunnan ja asiasta U 8 liikenne- ja viestintävaliokunnan on annettava lausunto.

### 3. Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa Jaettu ymmärrys työn murroksesta

Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2017 vp

Valiokunnan mietintö TuVM 2/2017 vp

*Ainoa käsittely*

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Nyt päätetään tulevaisuusvaliokunnan mietinnön TuVM 2/2017 vp pohjalta kannanotosta selonteon johdosta.

Tulevaisuusvaliokunnan puheenjohtajan esittelypuheenvuoron jälkeen keskustelu käydään etukäteen pyydettyjen puheenvuorojen osalta nopeatahtisena. Ryhmäpuheenvuorojen pituus on enintään 3 minuuttia ja muiden etukäteen varattujen puheenvuorojen pituus enintään 5 minuuttia. Puhemiesneuvosto suosittaa, että myös nopeatahtisen keskusteluosuuden jälkeen pidettävät puheenvuorot kestävät enintään 5 minuuttia. Lisäksi myönnän harkitsemassani järjestyksessä 1 tai 2 minuutin pituisia vastauspuheenvuoroja.

Keskustelua tästä asiakohdasta käydään klo 16.30:een saakka, noin 2,5 tuntia. Keskustelua jatketaan tarvittaessa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsiteltyiksi. Mikäli keskustelu päättyy ennen kello 16.30:tä, siirrytään päiväjärjestyksen seuraavaan eli 4. asiakohtaan.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

### *Keskustelu*

**14.03 Stefan Wallin r** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies, värderade talman! Framtiden har alltid fascinerat människan. Vi vet så lite om framtiden, förutom att vi kommer att tillbringa förhoppningsvis en hel del tid i den. Så lyder ett gammalt talesätt. Därför är det också viktigt att försöka påverka denna framtid. Ett annat talesätt som är lånat från indianerna slår fast att vi inte har ärvt jorden av våra föräldrar lika mycket som vi har den till låns av våra barn. Också det här ansvaret ger oss en plikt att försöka påverka framtiden i indianernas anda, exempelvis gällande arbetet för Agenda 2030.

Tulevaisuuden haasteiden kuvaaminen on kiehtova mutta myös erittäin vaikea tehtävä. Joka tapauksessa on aina pidettävä mielessä, että tulevaisuus ei muodostu itsestään jonkun luonnonlain, pelkän kohtalon tai sattumien toimesta. Tulevaisuus muodostuu osittain riippuen siitä, mitä ihminen, ihmiskunta tekee tai jättää tekemättä juuri tänään. Yksi on ainakin varmaa: työtä on tehtävä sekä kuvaannollisesti että ihan käytännössä, eikä työ tekemälä lopu.

Arvoisa puhemies! Tänään käsittelyssä olevassa mietinnössään tulevaisuusvaliokunta on samaa mieltä hallituksen kanssa siitä, että tulevaisuusselonteossa kuvattu työn murros on käynnissä. Epätyypillisten työsuhteiden, pirstaleisen työn, itsensätyöllistämisen, yksinyrittämisen ja statussiirtymien määrä on kasvussa. Tulevaisuusvaliokunta on samaa mieltä myös siitä, että ajurina tälle muutokselle ovat digitalisaation mahdollistamat uudet toimintamallit, jotka kiihdyttävät globalisaatiota ja muuttavat työmarkkinoita ja tehtävänkuvia sekä liiketoimintamalleja. Tulevaisuusvaliokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan myös siinä, että murroksen, eli epätyypillisten ja yksilöllisten toimeentulomallien, hallinta edellyttää yksilön tasolla sosiaaliturva-, vero- ja eläkejärjestelmien joustavuutta ja politiikkajohdonmukaisuutta, byrokraloukkujen karsimista, tulorekisteriä sekä digitaalista portfoliota, jolla myös varsinaisen palkkatyön ulkopuolinen aktiivisuus saadaan näkyväksi. Tämä edellyttää poliittiseen rohkeuteen perustuvia poliittisia päätöksiä.

Tulevaisuusselonteko on sinivalkoinen innovaatio, jonka avulla valtio ja eduskunta käyvät jatkuvaa vuoropuhelua Suomen pitkän aikavälin tulevaisuushaasteista. Parhaimmillaan hallituksen selonteko ja tulevaisuusvaliokunnan mietintö luovat erikseen ja varsinkin yhdessä visionääristä pohjaa seuraavalle hallitusohjelmalle. Tämä prosessi on lähestulkoon uniikki koko maailmassa, kuten myös itse tulevaisuusvaliokunta edelleenkin on.

Vaikka tähtäin on tänään suunnattu kirkkaasti tulevaisuuteen, on myös kansanvallan nimissä muistettava, mitä eduskunta on viime vaalikaudella edellyttänyt hyväksyessään tulevaisuusmietinnön. Silloin vuonna 2014 eduskunta edellytti ponsissaan muun muassa, että valtioneuvosto valmistelee Suomelle tiedestrategian ja että t&k&i-toiminnassa se tavoittelee 4 prosentin bkt-tasoa yhdessä yksityisen sektorin kanssa. Eduskunta edellytti tuolloin myös, että valtioneuvosto kiirehtii uuden kansallisen ennakoitumallin toimeenpanoa sekä laatii ohjelman ja tekee myöskin periaatepäätöksen, joilla sitoudutaan poliittisesti kokeilujen edistämiseen. Lisäksi eduskunta edellytti, että seuraavan hallitusohjelman keskeiseksi tavoitteeksi otetaan työelämän uudistaminen ja suomalaisten työllistäminen.

No niin, kokeilukulttuuria onkin Sipilän hallituksen ohjelmassa edistetty. Kansallista ennakoitijärjestelmää käytettiin tehokkaasti tulevaisuusselonteon valmistelussa. Tänään palautekeskustelussa oleva tulevaisuusselonteko puolestaan pureutuu työelämän uudistamiseen, suomalaisten työllistämiseen ja sosiaaliturvajärjestelmän kehittämiseen työllisty-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

mistä edistävään suuntaan. Kestävä kasvu ei näy riittävästi itse tulevaisuusselonteossa, mutta hallitus on ollut siinäkin asiassa aktiivinen erillisellä Agenda 2030 -selonteolla.

Tämä kaikki osoittaa sen, että tulevaisuusselonteko toimii ja on tuottanut yhteistä ja jaettua ymmärrystä yli vaalikausien, kuten pitääkin. ”On useampi päivä kuin makkara”, sanoi aina Esteri-mummo, kun halusi säästää paukkuja tulevaisuutta varten. Kahdessa osassa tehtävä tulevaisuusselonteko parantaa tämänkaltaista jatkuvuutta, tätä pidemmän tähtäimen ajattelua korostavaa dialogia entisestään.

Tulevaisuusselonteon ensimmäisessä osassa, ”Jaettu ymmärrys työn murroksesta”, oli kuitenkin myös joitakin puutteita, joihin tulevaisuusvaliokunta omasta puolestaan puuttui mietinnössään.

Herr talman! I framtidsutskottets klämförslag anser utskottet att regeringen också framöver bör göra sin framtidsredogörelse i två delar för att befrämja dialog och delaktighet. Utskottet anser också att redogörelsens andra del bättre bör beakta hur Agenda 2030 påverkar framtidens arbete, detta samhällsbärande element i ständig förändring alltså, och bedömer hur åtgärdsförslagen stöder ekologiskt hållbar utveckling, jämställdhet och delaktighet.

Framtidsutskottet anser alltså att del två i följande redogörelse bör fortsätta fokusera på arbetslivet och inringa lagstiftningsbehoven gällande detta, men också till exempel beskattningen och det sociala området. Olösta frågor finns alltså då det gäller att avskaffa byråkratiska fällor som hämmar exempelvis ensamföretagande och arbetskarriärer med splittrade arbetsförhållanden. Också direkta flitfällor som minskar incitamenten för att ta emot också till exempel kortvariga arbeten framom att lyfta ersättningar finns fortfarande kvar.

I klämförslagen märks också framtidsutskottets önskan att djupare granska de trender där ny teknologi skapar, inte bara kapar, arbetsplatser. En helt oundviklig fråga just i det här sammanhanget är vilket resursbehovet är om Finland vill vara ett föregångarland då det gäller teknologiutveckling. Det som har varit är historia, och det gäller för övrigt också våra goda Pisa-resultat. De här noteringarna må vara hur smickrande som helst, men de mäter inte framtiden. Framtiden måste vi skapa, och den måste vi skapa varje dag.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan kaikista ponsiesityksistä ei voida ajanpuutteesta johtuen keskustella tässä ja nyt, mutta kaikkien ponsien taustalla on valiokunnan vakaa näkemys murroksen isosta kuvasta. Olemme tavallaan samanlaisessa murroksessa kuin 1800-luvulla, jolloin höyrykoneet, lennätin, sähkö, junat, autot ja kemianteollisuus vähitellen siirsivät meidät maatalousyhteiskunnasta teollisuusyhteiskunnaksi.

Kyse ei ole pelkästään uuden teknologian käyttöönotosta, vaan uusi teknologia muutti samalla elämäntapamme ja kulttuurimme, sen, miten liikumme, asumme, syömmme ja viihdymme, ja samanlainen muutos on käynnissä nyt. Olemme ottamassa käyttöömmme uutta teknologiaa, joka muuttaa myös sosiaaliset, yhteiskunnalliset ja kulttuuriset rakenteemme. Uusi työ syntyy näiden uusien rakenteiden ja elämäntapojen ympärille uuden teknologian avulla. Riman onkin oltava korkealla. Meidän on oltava edelläkävijä ja kilpailukykyinen kaikessa uudessa, mikä on syntymässä. Nopeat syövät hitaat. Meidän ei kuitenkaan tarvitse keksiä uutta ihan alusta asti eikä tyhjästä. Tämä muutos, mistä nyt puhumme, on jo täällä. Moni ammatti, työtehtävä ja toimiala on jo muuttunut digitalisaation myötä.

Kun osa työstä häviää ja uutta työtä syntyy ja lähes kaikki ammatit ja työtehtävät enemmän tai vähemmän muuttuvat, niin kaikki eivät kuitenkaan aina pysy mukana. Meidän on

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

siis myös pidettävä huolta tasa-arvosta ja niistä ihmisistä, jotka eivät syystä tai toisesta osaa, voi, pysty tai jaksa. Erityistä huolta on luonnollisesti kannettava maamme tulevaisuuden, siis nuorten, hyvinvoinnista.

Tulevaisuusvaliokunta huomauttaa, että digitalisaatio ei ole ainoa tulevaisuuden työhön vaikuttava muutostrendi. Esimerkiksi kestävä kehitys vaikuttaa tähän jopa enemmän kuin itse digitalisaatio. Lisäksi valiokunta toteaa, että vaikka epäilemättä on syntymässä uudenlaisia työtehtäviä ja ammatteja ja vaikkapa epätyypilliset työsuhteet ovat kasvussa, niin suurin osa väestöstä on edelleen ja tulee itse asiassa myöskin pitkään olemaan niin sanotuissa normaaleissa työsuhteissa, palkkatyössä teollisuuden tai palveluiden tutuissa ammateissa. Suomalaisen työn tulevaisuutta pohdittaessa on siksi huomioitava myös näiden perinteisten työtehtävien, ammattien ja toimialojen tarpeet.

Yrityksillä on tulevaisuusvaliokunnan kuulemisen perusteella merkittävä osaamisvajae digitaalisessa liiketoimintaosaamisessa. Suomessa on myös työvoimapula alueellisesti sekä eläköitymisestä johtuen. Oman haasteensa tulevaisuuspolitiikalle muodostaa myös muutoksen ja muutosten mittaaminen. Pelkkä bkt-mittari ei sellaisenaan riitä hyvinvoinnin, kestävyys- tai edes digitaalisen liiketoiminnan kasvun mittariksi. Tulevaisuusvaliokunta huomautti samasta asiasta myös aiemmin Agenda 2030 -mietinnössään.

Arvoisa puhemies! Koulutus on paras tapa muuttaa maailmaa ja ihan käytännössä se paras tapa edistää työllistymistä. Korkealaatuinen osaaminen on myös pitkään ollut Suomen kilpailukyvyyn perusta. Siksi on tärkeää, että kaikilla suomalaisilla on jatkossakin tasavertainen mahdollisuus kasvattaa inhimillistä pääomaansa. Kasvatus, koulutus ja kotouttaminen ovat sosiaalisia investointeja, joiden varassa yhteiskunta kehittyy.

Finland kommer aldrig att klara sig i den globala tilltagande konkurrensen tack vare sin billiga arbetskraft, sina låga produktionskostnader, sina billiga råvaror, sin billiga energi eller sitt gynnsamma tropiska klimat — ta bara en dag som den här. Däremot kan vi klara oss tack vare god utbildning över hela skalan, från dagis till doktor, och högt kunnande omsatt till kvalitativa varor, tjänster och koncept som klarar sig på världsmarknaden, som klarar sig på exportmarknaderna.

På den marknaden kan man inte vara anspråkslös och vänta på att bara bli upptäckt av andra. Man måste ha självförtroende, man måste ha kunnande, man måste ha språkkunskaper, men också armbågar och ett strakt ryggstöd att falla tillbaka på, så att ryggstödet tål konkurrenternas knuffar tillbaka. Det ryggstödet, herr talman, det är vår utbildning.

Arvoisa puhemies! Suomi on valitettavasti menettämässä edelläkävijyyttään osaamisyhteiskuntana. OECD ja EU kiinnittivät vuoden 2016 talouskatsauksissaan huomiota siihen, että Suomi poikkeaa EU- ja OECD-maiden yleisestä suuntauksesta, jossa työvoimasta on tulossa yhä korkeammin koulutettua. Vielä 1990-luvun alussa suomalaiset 25—34-vuotiaat nuoret olivat OECD-maiden kärjessä korkeasti koulutettujen osuudessa. Vuonna 2015 Suomi oli tässä vertailussa OECD-maiden keskiarvon alapuolella. Mutta tämä ei onneksenne ole nyt ihan vain osoitus suomalaisen koulutusjärjestelmän heikkenemisestä vaan myöskin siitä, että korkea-asteen koulutusta on 1990- ja 2000-luvuilla merkittävästi laajennettu monessa muussa OECD- ja EU-maassa. Suomella on edelleen monipuolinen ja laadukas koulutusjärjestelmä, mutta globaali osaamiskilpailu se vain kovenee.

Edelläkävijäasemaan ja osaamiseen perustuvan kilpailukyvyyn säilyttäminen edellyttää meiltä jatkuvaa ja pitkäjänteistä investoimista koulutusjärjestelmään, tutkimukseen ja ke-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

hittämiseen. Pelkkä nykytilan ylläpitäminen ja toiminnan taloudellinen tehostaminen eivät riitä edelläkävijyyteen, ja ilman edelläkävijyyttä ei ole kilpailuetua. Esimerkiksi hyvistä Pisa-tuloksista pitää toki olla tyytyväinen, mutta laakereille ei voi jäädä lepäilemään. Mitarit mittaavat menneisyyttä, eivät tulevaisuutta. Tulevaisuus on tehtävä joka päivä uudelleen.

Arvoisa puhemies! Lopuksi: Tulevaisuusvaliokunta muistuttaa, että vaikka tulevaisuusselonteossa etsitään toimenpiteitä erityisesti Suomelle, niin työn murros, kuten niin moni muukin asia tässä maailmassa, on nimenomaan globaali ilmiö ja Suomi on osa tätä kansainvälistä yhteisöä. Kuten ilmastonmuutos, myös työn murros on niin kutsuttu kiperä ongelma, joka edellyttää kansainvälistä yhteistyötä varsinkin EU-tasolla. Mahdollisuuksiin tarttumista voi edistää myös tutussa perheessä [Puhemies koputtaa] pohjoismaisella yhteistyöllä. Esimerkiksi liikkuvuutta voi lisätä ja työntekoa helpottaa pohjoismaisia rajaesteitä edelleen purkamalla.

Puhemies! Olkaamme siis kaikki nyt tulevaisuuden tekijöitä ilman rajoja — sanan kaikissa merkityksissä.

Låt oss alla vara och agera som framtidsmakare [Puhemies koputtaa] utan gränser i ordets samtliga bemärkelser.

**14.19 Aila Paloniemi kesk** (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Maailman muuttuessa me suomalaiset voimme joko rakentaa itse tulevaisuuttamme tai ajelehtia muutoksen mukana. Keskustan eduskuntaryhmä valitsee rakentamisen. Selviytyminen työn, työelämän ja työmarkkinoiden murroksesta edellyttää meiltä suomalaisilta rohkeutta uudistua, taitoa sopia ja kykyä tehdä yhteistyötä. Sen sijaan kaiken vastustaminen tai vastakainasettelujen lietsominen ei vie tätä maata eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Suomen vahvuus on ollut ja on tasa-arvoinen koulutus. Myös tulevaisuudessa jokaisella lapsella ja nuorella on oltava lompakon paksuudesta riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautua niin pitkälle kuin itsellä on halua ja voimia. Eriasteista koulutusta on oltava saatavilla koko maassa.

Nuoria työttömiä on vihdoin aiempaa vähemmän, mutta tutkimusten mukaan etenkin moni poika on vaarassa syrjäytyä. Eduskuntaryhmämme mielestä ketään ei saa jättää yksin. Syrjäytymisvaarassa olevia nuoria on autettava ennen muuta täsmätoimin. Nuorille on rakennettava nykyistä joustavampia polkuja opinnoista työelämään, ja koulutuksen on pysyttävä muuttuvien työtehtävien mukana. Mielenterveyspalvelujakin tarvitaan eri kouluasteilla.

Arvoisa puhemies! Myös tulevaisuudessa jokaisella suomalaisella on oltava mahdollisuus työntekoon ja yrittämiseen. Keskustan eduskuntaryhmän tavoitteena on, että seuraavalla vaalikaudella vähintään 100 000 työtä vailla olevaa työllistyy. Työstä on myös saatava sellainen toimeentulo, että se on aina kannattavampaa kuin työelämästä sivussa oleminen. Lisäksi työelämässä on voitava jaksaa ja kokea mielekkyyttä, yhdistää paremmin työtä ja muuta elämää sekä päästä vielä terveenä eläkkeelle.

Tulevaisuudessa yhä useampi suomalainen työllistää itse itsensä. Moni tekee työtä välillä palkansaajana, välillä yrittäjänä tai kumpaakin. Esimerkiksi luovien alojen ammattilaiset ovat jo pitkään olleet tässä tilanteessa. Työnteon eri muodoille on luotava nykyistä paremmat edellytykset. Ansiotuloja ja sosiaaliturvaa on voitava yhdistää joustavammin. Keskustan eduskuntaryhmä on valmis kokeiluihin ansiotulojen ja sosiaaliturvan yhdistä-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

misessä. Samalla sosiaaliturvan kokonaisuudesta on luotava kannustavampi ja yksinkertaisempi. Tulorekisterin käyttöönotto edistää näitä tavoitteita. Myös sopimussyhteiskunnan on uudistuttava maailman muuttuessa. Työpaikoille on annettava aito sopimisen vapaus purkamalla paikallisen sopimisen esteitä. Samalla on huolehdittava työntekijöiden turvasta ja mahdollistettava ihmisten erilaisiin elämäntilanteisiin sopivat valinnat.

Panostamalla tehokkaaseen ammatilliseen kuntoutukseen moni nyt työkyvyttömyyseläkkeellä oleva voi palata työelämään. Tarvitaan asennemuutosta työpaikoilla ja laajemmin yhteiskunnassa. Osatyökykyisillä, kuntoutujilla, pitkäaikaistyöttömillä, vammaisilla, maahanmuuttajilla ja muilla vaikeammin työllistyvillä on oltava mahdollisuus rakentaa 100-vuotiaan Suomen tulevaisuutta omalla panoksellaan. Pidetään Suomi muutoksen etulinjassa.

**14.23 Harri Jaskari kok** (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Liian usein ihmisiä pelotellaan työn murroksella, kaiken muutoksella: tulevaisuudessa työ loppuu, pirstoutuu, siirtyy Intiaan, tulee nollatuntisopimuksia, digitalisaatio vie kaiken työn, tekoäly korvaa ihmiset viidessä vuodessa. Me emme kuitenkaan kokoomuksessa kaipaa tumput suorina seisovia ongelmien esilletuoja, vaan aidosti haasteiden ratkaisijoita. Työn murrokseen on Suomessa löydettävissä ratkaisuja, jotka ovat Suomelle positiivisia. Muutoksiin on vain pystyttävä varautumaan aidosti etukäteen.

Aluksi voi sanoa, että ei hätää. Kuten selonteossakin sanotaan, suuri osa työstä säilyy edelleenkin aika lailla nykyisen kaltaisena, osittain aikaan ja paikkaan sidottuna. Tosin jatkuvan kouluttautumisen merkitys korostuu. Esimerkiksi Uudenkaupungin autotehtaassa robotin kanssa työskentelevän automekaanikon työ vaatii nykyään aivan erilaisia taitoja kuin muutama vuosi sitten. Silloin koulutuksen merkitys korostuu aivan eri tavalla.

Samalla syntyy kuitenkin aika paljon uudenlaista työtä: etätyötä, digityötä, hyvinvointityötä, elämystyötä. Eli jäykkä ajattelu ja jaottelu työllisiin ja työttömiin ei aidosti ole enää millään tavalla tätä päivää.

Yhä useammalla ihmisellä työn rajapinnat hämärtyvät: olet välillä yrittäjä, työnantaja, työntekijä, työtön, osa-aikaisesti työllistetty. Toisaalta työn merkitys yhteiskunnassa on muuttumassa hyvinkin radikaalisti. Esimerkiksi nuoret usein etsivät työn sijasta merkityksellistä työtä. Lisäksi työ polarisoituu: joillakin ihmisillä näyttää olevan enempi töitä kuin tarpeeksi, joillakin ei töitä ollenkaan. Tällä hetkellä Suomessa itsensä työllistäjiä on jo 180 000.

Arvoisa puhemies! Yritämmekö me edelleen pitää tiukasti kiinni vanhasta työstä, vai yritämmekö me löytää mahdollisuuksia uudelle työlle Suomessa? Väitän, että tällä hetkellä me pelkäämme enempi menetystä kuin unelmoimme jostain paremmasta. Samalla menetämme paljon työpaikkoja Suomessa. Eli olisi katsottava eteenpäin. On luotava silta nyt aidosti uuden työn ja työttömyyden väliin. Joskus uusi työ aloitetaan hyvinkin pienestä ja siihen liittyy, että osa palkasta tulee vaikka sosiaaliturvan ja työttömyysturvan kautta.

Voidaankin kysyä, onko Suomessa heikoin turva siellä, missä sitä eniten tarvitaan, esimerkiksi yrittäjäpuolella. Työn murroksen takia pitääkin löytää yhteiskunnasta siltaa uuden työn suuntaan. Tarvitaan uusia turvaverkkoja. Sosiaaliturva ei saa olla mikään tilkkutäkki enää. Mutta millaisia turvaverkkoja? Sellaisia, jotka kannustavat ihmisiä ottamaan uutta työtä vastaan.

Loppujen lopuksi kaikista paras turva [Puhemies koputtaa] on fiksut ihmiset. Emme tiedä etukäteen, miten työelämä muuttuu, mutta jokaisen omaan kekseliäisyyteen voimme

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

luottaa. Siksi tällainen paikallinen [Puhemies koputtaa] ja yksilöllinen sopimusvapaus on erittäin tärkeätä tulevaisuuden työelämässä. Tarvitaan myöskin vahvaa koulutusta. Koulutuksen korrelaatio suhteessa työhön on merkittävä. [Puhemies koputtaa] Tarvitaan vahva yleissivistys, ymmärtämisen taito, halu oppia. Näillä eväillä [Puhemies koputtaa] me voimme päästä uuden työn makuun Suomessa.

**14.26 Merja Mäkisalo-Ropponen sd** (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhteiskunnassamme tarvitaan nykyistä enemmän raja-aidat ylittävää, rakentavaa arvokeskustelua siitä, millaisen yhteiskunnan ja työelämän tulevaisuudessa haluamme. Tulevaisuus ei vyöry päällemme, voimme rakentaa sitä yhdessä.

Valiokunnassa asiantuntijoilta kysyttiin, mitä selonteosta puuttuu. Valiokunnan mietintö tuokin esille sellaisia näkökulmia, joita selonteossa ei ollut. Jatkovalmistelussa kannattaa huomioida myös valiokunnasta juuri valmistunut ”Suomen sata uutta mahdollisuutta” -raportti, jossa esitellään yhteiskuntaa voimakkaasti uudistavia radikaaleja teknologioita. Raportissa korostuu myös valiokunnan tärkeänä pitämä viesti: työ ei lopu, mutta se muuttuu muotoaan.

Teknologian kehittyessä syntyy koko ajan uutta työtä ja uusia ammatteja. Samalla toki joitakin ammatteja myös katoaa. Yksilöiden kannalta ammattien katoaminen voi olla menetys ja huonosti johdettuna johtaa työmarkkinoiden polarisoitumisen kasvuun. Tämän esittämiseksi on löydettävä ratkaisuja.

Palkkatyö ja tyypilliset työsuhteet eivät ole katoamassa, vaikka yhä enemmän on myös toisenlaista työtä. Työn murroksessa iso kysymys on se, millainen elämä halutaan turvata esimerkiksi alustataloudessa ja epätyypillisissä työsuhteissa oleville.

Sosiaaliturvan uudistaminen on välttämätöntä. Me sosiaalidemokraatit korostamme, että sosiaaliturvan on luotava silta työstä toiseen, opiskeluiden ja työn välille sekä elämäntilanteiden muutoksiin. Mitä joustavampi ja turvallisempi sosiaaliturva muutostilanteissa on, sitä paremmin ihmiset voivat ja sitä helpompi on työllistyä. Korostamme myös sitä, että työläinsäädännön tulee turvata työntekijöiden oikeudet ja hyvinvointi samalla mahdollistaen uudet, innovatiiviset liiketoimintamallit ja työpaikat.

Arvoisa puhemies! Kasvatus ja koulutus ovat niitä sosiaalisia investointeja, joiden varassa yhteiskunta kehittyy ja osaamiseen perustuva kilpailukykyämme säilyy. Osaamisjärjestelmää on kehitettävä kokonaisuutena varhaiskasvatuksesta täydennys- ja muuntokoulutukseen asti niin, että oppiminen on elinikäistä, osaaminen kumuloituu ja opintopolut ovat sujuvia.

Kilpailukykyämme säilyminen edellyttää jatkuvaa ja pitkäjänteistä investointia koulutusjärjestelmään, tutkimukseen ja kehittämiseen. Valitettavasti Suomi on menettämässä edelläkävijyyttään osaamisyhteiskuntana. Tämän päivän päätökset koulutuksen, tieteen ja tutkimuksen resursseista joko estävät tai mahdollistavat tulevaisuudessa uutta työtä luovat innovaatiot.

Välillä mietin, ymmärrämmekö me kaikki päättäjät, miten nopeaa tämä muutos on. Esimerkiksi päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä olisi pitänyt tehdä jo aikaa sitten. Nyt pitäisi jo keskustella osaamistason laajemmasta nostosta.

Arvoisa puhemies! Taloustilanteen paranemisesta huolimatta nuorisotyöttömyys on suuri ongelma, eikä meillä ole varaa menettää yhtään nuorta. Siksi selonteon toisessa osassa on erityisen tärkeää selvittää nuorisotyöttömyyden [Puhemies koputtaa] juurisyyt, että pääsemme vaikuttamaan oikeisiin asioihin oikeaan aikaan.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

Ja aivan lopuksi: selonteon toisessa osassa on välttämätöntä käsitellä myös [Puhemies koputtaa] kestäväää kehitystä ja ilmastonmuutoksen merkitystä tulevaisuuden työlle, sillä tämä megatrendi tulee kaikkein eniten vaikuttamaan [Puhemies koputtaa] työhön ja tulevaisuuteen. — Kiitos.

**14.30 Tiina Elovaara sin** (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työn murros on Suomen suurimpia haasteita, ellei suurin. Työn ja työelämän muuttuminen voidaan nähdä osana pitkää jatkumoa. Keskeistä on, että jokaisella olisi mahdollisuus menestyä taustasta, sukupuolesta, iästä tai erilaisuudesta huolimatta. Viime aikoina on kiinnitetty huomiota häirinnästä vapaaseen työelämään sekä palkkatasa-arvoon. Myös työn ja perhe-elämän yhdistämisestä toivotaan helpompaa.

Arvoisa puhemies! Työn, sosiaaliturvan ja verotuksen toimivampi yhteensovittaminen on aikamme ja yhteiskuntamme haaste, johon on realistisesti varauduttava. Viimeisten vuosikymmenten aikana matala- ja korkeapalkkaisten töiden osuudet ovat yleisesti kasvaneet kehittyneissä talouksissa. Työmarkkinoiden polarisoituminen globalisaation ja digitalisaation voimistumisen myötä on edennyt myös Suomessa. Meilläkin erityisesti keskituloisten ammattien osuus on vähentynyt. Keskituloiset ovat kuitenkin se joukko, joka pitää Suomen selkärangan ryhdissä, ja heitä tarvitaan jatkossakin.

Siniset kantavat huolta yhteiskunnan eriarvoistumisesta. Muuttuva työelämä ei kohtelee eri ammattiryhmiä ja yksilöitä tasa-arvoisesti. Palkkapolarisaatiosta on lyhyt tie yhteiskunnan polarisoitumiseen, mikä ruokkii ääriliikkeitä. Meidän on oltava valppaina ja valmiita isoihinkin muutoksiin maailmanlaajuisessa työmarkkinoiden murroksessa, jotta jatkossakin kaikilla säilyvät tasavertaiset mahdollisuudet pärjätä omalla työllään palkallisena tai yrittäjänä. Tulevaisuuden tekoälyn ja robotisaation yhteiskuntaan mentäessä kasvava osuus keskituloisista tulee koostumaan yksinyrittäjistä ja itsensäyöllistäjistä keskituloisen kokopäivätyön vääjäämättä vähetessä.

Arvoisa puhemies! Uudet työn tekemisen mallit haastavat sosiaaliturvajärjestelmän, joka on rakennettu toistaiseksi voimassa olevan palkkatyösuhteen ympärille. Tulemme väistämättä tilanteeseen, jossa nykyisen järjestelmän päivittäminen ei enää auta. Meidän tulee kansakuntana kääriä hihat ja määrätietoisesti uudistaa se, mikä tekee meidän yhteiskunnastamme yhden maailman parhaista. Kun työn epätyypilliset muodot lisääntyvät, on löydettävä ratkaisuja, jotka takaavat, että kaikista suomalaisista pidetään huolta. Työn tekemisen tulee lähtökohtaisesti olla aina kannattavaa. Keskituloista kokopäivätyötä ei ole kaikille tarjolla, mutta kaikki eivät sitä tahdokaan. Etenkin nuoria kiehtovat uudet työllistymisen tavat. Ammatinharjoittajien ja freelancereiden joukossa on paljon nuoria korkeasti koulutettuja, ja suuri osa heistä on tilanteeseensa tyytyväisiä, vaikka heidän keskimääräinen tulotasonsa onkin verrattain alhainen. Meidän onkin syytä miettiä, mitä työn tekeminen ihmiselle merkitsee tulevaisuudessa, miten tulevat sukupolvet määrittelevät työn.

Arvoisa puhemies! Sininen eduskuntaryhmä katsoo, että suomalaista tunnollisuutta, ahkeruutta ja uudisraivaajahenkeä [Puhemies koputtaa] ei kuulu lannistaa. Tämä tarkoittaa, että tulevaisuuden Suomessa tarvitaan nykyistä toimivampaa ja kannustavampaa sosiaaliturvaa, minkä lisäksi [Puhemies koputtaa] sekä pieni- että keskituloisen työn verotusta on edelleen alennettava.

**14.34 Ville Vähämäki ps** (ryhmäpuheenvuoro): Kunnioitettu puhemies! Tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa käsittelee suomalaisen työn tulevaisuutta, ja itse asiassa tämän

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

tulevaisuusvaliokunnan mietinnön pääviesti on se, että tulevaisuus on meidän omassa pienissä käsissämme. Tulevaisuuteen voi todellakin vaikuttaa poliittisella päätöksenteolla.

Aivan ensimmäiseksi meidän on kuviteltava kaunein mahdollinen Suomi. Millaisen työn ja millaisen Suomen me oikein haluamme? Tämän jälkeen täytyy alkaa tekemään niitä oikeita poliittisia päätöksiä, jotta pääsemme tähän tavoitteeseen.

Puhemies! Ennen kuin mennään näihin poliittisiin suosituksiin, niin muutama sana toisesta tulevaisuusvaliokunnan tutkimuksesta, johon tässä jo aikaisemmin viitattiin.

Tulevaisuusvaliokunnan keskeinen tehtävä on ennakoida teknologioitten kehitystä. Viime vaalikaudella käynnistettiin hanke, jossa etsitään Suomelle sataa uutta tulevaisuuden teknologiaa. Viime kaudella julkaisimme ensimmäisen tutkimuksen, ja nyt huhtikuussa julkaisemme laajan päivityksen, joka on 500 sivua suunnilleen. Mielenkiintoista myös tulevaisuusselontekoa ajatellen on se, että tässä tutkimuksessa meidän tehtävämme oli etsiä sata uutta teknologiaa mutta myös sata uutta ammattia ja sata säädöstavoitetta, jotta ne teknologiat voidaan ottaa sujuvasti käyttöön. Löysimme itse asiassa uusia ammatteja 200 kappaletta.

Miksi näitä ammatteja löytyy sitten näin paljon? Uskoakseni kysymys on siitä, että teknologioitten omaksuminen lisää kansakunnan kilpailukykyä ja kilpailukyky puolestaan lisää työpaikkoja ja mahdollistaa uusien ammattien syntyminen. Teknologia tuo ja luo työpaikkoja.

Sitten joitain poliittisia suosituksia:

Ensinnäkin meidän täytyy lainsäädäntöpohja saada kuntoon, jotta itsensätyöllistäminen ja muut epätyypilliset työsuhteet helpottuvat ja mahdollistuvat. Meidän vaihtoehtobudjetimme työtilimalli on yksi keskeinen vastaus tähän ongelmatiikkaan. Tätä mallia voidaan pilotoida luovilla aloilla tai osatyökykyisten osalta, joilla usein työn ja yhteiskunnan tukien sovittaminen on ongelmallista.

Toinen suositus minulla on elinikäisen oppimisen mahdollistaminen. Koulutusasteitten yhteistyön tulee olla saumatonta ja joustavaa. Opintopolkujenkin täytyy olla joustavia. Tiedot, taidot ja osaaminen täytyy saada ylläpidettyä läpi elämän. Teknologinen edelläkävijyys ei tule itsestään. Meidän täytyy tehdä oikeita t&k-panostuksia oikeisiin kohteisiin.

Kaiken kaikkiaan ollaan astumassa uuteen aikaan. Muutokset ovat tosi nopeita, kehitys on kiihtyvää. Täytyy juosta nopeammin, jotta pysyy edes paikoillaan. Tavoitteet on asetettava tulevaisuuteen, ja töitä on tehtävä tavoitteiden saavuttamiseksi. Näin tekivät myöskin Iivo Niskanen ja muutkin olympialaisissa. Joskus kova työ palkitaan, ei toki aina. [Puhemies koputtaa] Kansakuntakin voi saavuttaa tavoitteensa. Sunnuntaina Espoossa ladulla näin useamman pikku-Iivon ja pikku-Kaisan. Tästä on hyvä jatkaa.

**14.37 Olli-Poika Parviainen vihr** (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jo vuosikymmeniä on uumoiltu työn radikaalia vähenemistä ja työn luonteen muutosta. Nyt digitalisaation myötä asia on uudelleen esillä. Enää ei puhuta vain globalisaatiosta vaan esimerkiksi siitä, vievätkö robotit ja tekoäly loputkin työpaikat tai pirstaloituvatko jäljelle jäävät työsuhteet entisestään, joutuuko yhä useampi ihminen raapimaan elantonsa kokoon loputtoman silpputyön keskellä.

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko ja siihen yksimielisesti laatimamme tulevaisuusvaliokunnan mietintö käsittelevät näitä ajankohtaisia aiheita. Työn murros on todellisuutta. Siitä ei ole pienintäkään epäilystä. Esimerkiksi epätyypillisten työsuhteiden määrä on kasvussa, vaikka muutos ei olekaan niin dramaattinen kuin voisimme äkkiseltään olettaa.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

Myös työelämän vaatimukset muuttuvat. Elinikäinen oppiminen korostuu vakityössäkin. Yhä harvemman työura onkaan enää yksi raide, jota pitkin edetään yhden koulutuksen ja pysyvän työpaikan kautta eläkkeelle. Päinvastoin, yhä useammalle meistä työura näytetään risteävien polkujen verkostona, jossa mahdollisuudet ja olosuhteet elävät ja muuttuvat ajassa. Säännöllisen ansiotyön rinnalle on tullut ja tulee monenlaisia työnteon ja toimeentulon hankkimisen malleja. Siksi ihmisten jaottelu työttömiin, yrittäjiin ja palkansaajiin ei ole enää tätä päivää, puhumattakaan tulevaisuudesta. Siirtymät tilanteesta toiseen on huomioitava paremmin. Tarvitsemme askelia kohti perustuloa ja joustavampaa sosiaaliturvaa. Emme tarvitse aktiivimalleja, lasten päivähoito-oikeuden rajaamista tai simputusta. Myös osaamisen edistäminen, laadukas koulutus päiväkodista yliopistoon ja ylipäättään kannustaminen uuden oppimiseen ovat keinoja varmistaa tulevaisuuden menestyksemme. Koulutuksesta leikkaaminen sen sijaan on vihreiden mielestä lyhytnäköistä politiikkaa ja heikentää mahdollisuuksiamme pärjätä tulevaisuudessa.

Arvoisa puhemies! Työ ei tekemällä lopu, ja teollisia vallankumouksia on ollut ennenkin. Niin kauan kuin voimme tehdä asioita paremmin, työtä riittää, ja niin kauan kuin teemme parhaamme, voimme tehdä asioita paremmin. Robotit eivät tuhoa työtä, ne muuttavat sitä. Ja vaikka esimerkiksi avaruuteen lähetetyt Teslat, virtuaalitodellisuus tai syöpää tuhoavat nanobotit näkyvät uutisissa, kaikki työ ei tule jatkossakaan olemaan tällaisissa sfäreissä. Ihmisten välinen kohtaaminen ei siis ole katoamassa. Vaikka työvälineet muuttuvat, meillä on jatkossakin opettajia, sairaanhoitajia ja monia muita tuttuja ammatteja. Samalla saamme tukun uusia.

Sosiaaliturvan uudistamistarpeiden lisäksi vihreät katsovat, että meidän on muistettava erityisesti luonnon kantokyky. Se, miten ratkaisemme globaalin ympäristökriisin, vaikuttaa tulevaisuuden työhön todennäköisesti paljon enemmän kuin vaikkapa digitalisaatio. Työn tuhoutumisen murehtimisen sijaan kannattaakin kiinnittää huomio paitsi uusiin mahdollisuuksiin myös planeettamme elinkelpoisuuden turvaamiseen. Tekemällä niin voimme luoda myös valtavasti uutta työtä.

**14.40 Anna Kontula vas** (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin kuin monesti historiassa aiemminkin, jälleen teknologian kehitys muuttaa, hävittää, luo ja korvaa ammatteja ja työmenetelmiä. Työ siirtyy alustoille ja uusiin ansaintalogiikoihin. Yhä useamman työkaveri on robotti. Samaan aikaan teollisuuden työvoimaosuus jatkaa supistumistaan ja palvelut kasvavat. Siirtolaisten, itsensätyöllistäjien ja keikkatöiden määrä lisääntyy. Keskiluokka on alkanut kutistua, ensimmäistä kertaa miesmuistiin. Nämä muutokset ovat jo käynnissä olevia, osin pitkäänkin jatkuneita tendenssejä. Enää meidän ei tarvitse arvailla, toteutuvatko ne. Voimme siirtyä pohtimaan, mitä niistä seuraa.

Arvoisa puhemies! Jokainen työn murros huiskii kumoon vallanpitäjän tai pari, mutta milloin poliittinen järjestelmä on sopeutunut liian hitaasti, on vaihtoon mennyt kokonaisia valtiomuotojakin. Vain hyvin kevytkenkäinen poliitikko suhtautuisi työn murrokseen välinpitämättömästi. Työ nimittäin vaikuttaa myös kaikkeen muuhun elämäämme — tulonmuodostukseen, kansanterveyteen, perherakenteeseen, aikakäsitykseen, kaikkeen.

Tällä hetkellä kasvava joukko ihmisiä kokee, että politiikka vastaa työn murrokseen liian hitaasti. Kokonaan toisenlaisen työn maailmaan luodut ratkaisut hapertuvat, kun ne eivät enää tunnista ja kohtaa ihmisten jokapäiväistä elämää. Sosiaaliturvamme ei tänään tarjoa kaikille toimeentulon minimisuoja, vaan pyydystelee ihmisiä byrokratialoukkuihin. Työssäkäyntiä helpottamaan luodusta päivähoitojärjestelmästä on tullut monille sen

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

este. Työsuojelu törmää riistoon lähinnä sattumalta. Verottaja ei osaa enää verottaa kaikkia transaktioita.

Arvoisa puhemies! Me emme tiedä tarkoin, mitä kaikkea työn murros tuo tullessaan. Tulevaisuus on nimittäin aina auki, ainakin osin päätettävissämme. Vasemmistoliiton tavoitteena on työläisten autonomia, kaikkien taattu toimeentulo ja funktionaalisen tulonjaon kääntäminen työn eduksi. Ympäristön tilanteen vuoksi on samalla aktiivisesti edistettävä yhteiskäyttöä ja muita resursseja säästäviä työn muotoja.

Näihin pääseminen edellyttää kankeiden syyperustaisten järjestelmien korvaamista universaaleilla tulonsiirroilla ja palveluilla, laajamittaista lainsäädännön uudistamista sekä verotuksen painopisteen siirtämistä pääomiin. On vihdoinkin siirryttävä alamaisten kontrollonista kohti vapaiden ihmisten luottamusyhteiskuntaa.

**14.44 Veronica Rehn-Kivi r** (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Visiota ei pysty esittelemään kolmessa minuutissa. Kuitenkin juuri visio on tärkeä tulevaisuuskeskustelussa. Ilman selkeää näkemystä siitä, mitä me haluamme, ei tapahdu positiivista muutosta. Tämä koskee mitä suurimmassa määrin työelämää. Työelämä tulee joka tapauksessa muuttumaan, ja sen myös tulevaisuusvaliokunnan mietintö selvästi osoittaa. Kriittinen kysymys on: vedetäänkö meidät vain mukaan muutokseen ilman, että voimme vaikuttaa sen suuntaan?

Keskeinen teesi tulevaisuusraportissa on, että vaikka suotuisa talouskehitys luokin uusia työpaikkoja, monet perinteiset työt häviävät digitalisaation ja robotisaation myötä ja tämä kehitys on hyvin nopeaa. Tämän vuoksi emme voi lykätä sosiaaliturvan uudistamista. Työelämän muutokset johtavat pysyvien työpaikkojen vähenemiseen ja moniin lyhyisiin patkätöihin. Työvoiman liikkuvuuteen kohdistuvat vaatimukset lisääntyvät, ja panostukset koulutukseen tulevat vielä aiempaakin tärkeämmiksi. Siksi on jälleen kerran sanottava tämä ääneen: se, että hallitus on vaalikauden aikana päättänyt tehdä leikkauksia koulutukseen, ei ole vain tällä hetkellä paheksuttavaa, vaan se tarkoittaa, että kadotamme tärkeimmät pelinappulat tulevaisuuden suhteen.

Ärade talman! Då arbetet förändras måste Finland ta vara på sina chanser inom den cirkulära ekonomin, som spelar en viktig roll i den europeiska framtidsdiskussionen. Det handlar om att få en bra avfallslag, en hållbar livsmedelskedja och smarta lösningar för återanvändning. Ny miljöteknologi ger exportmöjligheter.

Men hur går det för människan när arbetslivet förändras? I en artikel förra vecka rapporterar Helsingin Sanomat om att utbrändhet har blivit vanligare bland yngre personer som inte ännu fyllt trettio år. Här måste vi få upp ögonen för hur vi kan förbättra välmåendet i arbetslivet. Det blir också vanligare att människor jobbar ensamma och på distans. Här måste frågan om delaktighet i samhället tas på allvar.

Vi behöver en social trygghet som inte passiverar, utan som bjuder på incitament att gå ut i arbetslivet. Den sociala reform som morgondagens arbetsliv ropar efter måste äntligen utplåna de inkomstfällor som vårt samhälle fortfarande lider av.

Framtidens arbetsmarknad behöver också en reform av familjeledigheterna. Det är dags för oss att bli modigare, att veta vad vi vill. Vi ska inte vara rädda för framtiden. Däremot borde vi akta oss för att inte våga ta de steg som ett nytänkande kräver.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

14.47 **Sari Tanus kd** (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston selonteossa korostetaan digitalisaation ja robotisaation mullistavaa merkitystä. Vähemmälle on jäänyt edistyksen tarve monilla muilla aloilla, joita tulevaisuusvaliokunta nostaa esiin mietinnössään.

Edessämme on iso koulutuksen uudistus ja myös iso tarve muunto- ja täydennyskoulutukselle, jotta uusiin koulutushaasteisiin voitaisiin riittävän nopeasti vastata ja elinikäinen oppiminen saataisiin toimivaksi. Juuri nyt tarvitsemme teknologista edelläkävijyyttä, rohkeita innovaatioita ja uusia kasvuyrityksiä. Tässä tilanteessa koulutukseen ja tutkimukseen kohdistuvat leikkaukset eivät mitenkään ole perusteltuja, ja siksi KD on niitä vastustanut.

Koulutusvaatimusten lisääntyessä olemme huolissamme niistä ihmisistä, jotka eivät syystä tai toisesta pysty kouluttautumaan riittävästi. Jakautuuko yhteiskunta entisestään hyvä- ja huono-osaisiin, eriytyvätkö työmarkkinat A- ja B-luokkaan, ja panostammeko riittävästi heihin, joille arjesta selviytyminen on haasteellista? On huolehdittava siitä, että kaikilla on jokin arvokas yhteiskuntaan kiinnittymisen mahdollisuus. Sitä voidaan edistää myös yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa.

Yhteiskunnan nopeassa muutoksessa ja työn murroksessa tehtävien ratkaisujen on lähdeittävä kestävä kehityksen perustalta, ihmisten välistä tasa-arvoa ja osallisuutta vahvistaen. Kehittyvä teknologia mahdollistaa entistä paremmin etätöiden tekemisen sekä hajautettujen tuotantoratkaisujen toteuttamisen. Teknologian suomat mahdollisuudet tulisikin hyödyntää Suomen eri alueiden tasapuoliseen kehittämiseen.

Epätasuaisten työsuhteiden lisääntyminen, itsensä työllistäminen ja yksinyrittäminen vaativat myös sosiaaliturvan uudistamista. KD:n esittämä kannustava perusturva yhdistää monimutkaisen tukijärjestelmämme yhdeksi yleistueksi ja kansallisen tulorekisterin myötä purkaa byrokratia- ja kannustinloukkuja niin, että ihminen hyötyy aina työtulojen kasvamisesta.

Muuttuvassa yhteiskunnassa täytyy pikaisesti ottaa käyttöön myös uusia hyvinvointimittareita. Bkt ei yksinään riitä — se ei kerro ihmisten todellisesta hyvinvoinnista.

Arvoisa puhemies! On tärkeää, että yhteiskunnassa käydään avointa keskustelua työn tulevaisuudesta ja siitä, minkälaisen yhteiskunnan haluamme. Tarvitaan myönteinen ilmapiiiri tulevaisuuteen vaikuttamiseen ja uuden luomiseen. Pelkkä sopeutuminen muutokseen ei riitä. Arvioitaessa tulevaisuudessa tarvittavia monenlaisia uusia taitoja tulee kiinnittää huomiota myös suomalaisen yhteiskunnan ja sen kansalaisten sivistyksen perustana oleviin arvoihin, taitoihin ja kasvatustavoitteisiin. Yhteiselämämme kannalta on suotuisaa, jos ympäröivä yhteisö tukee niitä terveitä ja kestäviä ikäikäisiä arvoja, joille menestyksemme on pohjimmiltaan rakentunut.

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Vielä ennen debattia myönnän puheenvuoron pääministerille, 5 minuuttia puhujapöytästä.

14.50 **Pääministeri Juha Sipilä:** Arvoisa puhemies! Kiitokset tulevaisuusvaliokunnalle huolellisesti tehdystä mietinnöstä. Kuten valiokunnan puheenjohtaja totesi, kyse on todella suuresta muutoksesta.

Tuon aluksi terveiset Oulusta. Keskustelimme eilen iltapäivällä Oulun yliopistolla Suomen ja EU:n keskeisistä kysymyksistä 2020-luvulla. Yliopistoväki on hyvin sitoutunut ja motivoitunut kehittämään Suomea seuraavat vuosikymmenet. Aion järjestää samanlaisia tilaisuuksia useissa korkeakouluissa. Näitten tapahtumien antia hyödynnetään tulevai-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

suusselonteon toisessa osassa, valtioneuvoston ja ministeriöiden tulevaisuustyössä sekä Suomen EU-politiikan valmistelussa.

Vastaan nyt tässä puheenvuorossani muutamiin valiokunnan keskeisiin huomioihin.

Ensinnäkin, tulevaisuusvaliokunta kuvaili selonteon kaksiosaisuutta tulevaisuuspolitiikan innovaatioksi, joka lisää selonteon laatua ja vaikuttavuutta. Olen tästä samaa mieltä, näin kannattaa varmaan jatkaa tulevaisuudessakin.

Toiseksi, bruttokansantuote ei tosiaankaan voi olla ainoa vakavasti otettava hyvinvoinnin mittari. Asia on tullut esille myös kestävä kehityksen toimikunnassa. Hallitus päättää etenemisestään asiassa ensi maanantain strategiaistunnossa. Tulevaisuusselonteon valmistelutyössä indikaattoreita voidaan käyttää arvioimaan murroksen toimenpiteitä esimerkiksi ekologisuuden ja tasa-arvon näkökulmista.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuuden säädöstarpeisiin keskitytään selonteon toisessa osassa. Tämä koskee itsensätyöllistäjiä, yksinyrittäviä ja pirstaleisia työsuhteita. Meidän lainvalmistelijoiden ja lainsäätäjien on pystyttävä pitämään yhteiskunnan sääntely mahdollistavana, ja lakien on vastattava nykypäivään ja mahdollistettava esimerkiksi tekoälyn soveltaminen. Myös tämän vuoksi selonteon toisen osan valmistelussa on tiivis yhteys professori Saaren eriarvoisuustyöryhmään ja Toimi-hankkeeseen. Hanke pohjustaa työllisyyttä parantavaa ja eriarvoisuutta vähentävää perusturvan kokonaisuudistusta. Toivottavasti jatkossa pystymme yhdistämään paremmin esimerkiksi osatyökykyisen toimeentulon perustulolla ja työkykyä vastaavalla palkalla.

Nostatte esiin myös tulorekisterin mahdollisuudet. Tulorekisteri otetaan käyttöön 2019 ja ensimmäisenä palkkatietojen osalta. Rekisteri luo ennennäkemättömän pohjan työtulojen ja sosiaalietuuksien yhteensovitukselle.

Uudet teknologiat tosiaan luovat uudenlaisia työmahdollisuuksia. Hallituksen avaukset uuden teknologian saralla pureutuvat etenkin tekoälyn ja alusta- ja jakamistalouteen. Tämä tuo Suomelle myöskin suuren haasteen muuntokouluttaa ehkä miljoona suomalaista seuraavan kymmenen vuoden aikana.

Nuorten syrjäytymisen ja työttömyyden ratkaisujen löytäminen vaatii ymmärrystä sekä syrjäytymisen mekanismeista että jo lyhykestoisen työttömyyden vaikutuksesta nuoren työuraan. Hallitus on keskittynyt etenkin työn ja koulutuksen ulkopuolella oleviin nuoriin. Nuoret tulevat elämään yhteiskunnassa, jossa ei ole selkeitä rajanvetoja työllisen, työttömän, itsensätyöllistäjän ja opiskelijan välillä. Tulevaisuusselonteossa käydään laajaa keskustelua tällaisen työelämän kehityksestä ja vaatimuksista. Koulutus on avainratkaisu työmarkkinoiden muutoksessa pärjäämiseksi ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Hallituksella on käynnissä monia uudistuksia elinikäisen oppimisen ja Suomen vahvan osaamisen takaamiseksi, kuten uusi peruskouluohjelma, uusi lukiolaki, ammatillisen koulutuksen reformi, korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030.

Arvoisa puhemies! Moniarvoinen ja moniääninen keskustelu on osa suomalaista yhteiskuntaa. Tulevaisuusselonteon avointa ja keskustelevaa valmistelua edistetään jatkossakin. Hallitus aikoo kytkeä paremmin toisiinsa tulevaisuusselonteon ja Agenda 2030:n. Yhdesä ne muodostavat tulevaisuustyön ja ylisukupolvisen politiikan ytimen.

Kiitän tulevaisuusvaliokuntaa erinomaisesta mietinnöstä ja valiokuntia lausunnoista.

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Avaan debatin asiasta ja pyydän nyt niitä edustajia, jotka haluavat käyttää puheenvuoron tässä debatissa, nousemaan ylös ja painamaan V-painiketta.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

**14.55 Aila Paloniemi kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työn tulevaisuuskeskustelussa on ehdottomasti huomioitava työn kytkökset energia- ja raaka-ainevirtoihin ja kestäväen kehityksen tavoitteisiin. Ekologinen uudistaminen vaatii paljon työtä. Suomalaisesta yhteiskunnasta on rakennettava hiilineutraali. Me tarvitsemme vähäpäästöistä energiaa, meidän pitää uudistaa rakennuskantaa, liikennejärjestelmää, ja meidän on kehitettävä kestävää maataloutta resurssiviisaasti.

Kaikki tämä luo työtä, uutta työtä myös, ja siksi kestäväen kehityksen merkitys työn tulevaisuudelle, kuten täällä on todettu, voi olla jopa suurempi kuin digitalisaation. Olen iloinen, että pääministeri nosti kestäväen kehityksen roolin tässä tulevaisuusselonteon toisessa osassa myös voimakkaasti esille, ja toivon tietenkin, että kestäväen kehityksen agenda, Agenda 2030, on vahva osa myös Suomen EU-vaikuttamista.

**14.56 Harri Jaskari kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Me olemme todellakin jo nyt kaikki näkemässä tämän työn murroksen, tapahtuu aika paljon erilaisia työtehtävien uusiutumisia. Kuten sanottu, merkittävä osa niistä työtehtävistä on edelleen vähän entisen kaltaisia, mutta entistä enempi on uudenlaisia tehtäviä, jolloin tulee tämä sosiaaliturvan, työttömyysturvan, työn, palkkatyön välinen uusi jako.

Oikeastaan olisin kysynyt arvoisalta pääministeriltä: Meidän täytyisi nopeasti nyt löytää käytännön keinoja, millä tämä uusi jako pystytään tekemään. Yksi keino on justiin tämä tulorekisteri. On myöskin oltu keskusteluissa sitä mieltä, että se ei vielä palvelisi heti vuoden 19 alussa tarpeeksi hyvin työllisyyden ja työttömyysturvan yhteensovittamista niin, että aina tietäisi, että työ olisi kannattavaa. Ollaanko sitä nyt katsottu tarkemmin, että se todellakin heti pystyisi ratkaisemaan näitä ongelmia siinä, että uskaltaa ottaa työtä vastaan ja kenties kompensoidaan myöhemmin sitten takaisin?

**14.57 Merja Mäkisalo-Ropponen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työn loppumisesta teknologian kehittymisen myötä on puhuttu pitkään, ja kenties osittain siitä johtuen tässä selonteossakin on liian vähän mielestäni pohdittu sitä, millä tavoin teknologia on luonut uutta työtä. Jos olemme viisaita, meidän kannattaisi nyt hyödyntää tätä edustaja Vähämäenkin esille tuomaa radikaali teknologia -raporttia ja suunnata ajatuksemme siihen, miten uusien teknologioiden avulla saamme Suomeen uutta työtä.

Tulevaisuuden työtä luovat innovaatiot syntyvät tämän päivän perustutkimuksesta, ja sen takia tieteeseen, tutkimukseen ja kehittämistoimintaan panostaminen olisi parasta tulevaisuuteen investointia ja tulevaisuuden työpaikoista huolehtimista. Säästäminen näistä nakertaa tulevaisuuden kasvua ja estää tulevaisuuden työpaikkojen syntymisen.

Arvoisa puhemies! Haluaisin kysyä vielä pääministeriltä: miten saattoi käydä näin, että Agenda 2030 ei ole tässä ensimmäisessä osassa [Puhemies koputtaa] vielä käsittelyssä? Se on niin tärkeä asia tulevaisuuden työn kannalta.

**14.59 Tiina Elovaara sin** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Synnyin joulukuussa 86. Elin lapsuuttani 90-luvun laman aikaan, jolloin tehtiin vaikeita päätöksiä ja leikkauksia. Olen aikuistunut nyt ja noin kolmekymppinen, ja minä ja ystäväni etsimme töitä ja paikkaamme tässä yhteiskunnassa. On osoitettu, että finanssikriisi iski pahiten ikäisiini. Meidän on vaikeampi kiinnittyä työelämään kuin keski-ikäisten, joilla oli vankempi asema siellä jo ennen finanssikriisiä. Tavallaan voisi katsoa, että olemme olleet kahdesti kär-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

sijoinä näissä taantumissa. Voisiko pääministeri antaa jotakin toivoa tai lohtua minulle ja ikäisilleni siinä, että löydämme paikkamme työelämässä tulevaisuudessa?

**15.00 Ville Vähämäki ps** (vastauspuheenvuoro): Kunnioitettu puhemies! Nostin tuossa lyhyessä puheessani toiseksi suositukseksi elinikäisen oppimisen mahdollistamisen siten, että koulutusasteitten yhteistyön tulee olla saumatonta ja joustavaa ja opintopolkujen puolestaan sujuvia yli koulutusasteiden ja oppilaitosten, jotta saadaan tiedot, taidot, osaaminen ylläpidettyä läpi elämän. Miksi näin? Kysymys on siitä, että teknologia muuttaa työtehtäviä siellä työn sisällä, ammatin sisällä. Aikaisemmin ei välttämättä näin isoa muutosta ammatin sisällä ole ollut, ja teknologian kehitys vaikuttaa sinne. Sen takia muuntokoulutusta ja vastaavia koulutusmuotoja täytyy kehittää huomattavasti, jotta saadaan se ihmisen todellinen potentiaali sieltä esiin ja saadaan otettua teknologiat kunnolla yhteiskunnan osaksi. Muuten nämä ihmiset joutuvat työttömäksi jossain kohtaa. Tätä täytyy kehittää kylä.

**15.01 Olli-Poika Parviainen vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Haluan kiittää pääministeriä siitä, että olette päättäneet toteuttaa selonteon kahdessa osassa. Se on helpottanut meidän työskentelyämme valiokunnassa ja mahdollistanut mielestäni paremman asiaan perehtymisen.

Toivoisinkin, että jatkossa me mieltäisimme myös uusia keinoja, miten me voimme ennakointityötä ja tulevaisuusvaliokunnan mietintöä ja laatimaan selontekoa hyödyntää myös muiden valiokuntien työssä, niin että tulevaisuuden ennakointi olisi systemaattisemmin osana tämän maan politiikan valmistelua. Uskoisin, että se hyödyttäisi meitä kaikkia. Esimerkiksi kun puhumme tekoälystä, on varmasti kaikkien etu, että meillä on olemassa selkeä sääntely ja eettiset periaatteet ennen kuin tilanne on niin sanotusti enemmän iholamme.

Toivoisin myös, että me pitäisimme mielessä sen, että Agenda 2030 tulisi kytkeä entistä tiiviimmin meidän kaikkien politiikkaan, ja olin iloinen siitä, että pääministeri huomioikin tämän jo ensimmäisessä vastauksessaan.

**15.02 Anna Kontula vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käytän esimerkkinä robotisaatiosta Saksaan avattua bordellia, jossa kaikki seksityöntekijät ovat nukkeja. Tämähän on hyvä asia, hyvää kehitystä — koko teknologian suuri lupaus kautta ihmiskunnan historian ollut se, että sellaisia töitä, joita ei niin mielellään haluta tehdä, voidaan työntää robottien tehtäväksi. Huonoa tässä kuitenkin on se, että jatkossa pääosa tämän yrityksen tulovirrasta menee pääoman omistajille ja että ihmisille on tarjolla siellä enää avustavia, puh-taanapito- ja vastaanottotöitä, joissa ansiotaso on ehkä kymmenesosa siitä, mitä he olisivat aikaisemmin saaneet niissä töissä, joita robotit nyt tekevät.

Uhkana tässä on raju polarisaatio, joka meidän yhteiskunnassa näkyy jo keskiluokan ohentumisena, kun töitä valuu paitsi jonkin verran asiantuntijatehtäviin myös ennen kaikkea niihin matalapalkkaisiin duunaritöihin. Jos tässä kohtaa tulonjakoa ei neuvotella uusiksi, me olemme pulassa.

**15.03 Veronica Rehn-Kivi r** (vastauspuheenvuoro): Värderade talman, arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunta toteaa, että vaikka on syntymässä uudenlaisia työtehtäviä ja ammatteja ja vaikka epätyypilliset työsuhteet ovat kasvussa, suuri osa väestöstä on edel-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

leen niin sanotuissa normaaleissa työsuhteissa: palkkatyössä teollisuuden tai palveluiden tutuissa ammateissa. Sen takia on työhyvinvointiin myös vastaisuudessa satsattava.

SFP efterlyser ett nationellt program för bättre välmående i arbetslivet. Det är en investering i framtiden.

Helsingin Sanomat on myös raportoinut, että alle 30-vuotiaiden nuorten parissa on loppuunpalaminen yleistynyt hälyttävästi. Nyt tarvitaan siis kansallinen työhyvinvointiohjelma. Mitä hallitus aikoo tehdä tässä asiassa?

**15.04 Sari Tanus kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kestävän kehityksen edistäminen luo työtä. Kestävän kehityksen haasteet olisikin nähtävä kestävä työllistävän kasvun mahdollisuuksina. Tulevaisuusvaliokunnan mielestä kaikki tulevaisuuselonteon toisessa osassa esitettävät toimenpide-ehdotukset on arvioitava ja perusteltava myös sen suhteen, miten ne tukevat kestävä kehitystä, tasa-arvokehitystä ja osallisuutta. Kysyisin: aikooko valtioneuvosto toimia näin?

Toisaalta koulutus- ja työmahdollisuudet vaikuttavat oleellisesti osallisuuteen ja hyvinvointiin. Nuorisotyöttömyys ja sen vaikutukset tulevaisuuteen huolestuttavat kovasti. Kysyisin: aikooko valtioneuvosto selvittää nuorisotyöttömyyden syyt ja ottaa ne huomioon erikseen ja erityisellä huolella tulevaisuuselonteon toisessa osassa, niin kuin tulevaisuusvaliokunta on esittänyt?

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Ja edelleen debattia vastauspuheenvuoroin, minuutin mittaisin.

**15.05 Jukka Gustafsson sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuossa tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä on yksi mielenkiintoinen viittaus: emme saa antaa liian teknologiakeskeistä kuvaa työelämästä ja tulevaisuudesta. Ja yllätys yllätys — kun googlasin, mitä tämän neljännen teollisen vallankumouksen alta löytyy, niin osui silmiini ex-pääministeri Stubbin esitelmä vajaan vuoden takaa, jossa hän itse asiassa käsitteli taloutta, politiikkaa ja etiikkaa. Olen Stubbin kanssa samaa mieltä, että näitä kaikkia pitää tässä yhteydessä käsitellä. Toistan: talous, politiikka ja etiikka. Me demarit olemme nyt nostaneet sen, miten murroksessa pärjää: pitää olla hyvä yleissivistys, pitää olla hyvä ammattisivistys. Siksi me olemme esittäneet tätä oppivelvollisuusiän nostoa, jotta nuoret saisivat valmiudet pärjätä tässä tulevaisuuden murroksessa. Arvoisa pääministeri, [Puhemies koputtaa] oletko valmis tukemaan tutkijoihin ja professorien esitystä oppivelvollisuusiän nostamisesta?

**15.06 Martti Talja kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomi on eräs maailman tasa-arvoisimpia maita, ja tasa-arvoisuutemme perustuu vahvaan, oikeudenmukaiseen hyvinvointivaltion rahoitukseen antaa niille, joilta puuttuu. Miten tulevaisuudessa uuden työn mallien myötä alustataloudessa oikeudenmukaisesti kerätään vero ja vakuutusmaksut, jotta hyvinvointiamme voidaan tasa-arvoisesti ylläpitää?

**15.07 Pia Kauma kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Jaskari ja myöskin pääministeri nostivat hyvin puheenvuoroissaan esiin sen, että työelämä ei ole

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

enää niin jäykkää jakoa työllisiin ja työttömiin ja toisaalta itsensätyöllistäjiin ja opiskelijoihin. Esimerkiksi perhevapaaudistuksessa pidän tätä juuri tärkeimpänä asiana. Ihmiset haluavat yhdistää hyvin monenlaisia asioita elämässään, ja mielestäni heille täytyy antaa siihen mahdollisuus.

Olen tehnyt aikaisemmin kirjallisen kysymyksen opiskelijoiden opintotuen tularajoista, siitä, kuinka paljon he voivat tehdä työtä opiskellessaan silti menettämättä opintotukea. Mielelläni kuulisin pääministerin kannan siihen, mitä mieltä olette siitä, että kun Suomessa se opintotuen raja on noin 12 000 euroa vuodessa ja Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa mennään siellä 18 000—19 000:n tasossa vuodessa, niin olisiko meidän mahdollista nostaa se [Puhemies koputtaa] opiskelijoiden tulotaso sille tasolle.

**15.08 Arja Juvonen ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tulevaisuudessa se, että löytää työtä tai saa opiskelupaikan, tarkoittaa sitä, että kilpailu kovenee. Kyllä tulevaisuuden nuoret opintoihin pyrkiessään ja yrittäessään ovat suurempien haasteiden edessä kuin me vanhemmat itse olemme olleet. Tätä tuo myös lukiouudistus. On hyvin vaikea päästä jatko-opintoihin. Tulevaisuusvaliokunta nostaa tässä mietinnössä esiin, että kaikki eivät selviä arjesta, ja näinhän se todellakin on. Täytyy tulevaisuudessakin tehdä edelleen kovasti toimia syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi.

Täällä puhutaan robotiikasta. Kaikki eivät todellakaan pärjää myöskään digitaalisessa maailmassa eivätkä niiden robottien kanssa. Nostan yhtenä esimerkkinä esiin hoitoalan. Meillä jo robotit leikkaavat, ovat suurena apuna siellä leikkaussalissa. On konenäköä ja -motoriikkaa. Mutta ihmistä hoidettaessa robotti ei korvaa sitä ihmisen hoitajaa kuitenkaan. Eikö näin, arvoisa pääministeri, ole?

**15.09 Hanna Sarkkinen vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Automatisaatio, robotisaatio ja tekoälyn kehitys muuttavat tuotantoa ja työtä tulevaisuudessa merkittävästi. Me olemme ison murroksen äärellä. Uusia tuotteita, toimialoja ja työtä syntyy. Säilyvienkin töiden työtavat, sisällöt ja prosessit muuttuvat, ja osa töistä katoaa kokonaan. Myös ilmastonmuutos muuttaa työtä ja tuotantoa.

Kukaan ei osaa täsmälleen sanoa, paljonko työtä katoaa ja paljonko uutta syntyy. Mahdollista on, että työtä katoaa enemmän kuin syntyy, ja tällöin avainkysymykseksi nousee työn jakaminen eli työpäivän lyhentäminen ja työjärjestelyiden joustavuus. Jos robotit tekevät kasvavan osan työstä, nousee oleelliseksi kysymykseksi myös veropohjan, tulonjaon ja kaikkien ihmisten toimeentulon varmistaminen. Elinikäisen oppimisen, uudelleen- ja täydennyskoulutuksen merkitys nousee joka tapauksessa entistä oleellisemmaksi, kun työelämän muutos kiihtyy ja työelämän vaatimukset [Puhemies koputtaa] kasvavat. Toivottavasti tämä pidetään mielessä [Puhemies koputtaa] päätöksiä tehtäessä.

**15.10 Kimmo Kivelä sin** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Legendaarisen historioitsijan, korkeaan ikään ehtineen Kauko Pirisen kerrotaan viimeisinä elinvuosinaan sanoneen, että futurologia on humpuukia. En tältä osin yhdy tähän arvostettuun akateemiseen opettajaan. Tulevaisuutta ei voi ottaa haltuun. Monenlaiset black swanit ja kohtalon direktiivit voivat muuttaa kaiken, mitä on ennakkoon havainnoitu, mutta tulevaisuuteen kannattaa varautua. Työ muuttuu monen kohdalla, arvostukset muuttuvat. Työ ei ole ensisijainen keino elää hyväksyttynä ihmisenä, olla hyväksyttynä olemassa, mutta päivittäisen

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

toimeentulon kysymykset ovat joka-aikaisia kysymyksiä. Sen vuoksi ovat erittäin tärkeitä tämälätyyppiset keskustelut, mitä nyt käymme. Näille soisi jatkoa.

**15.11 Joonas Räsänen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tähän valtavaan kokonaisuuteen muutama huomio.

Kun me keskustelemme tulevaisuudesta, siinä monesti Suomessa lähdetään uhkien kautta: mitä katoaa, mikä kaikki on huonosti ja niin edelleen. Sen sijaan pitäisi yhä enemmän määrittää painottaa mahdollisuuksia: mitä uutta työtä syntyy, minkälaisia uusia mahdollisuuksia tekniikka luo meille, jotta me pystymme ratkaisemaan erilaisia ongelmia. Tämä olisi senkin takia tärkeää, että tämä varmasti lisää luottamusta yhteiskunnassa ja antaisi ihmisille myös turvaa tässä muutoksessa, jossa elämme.

Toinen huomio liittyy siihen, että kun keskustellaan työn murroksesta, niin me paljon keskustelemme työsuhteiden, -muotojen muutoksista: millä prosentilla tehdään koko-aikaista työtä tai osa-aikaista työtä. Sen sijaan kannattaisi enemmän keskittyä siihen, miten sen työn sisältö muuttuu riippumatta siitä, missä työsuhteessa sitä tehdään. [Puhemies koputtaa] Myyjän työ on tänä päivänä erilaista kuin se oli 20 vuotta sitten, puhumattakaan automekaanikon työstä. [Puhemies koputtaa]

Toivoisi, että näitä tässä pohdittaisiin hieman enemmän.

**15.12 Jyrki Kasvi vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei ole tosiaan itseselvää, että teollistumisen menestyjät, kuten Suomi, ovat myös digitalisaation menestyjiä. Lähes kaikki maailmantaloutta hallitsevat alustatalousyritykset sijaitsevat Yhdysvalloissa tai Kiinassa, ja tekoäly-startupien investoinneista meni viime vuonna Kiinaan 48 prosenttia ja Yhdysvaltoihin 38 prosenttia. Sen sijaan kategoriaan ”muu maailma”, johon Eurooppakin kuuluu, kohdistui näistä investoinneista vain 13 prosenttia. Kun tähän yhdistetään Suomen osaamisvaje, meidän tulevaisuutemme näyttää synkältä. Pelkästään ohjelmistosuunnittelijoita tarvittaisiin heti 7 000 lisää, lähivuosina toinen mokoma. Kysynkin: yritämmekö me edes pärjätä tässä digitalisaation haasteessa? Tätä menoa Eurooppa taantuu pittoreskiksi turistikohdeeksi ja suomalaisen työn tulevaisuutena on tarjoilla eurooppalaista pitsaa, bratwurstia ja lihapullia.

**15.13 Hannu Hoskonen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Käsiteltävä aihe on äärimmäisen ajankohtainen, ja sen me tiedämme kaikki, että mikään muu ei ole pysyvää tästä eteenpäin kuin nopea muutos. Tekoäly tulee aivan varmasti. Parhaat tietokoneet, joita parhaillaan tehdään juuri nyt, ovat nyt parhaita mutta kahden vuoden kuluttua todennäköisesti kovin vanhanaikaisia. Tämän takia meidän tulisi nyt ymmärtää robotien ja muiden modernien systeemien kehittyessä, että emme me voi työelämääkään jättää viime vuosituhannen kuosiin, vaan kyllä silläkin puolella pitää tapahtua nopeaa kehitystä, että luomme moderneja ja joustavia järjestelmiä. Mitä kankeampi järjestelmä on, sen huommin nämä uudet systeemit toimivat, ja sehan tarkoittaa kilpailutilanteessa sitä, että suomalainen työ ei maailmalla enää niin hyvin kaupaksi käy. Vaikka me olemme huipputeknologiamaa — Nokia ei syntynyt tänne vahingossa, ja meillä on metsäteollisuutta, meillä on huippumetalliteollisuutta, meillä on vaikka mitä — kaiken tämän keskellä meidän tulisi huomata se, että kun meidän pitää kehittyä ja nopeutua, mistä me puhumme tässä tilaisuudessa paljon, niin se tarkoittaa sitä, että [Puhemies koputtaa] runkoa on tässä joustavoitettava ja myös työelämää kehitettävä nopeasti.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

**15.14 Joakim Strand r** (vastauspuheenvuoro): Värderade talman! Ledamöterna Hoskonen och Kasvi pratade bra om artificiell intelligens och ledamot Räsänen om behovet av att se möjligheterna.

Mutta itse tähän mietintöön: Tässä nostetaan hyvin esille se, että korkeakoulujen on reagoitava herkästi yhteiskunnan ja elinkeinoelämän tarpeisiin. Valitettavasti käytännössä kuitenkin esimerkiksi ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli suorastaan rankaisee erityisesti tekniikan alan koulutusta, vaikka korkean jalostusasteen vientiyrityksissämme huudetaan näiden osaajien perään. Toivoisin tähän muutosta ja toivon, että hallitus jatkossa kiinnittäisi enemmän huomiota erityisesti alueisiin ja aloihin, joiden globaalisti toimivat suomalaisyritykset itse markkinaehtoisesti panostavat tutkimukseen ja kehitykseen. Siinä on erinomainen mittari: katsoa, missä yritykset itse markkinaehtoisesti panostavat tutkimukseen ja kehitykseen.

**15.15 Arto Satonen kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sosiaaliturvan uudistus tulee varmaan olemaan seuraavan hallituksen suurimpia asioita. On itsestäänselvää, että työ muuttuu sillä tavalla, että meidän täytyy paremmin pystyä huolehtimaan niistä ihmisistä, jotka ovat palkansaajan ja yrittäjän rajapinnassa, itsensä työllistävistä tai muissa epätyypillisissä työsuhteissa olevista tai siitä, että osa-aikatyöllä pystyy itsensä elättämään, suhteessa sosiaaliturvaan.

Haluaisin kuitenkin muistuttaa siitä, että kilpailukyvyistä huolehtiminen on kaiken a ja o, ja kilpailukyky on myös mahdollista yhdistää tähän teknologiseen murrokseen. Jos me katsoimme tällä hetkellä, mikä on Suomen suurin työpaikka, niin se on Uudenkaupungin autotehdas, jossa on noin 4 000 ihmistä töissä ja jonne otetaan vielä satoja lisää, mutta siellä on myös tuhat robottia. Jos ei siellä olisi yhtään robottia, siellä ei olisi yhtään työpaikkaa myöskään ihmisille. Eli nämä asiat on mahdollista yhdistää, mutta meidän pitää huolta siitä, että suomalaisen työn kilpailukyky on myös jatkossa vahva suhteessa kilpailijamaihin.

**15.16 Peter Östman kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun puhutaan tulevaisuudesta, on tärkeää keskustella myös työllisyydestä, ja siihen liittyy myöskin sosiaaliturvauudistus, niin kuin edustaja Satonen huomautti. Suomeen tarvitaan työhön kannustava perusturvamalli, joka on sekä yksinkertainen ymmärtää että yksilökohtainen. Mallia meidän pitäisi hakea Ruotsista tai Isosta-Britanniasta. Ison-Britannian aiempi järjestelmä vastasi Suomen monimutkaista nykyjärjestelmää, mutta 2013 lanseeratussa uudistuksessa kuusi tarveharkintaista työttömyysturvaetuutta ja verovähennysoikeutta yhdistettiin. Tuki siellä ei ole mikään perustulo vaan tukea saa vain aktiivisuutta vastaan. Ruotsin mallin mukaan taas kaikkien pitäisi työskennellä omilla kyvyillään ja osaamisellaan yhteiskunnan hyväksi. Kaikilla työikäisillä ja työkykyisillä tuensaajilla pitää olla velvollisuus hakea työtä sekä olla mukana kuntouttavassa [Puhemies koputtaa] työtoiminnassa. Kysyisin pääministeriltä: miltä tämä kuulostaisi Suomen malliksi?

**15.17 Aino-Kaisa Pekonen vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Minun mielestäni täällä salissa on käyty erittäin hyvää keskustelua, hyvää analyysiä työn murroksesta, ja minusta tuntuu, että me olemme kaikki täällä myöskin sitä mieltä, että työn murros on jo täällä, ei pelkästään ole vain tulossa.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

Mutta puhummeko me vain työn murroksesta? Teemmekö me sellaisia toimenpiteitä, jotka myöskin sitten edesauttavat siihen hyvään, mitä myöskin työn murros voi tuoda mukanaan? En ehkä näe sitä ihan sillä tavalla. Minun mielestäni hallitus on tehnyt enemmänkin juuri päinvastaisia toimia, jos ajatellaan esimerkiksi tätä aktiivimallia, joka itse asiassa kontrolloi ihmisiä entistä enemmän eikä siihen työn murrokseen niinkään kannusta.

Täällä on puhuttu myös paljon sosiaaliturvasta ja todettukin monesta suusta, että sosiaaliturva ei ole muuttunut ihan samassa tahdissa tämän työn murroksen kanssa. Pääministeri, teillä on meneillään hallituksessa tämä perustulokeilu, onko sitä kytketty [Puhemies koputtaa] mitenkään nyt tähän selontekoon?

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Myönnän debatin tässä vaiheessa vielä vastauspuheenvuorot edustajille Lindtman ja Vartia ja sen jälkeen pääministerille 3 minuuttia.

**15.19 Antti Lindtman sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siitä asti, kun höyrkone on keksitty, ja jo sitä ennenkin on aina veikkailtu ja manattu, että loppuuko työ, kun teknologian kehitys menee eteenpäin. Niin on myös ollut puhe digitalisaation aikana. Tämän tulevaisuusselonteon ja ennen kaikkea tämän valiokunnan mietinnön ehkä keskeisin havainto on se, että uskoa pitää ja kannattaa olla. Työ ei lopu. Myöskään palkkatyö ei lopu, vaikka työmarkkinoiden rakenne muuttuu.

Mutta miten Suomi tässä pärjää? Olen samaa mieltä kuin mitä täällä edustaja Satonen totesi: Suomen kilpailukyvyistä pitää pitää huoli. Ja mikä on viime kädessä kilpailukyvyn pohjalla? Se on osaaminen. Tässä yhdyn edustaja Mäkisalo-Ropposeen. Tietävätköhän kaikki päättäjät Suomessa vielä, mitä kello on lyönyt? Vielä kiistellään siitä, pitääkö oppivelvollisuutta pidentää, pitääkö kaikille turvata toisen asteen tutkinto, kun olemme [Puhemies koputtaa] jo paljon isompien kysymyksien äärellä.

Arvoisa pääministeri, osaamistason nosto tulee olemaan lähivuosien tärkein tavoite.

**15.20 Antero Vartia vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työhän on ongelmien ratkaisemista, ja niin kauan kuin meillä on ongelmia, meillä taatusti on myös tarvetta työlle.

Tästä työn murroksesta haastavan tekee se, että se on nopea, se on hyvin laaja-alainen, se on ennakoimaton ja se on moniulotteinen. Tiedossa on oikeastaan se, että tarvitaan valtaavan suuria reformeja nyt esimerkiksi sosiaaliturvaan tai työmarkkinoille. Meillä on hyvin yhteinen näkemys siitä, minkälaisia asioita tarvitaan, minkälainen sen tulevaisuuden yhteiskunnan tulisi olla. Kysymys oikeastaan kuuluu, että minkä vuoksi me emme ole onnistuneet tekemään näitä reformeja, koska eivät nämä ole uusia asioita, mistä me nyt puhumme.

Tämän keskustelun yhteydessä, kun nyt puhutaan tulevaisuudesta, kannustaisin kaikkia kollegoja myös miettimään näitä poliittisen päätöksenteon rakenteita. Ovatko nämä hedelmällisin mahdollinen ympäristö miettiä tulevaisuuden uusia ratkaisuja, vai voisimmeko me myös pohtia sitä, samalla kun halutaan uudistaa yhteiskunnan rakenteita, tulisiko meidän uudistaa poliittisen päätöksenteon rakenteita, [Puhemies koputtaa] niin että meillä olisi paremmat edellytykset taklata nämä tulevaisuuden haasteet.

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Ja pääministeri, 3 minuuttia.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

**15.21 Pääministeri Juha Sipilä:** Arvoisa puhemies! Kiitoksia rakentavasta keskustelusta.

Ensinnäkin, edustaja Paloniemi ja edustaja Mäkisalo-Ropponen, nostitte esille kestävän kehityksen selonteon ja tulevaisuusselonteon. Näitä ei suinkaan ole tehty erillisinä. Ne on tehty rinnakkain mutta ei erillisinä. Esimerkiksi kestävän kehityksen indikaattorityö tulee jatkumaan, ja sitä hyödynnetään sitten selonteon toisessa osassa.

Edustaja Jaskari, nostitte esille tämän tulorekisterin. Se on ehdoton edellytys, mutta se ei sellaisenaan riitä. Meidän pitää sitten pystyä tekemään päätöksiä esimerkiksi perustulosta tai sen tyyppisestä pohjasta ja siihen päälle rakentuvasta palkkauksesta. Minä uskon, että yhteiskunnassa on nyt enemmän valmiutta keskustella tästä. Myöskin palkansaajajärjestöjen kanssa olen käynyt keskusteluja. Selvästikin valmiutta siihen on olemassa.

Edustaja Mäkisalo-Ropponen, nostitte esille tämän työnkuvan muuttumisen kautta, ja edustaja Elovaara nosti myöskin, että onko meillä toivoa tulevaisuudesta. Kyllä, jos me oikein tartumme esimerkiksi tekoälyn mahdollisuuteen, meillä on mahdollisuus tuplata meidän kasvupotentiaali, sitä kautta uutta työtä syntyy. Työn kuva ja rakenne kyllä tulevat muuttumaan.

Edustaja Vähämäki nosti muuntokoulutuksen tarpeen, ja meillä on todennäköisesti noin miljoonan suomalaisen muuntokoulutustarve seuraavan kymmenen vuoden aikana, ja se vaatii kyllä rakenteellisiakin muutoksia tämmöisestä tutkintopohjaisesta ajattelusta yliopistoissa. Silloin kun puhutaan muuntokoulutuksesta, niin täytyy pystyä höllentämään.

Edustaja Parviainen, nostitte sääntelyn ennakkoinnin esille, se on äärimmäisen tärkeä näkökulma. Esimerkiksi kuka omistaa datan jatkossa — minusta sen pitää olla yhteiskunnan omistamaa, ja pitääkö meidän esimerkiksi miettiä siellä uusia valtionyhtiöitä? Se voi olla myöskin niin, kun puhutaan verotuksesta, että verotuksen keinot jatkossa tulevat digitalisoitumisen myötä muuttumaan erilaisiksi. Yhteiskunnan tulonmuodostus voi tapahtua myöskin tämän datan omistamisen ja siihen liittyvien tulojen kautta.

Edustaja Kontula, en ihan noin synkkänä tulevaisuutta näe. Asiantuntijatyö kuitenkin tulee lisääntymään, mutta meidän pitää käydä avoin keskustelu sosiaaliturvan ja pienempi-palkkaisen työn yhdistämisestä. Nämä aiheet ja keskustelut meillä on edessämme.

Edustaja Gustafssonille vielä lopuksi: nämä eettiset kysymykset ovat äärimmäisen tärkeitä silloin, kun puhutaan uudesta työstä ja keinoälystä.

Edustaja Juvonen, koneet eivät missään tapauksessa tule korvaamaan ihmisen läsnäoloa ja kosketusta, mutta oikein sovellettuna ne antavat enemmän tilaa myöskin empatialle työpaikoilla ja erityisesti hoitoalalla.

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Debatti jatkuu.

**15.24 Leena Meri ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyviä puheenvuoroja käytetty, ja itse kuuntelin tarkkaan pääministerin puheita nimenomaan tulevaisuudesta, teknologiasta ja kilpailukyvyistä. Suomalaisethan ovat hyviä keksimään, tietääkseni Suomessa on keksitty jalankulkijaheijastin ja me olemme keksineet männystä ja kuusesta vaatteita, mutta meillä on hieman nyt unohtunut se, että me rahoittaisimme enemmän tämmöisiä innovatiivisia ihmisiä, jotta heillä olisi mahdollisuus kehitellä tuotteitaan. Täällä aina toivotaan tietysti perään, että jos esität ideoita, niin mistä sitä rahoitusta. Pyytäisin miettimään esimerkiksi tuulivoimatukea ja sen jatkoa, koska on kuitenkin niin, että se ei juurikaan työllistä ja sen pitäisi pyöriä jo itse itsellään. Meillä olisi valtavat potentiaalit — jos

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

mietimme merien muovijätteitä, ilmaston lämpenemistä, siellä on valtavia ongelmia ratkottavana, ja jos niihin löydettäisiin teknologian avulla ratkaisuja, niin voisin sanoa, että [Puhemies koputtaa] kunnon potti tulisi Suomeen rahaa.

**15.26 Lea Mäkipää sin** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten täällä joku mainitsikin, työn murros oli tuttua jo 50—60-luvuilla, jolloin maatalousyhteiskunnasta tosiaan tuli teollinen ja palveluyhteiskunta, tapahtui maaltapakoa ja autioitumista.

No, nyt työn murrosta tuottavat kehittyvä teknologia, digitalisaatio, ympäristövaatimukset, vanheneva väestö sekä myös muutokset ihmisten arvoissa. Työn luonne siis muuttuu jatkuvasti: toiset ammatit katoavat ja toisia syntyy, ja töitä myös tehdään uudella tapaa. Pelätään myös, että robotit vievät työpaikat, mutta olen sitä mieltä, että aina tarvitaan ihmistä, joka suorittaa ruumiillista tai henkistä työtä. Työtehtäviä saatetaan osittaa pienemmiksi kokonaisuuksiksi, joista osa korvataan teknologialla ja jäljelle jäävä on sitten ihmisten tekemää työtä.

Lopuksi haluan sanoa, että Suomen menestyminen vaatii kyllä osaamista ja koulutusta. [Puhemies koputtaa] Koulutus on aina nähtävä investointina eikä vain aina menoerinä.

**15.27 Antti Rinne sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kasvatus ja koulutus ovat niitä sosiaalisia innovaatioita, joiden varassa yhteiskunta kehittyy ja osaamiseen perustuva kilpailukykyämme säilyy. Näin totesi edustaja Mäkisalo-Ropponen, ja tähän on helppo yhtyä.

Arvoisa puhemies! Täytyy todeta, että tärkeää suomalaisen yhteiskunnan kilpailukyvyyn kannalta on myös se, että aikuiset ihmiset, työelämässä olevat ihmiset, tulevaisuudessakin voivat luottaa siihen, että osaaminen kehittyy tarpeen mukaan teknologisen kehityksen ja elinkeinorakenteen toimintojen muutoksen myötä. On tärkeää, että kansalaisilla on turvallisuus mielessä, kun suhtaudutaan tähän muutokseen, ja luottamuksen varassa voi rakentaa sitä omaa tulevaisuuttaan.

Pääministeri Sipilä, toivon todellakin, että tämä työ jatkuu sillä tavalla, että löydämme yhteistä näkemystä turvallisen, luottamuksen varaan rakentuvan suomalaisen yhteiskunnan, murroksen keskellä olevan yhteiskunnan, [Puhemies koputtaa] työssä.

**15.28 Eerikki Viljanen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnittäisin huomiota samaan asiaan kuin edustaja Talja ja moni muu edustaja tässä aiemmin, kuten työelämä- ja tasa-arvoasiainvaliokuntakin nosti omassa lausunnossaan vahvasti esille, eli kysymykseen siitä, miten tulevaisuudessa turvataan oikeanmukainen hyvinvointivaltion rahoittaminen vero- ja vakuutusmaksuvaroilla, jos merkittävä osa vaihdannasta tapahtuu ohi perinteisen yritystoiminnan ja palkkatyön.

Näihin haasteisiin vastaamiseksi verolainsäädäntöä tulee uudistaa siten, että se ottaa huomioon alustatalouden ja muut uudet tavat tehdä työtä ja ansaita, kuten täällä on moineen kertaan jo todettu. Lisäksi on selvitettävä, miten työlainsäädäntömme saatetaan vastaamaan työn muutoksiin niin, että työn syntymistä voidaan helpottaa ja samalla turvata työntekijän vähimmäissuoja.

Aivan kuten täällä onkin jo todettu, myös sosiaaliturvajärjestelmää on hyvä selkiyttää. Työkaluja siihen toivottavasti osaltaan on saatavissa myös meneillään olevasta perustulokokeilusta, [Puhemies koputtaa] johon pääministerikin täällä jo viittasi.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

**15.29 Eero Suutari kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Teknologian murrokset ovat historiassa tähän mennessä aina lisänneet työpaikkoja. Kuten pääministeri puheessaan jo kahteen kertaan on ilmoittanut, Suomessa tarvitaan tällä hetkellä meneillään olevaan murrokseen noin miljoona muuntokoulutettavaa ihmistä. Kysymys kuuluukin, tapahtuuko tämä koulutus sitten näiden työpaikkojen sisällä vai kuten nyt, suurelta osin muualla, ikään kuin lähtemällä pois työpaikasta ja sijoittumalla sitten uudelleen koulutuksen jälkeen. Mikä on se valttie tästä eteenpäin? Näyttää siltä kuitenkin, että kun nämä yritykset ovat kuitenkin kaikista vahvin yksikkö sietämään muutoksia ja sinne kerääntyy se osaaminen ja myös se, miten asioita hoidetaan, niin siellä yrityksen sisällä voisi olla enemmän sitä muuntumista. Se olisi ehkä luovempi tie [Puhemies koputtaa] myös niille henkilöille, jotka ovat tällä hetkellä koulutuksen tarpeessa.

Sitten toinen kysymys: [Puhemies koputtaa] miten me järjestämme sen, että meille tulisi osaajia myös muualta, sen lisäksi, mitä me täällä itse koulutamme?

**15.30 Maria Guzenina sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Erittäin hienoa, että pääministeri otti puheeksi bruttokansantuotteen. Voisi olla viisasta tässä ajassa, että bruttokansantuotteen sijaan tarkasteltaisiin yhteiskuntaa tämmöisen bruttokansankestävyyden näkökulmasta ja siinä koulutusta olennaisena panostuksena. Tässä valtavassa murroksessa meidän pitää luoda lapsille ja nuorille kyky olla ketteriä ja sitkeitä, sellaisia, joiden yli tulevaisuus ei pyyhi aaltona vaan jotka pikemminkin ratsastavat sillä aallolla itsensä ja koko Suomen hyväksi. Tässä nyt pohdin, että Suomessa on oppivelvollisuusikä ollut 16 jo vuodesta 1957 ja maailma on muuttunut kovin paljon noista ajoista lähtien. Me emme tiedä, mitä tulevaisuus tuo tullessaan, mutta meidän pitää valmistaa meidän lapsia ja nuoria kohtaamaan se tulevaisuus parhaalla mahdollisella tavalla, ja tässä tämä oppivelvollisuusiän nostaminen [Puhemies koputtaa] voisi olla viisautta. Tällä hallituskaudella olisi vielä aikaa tehdä se.

**15.32 Katja Hänninen vas** -(vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitoksia tästä mietinnöstä ja näistä lukuisista huomioista, joita tässä mietinnössä on otettu esille.

Itse törmäsin tänään lentäessäni Oulusta Helsinkiin SSAB:n työntekijään, joka kertoi, että nyt on valmisteilla tämmöinen hybridihanke, jonka tavoitteena on mullistaa koko teräksen valmistus, eliikkä pelkistyksessä ei käytettäisikään enää koksia vaan vetyä. Tämä olisi ensimmäinen fossiilivapaa teräksenvalmistustekniikka, ja nyt jo tänä vuonna on sitten Luulajaan tarkoitus lähteä suunnittelemaan tällaista pilottivoimalaitosta. Onnistuessaan tämä mahdollistaisi sen, että Ruotsin hiilidioksidipäästöt vähenisivät 10 prosentilla ja Suomessa peräti 7 prosentilla. Tietysti se myös joiltain osin saattaa vähentää työvoimatarvetta, mutta toisaalta tämä mahdollistaa sen, että uusi tekniikka [Puhemies koputtaa] tuo meille sellaista terästeollisuutta, josta voimme sanoa [Puhemies koputtaa] ylpeydellä, että se on myös ympäristöystävällistä ja ekologista.

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkari:** Tässä vaiheessa on korkein aika myöntää vastauspuheenvuoro valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Stefan Wallinille.

**15.33 Stefan Wallin r** (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Kuvatessaan tätä muuttuvaa työelämää ja perinteisten ammattien muuttuvia toimenkuvia valiokunta kiteyttää asian näin: ”Esimerkiksi hitsaaja ei enää hitsaa itse, vaan ohjaa hitsausrobotia, nostu-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

rin kuljettaja ei enää nouse nosturiin, vaan hän ohjaa useita nostureita samaan aikaan etäohjauksella. Tätä muutosta, jossa työn teon kannalta keskeistä on fyysisen ja digitaalisen maailman integraatio, kuvataan termillä Teollisuus 4.0.” Mutta kuten tässä on myöskin tullut esille aika monessa puheenvuorossa, samanaikaisesti aika suuri osa väestöstä edelleen — ja näin tulee myöskin pitkään olemaan — jatkaa niin sanotussa normaalissa työssä, normaaleissa ammateissa.

Kaikki tämä ja tämä murroshan kasaa paineita myöskin ikään kuin työmarkkinapolitiikan suuntaan ja myöskin meihin lainsäädäntöihmisiin päin. Miten pääministeri kokee, minkälaisia paineita tämä muutos, tämä murros ja tämä murrosvaihe, joissa siis molemmissa leireissä on vielä pitkään työntekijöitä, kasaa lainsäätäjien ja lainvalmistelijoitte suuntaan, työmarkkinapolitiikan suuntaan?

**15.34 Markku Eestilä kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olipa tulevaisuuden työ sitten mitä tahansa ja määritellään se miten tahansa, niin kuten edustaja Gustafsson täällä totesi, ei koulutuksesta ja laaja-alaisesta sivistyksestä ainakaan haittaa ole.

Arvoisa pääministeri, te viittasitte omassa puheenvuorossanne ammatillisen koulutuksen reformiin. Tässä viikko sitten valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto ja maatalousjaosto tekivät retken tuonne Keski-Suomeen, kävimme Äänekosken biotehtaalla, sitten kävimme Tommi Mäkisen ralliautotehtaalla ja Valtran traktoritehtaalla, ja siellä nousi moneen otteeseen kysymys koulutuksesta. Perinteinen mallihan on se, että koulutetaan esimerkiksi ammatillisessa oppilaitoksessa ja sitten pyritään työpaikka saamaan, mutta näyttää siltä, että ehkä tämäkin on murroksessa. Totta kai ammatillinen koulutus entistä enemmän suuntautuu työpaikoille, mutta haluaisin kuulla pääministerin näkemyksen siitä, mikä teidän mielestänne on tulevaisuudessa yrityksen rooli kouluttaa [Puhemies koputtaa] työntekijöitä ja räätälöidä taidot itselleen sopivaksi.

**15.35 Pilvi Torsti sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun keskustellaan tulevaisuudesta ja työn murroksesta, niin analyyseissä tietysti on paljon johtopäätöksiä, jotka ovat keskenään myös ristiriitaisia. Ehkä täällä edustaja Kivelälle olisi voinut todeta, että me historian tutkijat olemme siihen myös yleensä todenneet, että meillä on usein joku kyky ennustaa tulevaisuutta, mutta johtopäätöksiä pitääkin olla ristiriitaisia.

Kuitenkin kun katsoin nyt näitä tässäkin analyysissä olleita aineistoja, niin uhkien korostuminen, mahdollisuuksien korostuminen erotti, mutta se yhdisti, että koulutus ja osaaminen olivat ikään kuin aina vastauksia. Meille päättäjille tämä on iso, tavallaan ehkä lohdullinenkin johtopäätös, ja se kuuluu hienosti tässä salissa, mistä täytyy olla iloinen, koska koulutukseen ja osaamiseenhan me juuri voimme meidän omillakin päätöksillämme vaikuttaa. Tässä kohtaa on siis hyvä korostaa sitä, että kyllä Suomen menestys ja globaali asema rakentuvat myös tulevaisuudessa tasa-arvoiseen koulutukseen ja tutkimukseen. Näitä asioita nyt esimerkiksi sosiaalidemokraattinen puolue on vuosikymmeniä ajanut, siis koulutus- ja osaamistason nostoa. Siinä mielessä tässä ei siis ole mitään uutta, mutta uusia vastauksia [Puhemies koputtaa] me tarvitsemme tämän hallituskauden jälkeen.

**15.37 Aila Paloniemi kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan monipuolisissa ja viisaissa lausunnoissa esitetään muun muassa, että luovan talouden toimintamalleja kehittämällä ja pilotoimalla me voisimme löytää aivan uusia ratkaisuja, joita voisimme hyödyntää myös muissa ammateissa. Esimerkiksi maatalousyrittäjyy-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

den uusia toimintamalleja pitäisi selvittää paremmin, koska myös sivutoimisessa maatalousyrittämisessä yhdistyvät yrittäjyys ja palkkatyö. Erittäin monessa työssä jatkossa käynäin. Ja yksi pilotoinnin arvoinen asia ilman muuta, joka on täällä tullut jo esillekin, on tietenkin osatyökykyisten työskentelyn parempi mahdollistaminen. Nyt on aivan liian heikot mahdollisuudet osatyökykyisen työllistyä ja yhteiskunnan ja työpaikkojen asenteet ovat viime vuosituhanalta. Siihenkin pitäisi pystyä vaikuttamaan.

**15.37 Olli-Poika Parviainen vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tulevaisuusvaliokunta kiinnittää mietinnössään paljon huomiota osallisuuteen ja koulutukseen, ja on hyvä, että ne teemat ovat nousseet täällä tänään laajemminkin esiin.

Esimerkiksi kun puhumme oppivelvollisuudesta, minusta on syytä ottaa yhdessä tarkasteluun se, miten meidän kannattaisi huolehtia siitä, että kaikkien osallisuus kasvaisi. Vihreät ovat esittäneet keinona oppivelvollisuuden laajentamista koko toiselle asteelle tai 18 ikävuoteen asti ja myös lisäksi sitä, että me tarkastelisimme koulutuksen alkupäätä eli tekisimme esiopetuksesta kaksivuotisen alkaen 5-vuotiaista lapsista. Tämä mahdollistaisi sen, että me voisimme entistä varhaisemmassa vaiheessa kouluttaa suomalaisia entistä paremmin.

Uskoisin, että kun tulevaisuusvaliokunta jatkaa selonteon kakkosvaiheen parissa, niin me varmasti tulemme näiden koulutuskysymysten kanssa painimaan lisää, ja tietenkin huomenna niistä keskustellaan erikseen. Mutta kannustaisin miettimään myös koulutuspolitiikkaa tulevaisuusnäkökulmasta edelleen enemmän. — Kiitos.

**15.38 Sofia Vikman kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mahdollisuuksien tasa-arvon pitää olla tulevaisuuden työelämän ja hallituksen työlinjan kulmakivi. Jokaisella pitää olla tasa-arvoiset mahdollisuudet pärjätä työelämässä omilla kyvyillään ja ahkeruudellaan sekä saada työnsä mukaista palkkaa ja eläkettä. Tämä ei vielä toteudu. Yhteiskunnan ylläpitämistä rakenteista johtuen naiset ovat vielä takamatkalla ja suuri määrä potentiaalia jää työelämässä hyödyntämättä. Tarvitaan tekoja mahdollisuuksien tasa-arvon toteuttamiseksi.

Hyväkin on hallitus saanut aikaan: esimerkiksi äidin työnantajalle maksettava kertakorvaus. Esimerkiksi osa-aikatyön mahdollistava perhevapaaudistus tosin vielä odottaa toteuttamista. Kysyn: miten naisten työmarkkina-aseman parantaminen, mahdollisuuksien tasa-arvo sekä työn ja perheen yhteensovittamisen helpottaminen vielä nousee tällä kaudella hallituksen tekoihin?

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Myönnän vielä vastauspuheenvuoron edustaja Skinnarille, ja sen jälkeen pääministeri halutessaan 2 minuuttia, ja sitten vielä jatketaan lyhyt hetki tätä debattiosuutta.

**15.40 Ville Skinnari sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tulevaisuuskeskustelua on tietysti kiva seurata ja todeta, miten yhtä mieltä olemme melkein kaikessa siinä, mitä pitäisi tehdä, mutta mielestäni se avainkysymys on, miten se tehdään. Se on paljon vaikeampi kysymys kuin se, mitä pitäisi tehdä. On ihan selvää, että pienen Suomen ainut mahdollisuus on osaaminen ja ne vahvuudet on pakko Suomen käyttää.

Olisin kysynyt pääministeriltä: Te puhuitte äsken siitä, että valtiolla voisi olla ja ehkä tulisi olla jonkinlainen rooli tulevaisuuden tekemisessä, ja mainitsitte mahdolliset valtion

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

omistajuudet ja uudet yhtiöt, ja nyt kun on seurannut tätä valtion kehittämissyhtiön lyhyttä kehitystarinaa, niin on hyvin vaikea ottaa selvää, mikä teidän omistajastrategianne on ollut ja miten te vastaatte sitä kautta tekoälyn, digitalisaation, alustatalouden haasteisiin, puhumattakaan kyberuhkien ja kybertalouden haasteista. Voisitteko avata vähän, mitä aiotte tehdä?

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Pääministeri. Josko pari minuuttia vaikka paikan päältä, ihan kuinka haluatte.

**15.41 Pääministeri Juha Sipilä:** Arvoisa puhemies! Edustaja Östman on poistunut, mutta hän kysyi tästä osatyökykyisten työn ja sosiaaliturvan yhdistämisestä, ja minulla on oikeastaan tämä sama vastaus, mitä täällä on useammankin kerran käsitelty, että perustulo voisi muodostaa sen pohjan ja sitten sen päälle tuottavuutta ja osaamista, sitä työkykyä, vastaava palkka. Tämä voisi muodostaa sitten sen toimeentulon kokonaisuuden. Myöskin edustaja Pekonen tähän viittasi.

Edustaja Suutari ja edustaja Eestilä nostivat tämän koulutustarpeen ja sen, mikä yritysten rooli on siellä. Kyllähän jokainen omasta tulevaisuudestaan kiinnostunut yritys huolehtii oman henkilöstönsä osaamisesta, mutta varmasti hyvää yhteistyötä pitää tehdä jatkossa. Itselläni on kokemusta esimerkiksi siitä, kun rakennusinsinööreistä aikoinaan muuntokoulutettiin vuoden muuntokoulutusohjelmalla tietoliikenneinsinöörejä, ja minusta tämän tyyppistä yhteistyötä pitäisi pystyä tekemään ehkä vielä lyhyemmissäkin muuntokoulutusjaksoissa ilman mitään tutkintovelvoitteita. Mutta se on yhteistyötä.

Edustaja Guzenina, te nostitte tämän bruttokansantuotteen. Ehkä emme voi pudottaa sitä pois, me tarvitsemme sitä, mutta tarvitaan muita mittareita sen rinnalle. Ehkä vähän ironistakin on, että hyvinvointia ja jopa onnellisuutta mitataan bruttokansantuote per asukas -mittareilla. Ne ovat ne keskeisimmät mittarit siellä. Tarvitaan ehdottomasti muita mittareita näiden rinnalle.

Edustaja Wallin, nostitte esille tämän yrittäjän ja työntekijän roolin yhdistämisen. Se yhdistäminen on jo tätä päivää. Meillä on tällaisia laskutuspalveluyrityksiä, joitten kautta pystyy tekemään työsuhteessa ilman Y-tunnuksen perustamista, ja minusta tämä on oikea kehitys, oikeata suuntaa siihen, että välillä tehdään yrittäjänä, välillä tehdään sitten pidempi patkä työsuhteessa. Nämä pitää joustavasti pystyä tulevaisuudessa yhdistämään.

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Arvoiset edustajat, olen havainnut pyydetyn vastauspuheenvuoroja, ainakin seuraavat henkilöt, jotka eivät ole tähän saakka vielä osallistuneet debattiin: edustaja Heinäluoma, edustaja Pauli Kiuru, edustaja Semi, edustaja Viitanen ja edustaja Myller. Ja jos joku edustaja vielä kokee, että ei ole vielä saanut puheenvuoroa ja haluaisi... — Jaaha, näillä mennään. Edustaja Heinäluoma, teillä vastauspuheenvuoro.

**15.44 Eero Heinäluoma sd (vastauspuheenvuoro):** Arvoisa puhemies! Täällä on huomattava yksimielisyys siitä, mitä on tapahtumassa: muutoksen suunta on kyllä kiihtyvää. Kaikki nämä ilmiöt ovat jo läsnä. Tietysti kansanedustaja voi lohduttaa sillä, että kansanedustajan työ ei nyt ensi vaiheessa ole kuitenkaan loppumassa. [Hanna Sarkkinen: Tekoäly!] — Mutta joku saattaa kyllä toivoa, että tekoälyä tulisi vähän lisää vahvistamaan tätä ihmisälyä. — Nimittäin usein tämä keskustelun kulminaatio on siinä, että kun me olemme

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

yhä mieltä jostain analyysistä, niin mitä me teemme. Jos me olemme yhtä mieltä osaamisesta, niin kuin edustaja Gustafsson sanoi, oppivelvollisuutta pitäisi pidentää, jotta nuori ikäluokka saa valmiudet. Jos olemme yhtä mieltä osaamisesta, pitäisi mahdollistaa paremmin aikuisten lisä- ja täydennyskoulutus. Eli se vaatii opintotuki- ja koulutusjärjestelyjä.

Sitten tulen siihen, mikä on todellisuus tällä hetkellä, edelleenkin. Eilen kuultiin, että maan suurin ammattikorkeakoulu Metropolia pääkaupunkiseudulla on käynnistänyt yt-neuvottelut ja on vähentämässä lähes sata henkilökuntaan kuuluvaa aikana, jolloin kaikki puhuvat koulutuksesta. [Puhemies koputtaa] Pää ja kädet eivät nyt toimi synkronissa.

**15.45 Pauli Kiuru kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tulevaisuuden ennustaminen on harvinaisen haasteellinen tehtävä. Hyvä esimerkki siitä on historian kirjoittaminen. Jokainen sukupolvi kirjoittaa historian uudestaan. Se ehkä kertoo tulevaisuudenkin ennustamisen vaikeudesta — joudumme kirjoittamaan sen moneen kertaan uudestaan ennen kuin saamme sen elää.

Pääministeri Sipilä pääsi, tai joutui, olympiakisoissa suihkuun, ja oma visioni on se, että yhä useampi ministeri pääsisi suihkuun olympiajoukkueen tai muun joukkueen menestyessä. Urheilu on sangen epätyypillistä työtä. Se on kulttuuriin, elämystalouteen liittyvää työtä, johon ei liity sosiaaliturvaa. Siihen liittyy epävarmuutta, ja todellakaan se ei ole mikään eläkevirka. Nyt kun tehdään liikuntapoliittista selontekoa, niin varmasti kannattaa tarkkaan verrata, mikä oli norjalaisten ja suomalaisten ero nimenomaan siinä suhteessa, kun verrataan [Puhemies koputtaa] urheilijoiden työtä ja turvaa.

**15.46 Matti Semi vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta tämä teollisuuden murros on jatkunut jo 200 vuotta. Se on ollut meidän normaalia kehitystä. Ennen toimintoja kehitettiin sillä tavalla, että koneet olivat isompia ja niihin lyötiin enemmän kieroksia, ja niiden kokoa kasvatettiin siten, että saatiin tehokkuutta lisää. Nyt automaatio ajaa tehokkuutta ja tehdään uusia innovaatioita, raaka-aineista tehdään useampia tuotteita, ja nämä luovat meille paljon työpaikkoja. Teollinen työ on muuttunut palveluammatiksi, huolletaan koneita ja laitteita, siellä on töitä, ja tämä vaatii muuntokoulutusta. Sen takia olisi hirmu tärkeää, että meillä entistä enemmän ammatilliseen koulutukseen satsattaisiin panoksia ja myös tuotekehitykseen lisättäisiin panostuksia.

**15.47 Pia Viitanen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Toden totta, osaaminen on se avain, jolla pärjäämme tulevaisuudessakin. Valiokunta vetää yhteen muun muassa sellaisen seikan, että kaikki eivät selviä kasvavista osaamisen haasteista. Tämä on mielestäni aika vakava tosiasia, ja siksi haluaisin tässä yhteydessä kiinnittää huomiota muun muassa lasten lukutaitoon tai esimerkiksi kaikkien kansalaisten digilukutaitoon. Näistä puhumme paljon, ja nämä ovat tietynlaisia etappeja, jotka täytyy pitää hyvällä tasolla, jotta säilytämme osaamisen mahdollisuuden ja tasa-arvoisen yhteiskunnan mahdollisuuden.

Puhemies! Kun tässä puhuttiin päästä ja käsistä, niin haluaisin kyllä todeta sen, että tähän liittyen on käsittämätöntä, että hallitus on voinut esimerkiksi koulutukseen suunnata niin isoja resurssileikkauksia, että vaarannamme tulevaisuuden sitä kautta.

Mitä tulee lukutaitoon ja digilukutaitoon, [Puhemies koputtaa] haluan vielä todeta, että koulujen lisäksi meidän on pidettävä hyvää huolta myös kirjastoista.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

15.48 **Riitta Myller sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työn murrokseen ja työn murroksen ymmärtämiseen liittyy myös sen ymmärtäminen, että ei työpaikkojen synty eikä talouden kasvu voi tulevaisuudessa liittyä luonnonvarojen entistä suurempaan hyväksikäyttöön. Päinvastoin meidän on kyettävä vähentämään luonnonvarojen käyttöä, ja tässä tietysti yhtenä vastauksena puhutaan kiertotaloudesta. Toinen kysymys on se, miten sitten oikeasti vastaamme ilmastokysymykseen. Sanottiin, että seuraavassa osassa sitten nämä kestävän kehityksen asiat tulevat esille.

Mutta aivan samalla tavalla kuin tämä työn murros tapahtuu sitä kautta, että se, mitä teemme ja miten teemme, muuttuu, myös tulonjako muuttuu ja eriytyy, niin kuin täällä on jo puhuttu. Meidän täytyy ymmärtää myöskin se tulevaisuudessa, kuinka sellaisessa yhteiskunnassa, jossa kasvua ei nykymielessä ole, me huolehdimme siitä, että kaikki pysyvät mukana ja että kaikilla ihmisillä on sitten [Puhemies koputtaa] ihmisarvoista tekemistä.

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Arvoisat edustajat, kaikki tässä debattissa puheenvuoroa pyytäneet ovat vähintään kerran sen myös saaneet, osa kahdesta neljäänkin puheenvuoroa tähän asti. Nyt kysyn, onko vielä halukkuutta jatkaa tätä debattivaihetta. Jos on, niin pyydän nyt niitten edustajien nousevan ylös ja painavan tässä vaiheessa V-painiketta. [Vastauspuheenvuoropyyntöjä] — No, tämäpä täytyy sallia, ja jatketaan debattia.

15.50 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvä, että täällä ovat tulleet esille keskustelussa nämä bruttokansantuotteen puutteet ja ongelmat. Siksi olenkin iloinen, että voin kertoa, että me olemme tulevaisuusvaliokunnassa päättäneet mallintaa tämän kevään aikana, mitä tarkoittaisi uudenlaisten hyvinvointimittareiden käyttäminen bruttokansantuotteen rinnalla talousarviota laadittaessa. Se on ihan mielenkiintoinen kokeilu, johon me olemme päättäneet ryhtyä.

Mutta sitten, arvoisa puhemies, toinen asia: Hyvässä yhteiskunnassa pidetään kaikista huolta. Ja kun puhutaan tulevaisuuden työstä, niin meidän on muistettava, että kaikki eivät eri syistä johtuen selviydy jatkuvasti kasvavista tuottavuuden kasvupaineista, ja siksi on huolehdittava siitä, että jokainen kansalainen voi kokea olevansa tärkeä osa yhteiskuntaa. Tätä voidaan edistää muun muassa välityömarkkinoita kehittämällä yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Jokaista kansalaista tarvitaan — ja jokaisen kansalaisen [Puhemies koputtaa] sitä pienintäkin työpanosta.

15.51 **Veronica Rehn-Kivi r** (vastauspuheenvuoro): Ärade talman, arvoisa puhemies! Peräänkuulutin edellisessä puheenvuorossani kansallista työhyvinvointiohjelmaa. Liian moni työntekijä on uupunut ja voi huonosti. Hälyttävintä on nuorten ihmisten yleistynyt loppuun palaminen. Tämä maksaa yhteiskunnalle miljoonia. Tarvitaan parempaa johtamista ja oikein mitoitettuja resursseja. Nyt pääministeri ei ole enää paikalla, mutta olisin toistanut kysymyksen: mitä hallitus aikoo tehdä tämän asian eteen?

Vad gör regeringen för att förbättra välmåendet i arbetslivet?

15.52 **Olavi Ala-Nissilä kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Erittäin tärkeätä keskustelua, vaikka ei ole mahdollisuus ihan koko aikaa olla mukana. Olen tulevaisuusvaliokunnan passiivinen varajäsen ollut ja olen siellä oppinut sen, että seuraavan 20 vuoden

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

aikana Suomi muuttuu ja maailma muuttuu eräässä suhteessa enemmän kuin edellisen 200 vuoden aikana. Muutosvauhti on erittäin nopea. Tämä asettaa päätöksentekijöille isoja vaatimuksia.

Minusta on erittäin hyvä, että Suomessa on ensimmäistä kertaa strateginen hallitusohjelma, joka todella tähtää näihin muutoksiin vaikuttamiseen. Mutta niin meillä kuin maailmalla on nähtävissä, että poliittinen järjestelmä ei tahdo pystyä muutoksiin vaikuttamaan. Käydään jatkuvaa vaalikampanjaa, ja päätöksentekokyky heikkenee, vaikkapa esimerkiksi Saksassa, jossa ei tahdo selvästi vaalituloksesta huolimatta syntyä hallitusta — Isosta-Britanniasta, monista muista puhumattakaan. [Puhemies koputtaa] Eli tämä asettaa meille isoja vaatimuksia muutoksesta myöskin poliittisen päätöksenteon suhteen. Tässä suhteessa voimme [Puhemies koputtaa] ilman muuta tehdä enemmän.

**15.53 Harri Jaskari kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kuten tässä on aika moni keskustelussa jo sanonut, on aika hienoa, kun näytetään olevan suhteellisen yksimielisiä tulevaisuuden haasteista, mutta niin kuin edustaja Skinnari, hyvä kollega, sanoi, miten me teemme sen tulevaisuuden, siinä varmaan tuleekin jo aika suuria eroja. Kaikki me tunnustamme, että meidän pitäisi pystyä luomaan uutta työtä, vanha työ tietyllä tavalla on kuitenkin tuhoutumassa. No, yksi ratkaisumalli, kun te puhutte hyvin paljon aktiivimallista, siinä samassa kymmenen paketissa on tämä kuuden kuukauden mahdollisuus koulutautua, eli jatkuvaa kouluttautumistilannetta olisi. Eli kannattaisi varmaan puhua niistä paketin muistakin osista, jos vähän teitä, arvoisa oppositio, haastetaan.

Toinen kysymys olisi aidosti se haastaminen, työelämän uudistamiseen liittyvät kysymykset. Tanskan LO:n edustaja sanoi, että se on ollut parasta, että on tehty paikallista yksilökohtaista sopimista, on pystytty suuntaamaan uutta työtä, antamaan uutta työtä [Puhemies koputtaa] ja kokeilemaan uutta. Lähdettkö mukaan tähän?

**15.54 Joona Räsänen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa todella on hyvin tullut ilmi se, mistä kaikesta sitten loppuviimein on kysymys, kun lähdemme kohti tulevaisuutta kulkemaan, ja kyllä se kulminoituu tähän osaamiseen ja niihin vaateisiin, joita meillä pitää olla, jotta pystymme tulevaisuudessakin pärjäämään. Senpä takia on hienoa, että täällä on hyvin vahva viesti tullut siitä, että nyt keskeisimmät paukut pitää osaamiseen laittaa.

Ehkä tässä on hyvä yhtyä vielä siihen näkemykseen, minkä edustaja Mäkisalo-Roppo-nen jo ryhmäpuheenvuorossa toi ilmi, että kyllä päättäjien viimeistään nyt pitää tietää, mitä kello on lyönyt, eli lopetetaan kiistely tästä oppivelvollisuuden nostamisesta ja tehdään se ja siirretään seuraavaksi katseet siihen, millä tavalla me pystymme vastaamaan siihen haasteeseen, mikä meillä liittyy jo tällä hetkellä työelämässä olevien täydennyskoulutukseen ja osaamisen kohottamiseen.

**15.55 Hanna Sarkkinen vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Synkkyyteen ei ole syytä, muutos on myös mahdollisuus. Ihminen on aina tavoitellut ikävästä työstä irtautumista koneiden ja muutosten avulla. Se, tuleeko tästä tulevasta teollisesta murroksesta ja työelämän muutoksesta utopia vai dystopia, riippuu paljolti siitä, miten muutos hallitaan, ja osaltaan se riippuu myös siitä, minkälaisia päätöksiä tässäkin talossa tehdään. Me tarvitsemme lainsäädännön muutosta, me tarvitsemme lainsäädäntöä ja käytänteitä, jotka elävät tässä ajassa ja tulevaisuudessa. Me tarvitsemme esimerkiksi perustuloa, kun työn tekemi-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

sen muodot muuttuvat. Me tarvitsemme elinikäistä oppimista, räätälöityjä opintopolkuja. Me tarvitsemme panostuksia tekoälyyn, tutkimukseen ja osaamiseen. Me tarvitsemme joustavia työaikajärjestelyjä ja työn lyhentämisen kokeiluja. Me tarvitsemme tutkimuksia ja tuotekehityksen voimakkaita panostuksia. Me tarvitsemme oppivelvollisuuden noston. Me tarvitsemme lainsäädäntöä tekoälystä. Me tarvitsemme verolainsäädännön uudistamista, kun tulonjako ja palvelut tarvitsevat rahoitusta [Puhemies koputtaa] myös tulevaisuudessa.

**15.56 Anna Kontula vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viimeiset sata vuotta merkittävä osa syntyneistä työpaikoista on syntynyt niin, että meillä on siirretty toimintoja rahatalouden ulkopuolelta rahatalouden piiriin ansiotyöpaikoiksi, ansiotyösuhteiksi. Nyt on olemassa useita viitteitä siitä, että tämä virta, ainakin osittain, saattaa olla kääntymässä. Ainakin osittain voidaan olla menossa suuntaan, jossa toimintoja siirtyy rahatalouden piiristä takaisin rahatalouden ulkopuolelle. Jos näin todella on, niin sillä on merkittäviä vaikutuksia meidän kaikkiin rakenteisiin, koska silloin nämä toiminnot siirtyvät myös meidän verotusjärjestelmän ulkopuolelle, meidän kaiken sääntelyn ulkopuolelle. Minä olen vähän huolissani siitä, että tässä keskustelussa ensimmäisen parin tunnin aikana tämä asia ei ole vielä noussut millään lailla esille, koska minä näen, että se on oikeasti yksi tärkeimmistä niistä tulevaisuuden muutostrendeistä, joita meidän pitää seurata. Aika paljonhan me puhumme jo käynnissä olevista tai toteutuneista muutoksista, ei tulevaisuudesta.

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Ja vielä äsken sovitussa aikaikkunassa puheenvuoroja pyytäneitä edustajia ovat edustajat Hoskonen, Skinnari ja Pauli Kiuru.

**15.58 Hannu Hoskonen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kun nyt olemme juuri juhlineet 100-vuotiaan Suomen itsenäisyysjuhlaa antaumuksella ja samalla onnitelleet Viroa, joka täytti juuri 100 vuotta, niin tässä yhteydessä on pakko todeta, että olisimmeko Suomessa tässä tilanteessa ja elintasossa, jos meidän isämme ja esi-isämme olisivat aikanaan suhtautuneet muutokseen peläten ja valittaen. Emme varmasti olisi.

Katsokaapa tämän päivän teknologiaa, mihin se perustuu. Se on aika pitkälti Suomessa luotua. Viikonloppuna minulla oli kunnia istua monitoimikoneen kyydissä, erään vieremäläisvalmisteisen monitoimikoneen kyydissä, jota nuori ilomantsilainen monitoimikonekusi kuljetti metsässä harventaen metsää. Noin kolme tuntia katselin sen nuoren miehen työskentelyä, kaikki toimi kuin ihmisen ajatus, aivan loistavaa työtä. Kone toimi kuin ihmisen ajatus, ei mitään ongelmia. Mietin siinä katsoessani ja tätä keskustelua kun nyt kuuntelin, että olisiko se hieno tuote syntynyt, jos Einari Vidgrén aikanaan olisi ollut semmoinen kaveri, joka olisi pelännyt haasteita. Ei ikinä olisi syntynyt. Tai jos tämä nuori mies ei olisi halunnut oppia uutta, sekään ei olisi toteutunut. [Puhemies koputtaa] Elikkä pelko pois ja eteenpäin.

**15.59 Ville Skinnari sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Osaamisen lisäksi pienellä maalla on pakko ja välttämätöntä olla korkean jalostusarvon työpaikkoja, ja niitä syntyy osaamisen kautta. Samaan aikaan on tunnustettava se tosiasia, että vaikka talouskasvu olisi 5 prosenttia, kaikki suomalaiset eivät työllisty korkean jalostusarvon työpaikkoihin. Siinä, arvoisa edustaja Jaskari, tulemme kysymykseen esimerkiksi välityömarkkinoiden

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

kehittämisestä, nuorten mukaan ottamisesta. Meillä on tällä hetkellä jopa yksi sukupolvi koko Euroopassa, koko Suomessa jäämässä ilman vakituista työtä, ilman sellaista työelämää, mitä me kaikki haluamme ja tarkoitamme.

Olisinkin kysynyt pääministeriltä sitä, kuinka te aiotte huomioida nuorisotyöttömyyden konkreettisilla toimenpiteillä. Nytkin tulevaisuusvaliokunta painottaa vain syiden etsimistä, mutta missä ovat ne ratkaisut, miten tämä ongelma korjataan?

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Vielä vastauspuheenvuoro, edustaja Pauli Kiuru.

**16.00 Pauli Kiuru kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Jatkan hieman tuosta Hoskosen teemasta ja tietysti vähän muidenkin.

Historiasta voi ainakin sen oppia, että kulttuurit ja taloudet, jotka eivät ole pystyneet uudistumaan, ovat lopulta tuhoutuneet. Tämä on ihan selkeä linja, niitä yksiä harvoja totuuksia, mitä historiasta oikeastaan pystytään oppimaan tai toteamaan. Jotta meille itsellemme ei kävisi samalla tavalla, meidän pitää pystyä uudistumaan ja olemaan joustavia. Ympäristö muuttuu, meidän on pakko muuttua siinä mukana. Jos ajatellaan vaikka sitä, kun Pohjois-Pohjanmaalla tervaa poltettiin silloin, kun laivat oli puuta, niin kun tilalle tuli rautalaivoja, tervanpolton ja tervan tarve poistui. Rautalaivoihin ei tervaa tarvittu. Jos sitä tervanpoltoa olisi yhteiskunnan tuella väkisin jatkettu, niin tuskin meillä tällä hetkellä Turun suunnalla olisi laivanrakennusteollisuutta, joka työllistää tuhansia, tuhansia uusia tekijöitä.

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Siirrytään puhujalistaan.

**16.01 Lauri Ihalainen sd:** Arvoisa puhemies! Tämä selonteko ja täällä käyty keskustelu ovat olleet sillä tavalla tärkeitä, että me pohdimme nyt työn murrosta ja sen vaikutuksia. Mitään lopullisia vastauksiahan meillä ei ole. Asia, joka tämän selonteon myötä askarruttaa, on se, voiko työn murros merkitä kasvun, työllisyyden, tuottavuuden ja hyvinvoinnin yhteyden, tämmöisen kohtalonyhteyden, muuttumista tai murtumista. Sitä tämä selonteko jonkin verran pohtii.

Toiseksi, vaikka työtä ja toimeentuloa ei pidä repiä irti toisistaan, kyllä me joudumme miettimään työn, toimeentulon ja sosiaaliturvan kehittämistä, yhtäaikaista kehittämistä, myös uudella tavalla, koska kysymys työn käsitteistä muuttuu. Sen ohella, että me tavoittelemme korkeata työllisyysastetta, haasteita liittyy siihen, että tämä polarisaatio tulee merkitsemään sitä, että keskipalkkainen ja keskiluokkainen työ saattaa vähentyä, ja he ovat aika hyviä veronmaksajia tässä yhteiskunnassa.

Meillä on liian paljon ihmisiä pitkittyvästi työttöminä tai niitä, joilla ei ole koulutusta eikä työpaikkaa, ja tässä on se riski, että kaikki eivät pysy mukana työn ja työtehtävien muutoksessa. Syrjäytymisriskit ovat erittäin suuria. Tulevaisuudessa painopiste siirtyy yksittäisen työpaikan turvaamisesta työntekijöiden työllisyyden turvaamiseen työstä ja ammatista toiseen.

Tämän selonteon ehkä yksi merkittävin osa oli kysymys osaamisen vahvistamisesta, elinikäisen oppimisen tärkeydestä tulevaisuuden haasteissa, joissa häviää työtä mutta samalla syntyy uutta työtä, ja tästä sitten seuraa, että meidän pitäisi tukea ihmisiä, jotka siirtyvät työstä, ammatista, työpaikasta toiseen. Ja mikä on se tuki? Se on osaaminen ja riittä-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

vän hyvä työttömyysturva, jotta ihmiset voivat ottaa riskejä ja siirtyä työstä ja yrityksestä toiseen.

Ja toinen liittyy siihen, että työn tekemisen muodoista ihmiset voivat siirtyä hyvin lyhyellä ajalla kokoaikatyöstä osa-aikatyöhön, pätkätyöhön, työttömyyteen, koulutukseen tai yksinyrittäjyyteen. Näiden siltojen siitä työn tekemisen muodosta toiseen pitää olla turvallisempia, jotta ihmiset voivat tehdä näitä muutoksia, ja tähän me tarvitsemme osaamista ja hyvää turvaa ja sosiaalisia verkkoja.

Minun johtopäätökseni on vain lyhyesti se, että mitä korkeampi koulutustaso on, sitä pidemmät työurat, sitä korkeampi työllisyysaste ja sitä paremmat mahdollisuudet työmarkkinoilla. Seuraava iso koulutuksellinen reformi tulisikin olla ammatillisen koulutuksen ja erityisesti ammatillisen aikuiskoulutuksen reformi, jossa nostetaan työikäisen väestön osaamista, autetaan ihmisiä työelämän muutoksessa ja parannetaan myös työntekijöiden ja työpaikkojen kohtaamista. Tällainen reformityö pitäisi käynnistää sillä tavalla, että seuraavaan hallitusohjelmaan voitaisiin ottaa tätä koskevia isoja tavoitteita, että työ ja osaaminen yhdistyvät ihmisen elämässä. [Jukka Gustafsson: Hyvä ehdotus, tärkeä! — Eero Heinäluoma: Kyllä kokemus puhui tässä puheenvuorossa!]

**16.05 Martti Talja kesk:** Arvoisa puhemies! Kuten varmasti kaikki olemme jo tiedostaneet, ja tänään siitä olemme paljon puhuneet, elämme valtavan muutoksen ajassa. Tämä muutos koskettaa erityisesti työtä ja työn tekemisen muotoja, ja kuten edellisessä puheenvuorossa tuotiin esille, meillä valtava tarve on uudelleen-, täydennys- ja muuntokoulutukselle. Se koskettaa noin miljoonaa suomalaista seuraavan reilun vuosikymmenen aikana. 300 000 suomalaisen työ tulee loppumaan nykymuotoisena. Työtä tulee katoamaan, syntymään ja säilymään, ja lähes kaikkien ammattialojen työntekemisen tavat ja sisällöt tulevat muuttumaan teknologisen kehityksen myötä.

Muutostekijöiden aikajänteitä tarkastelemalla voidaan nyt todeta, että teknologialla on ollut merkittävää vaikutusta jo nyt ja sitä on ollut historiassa. Sipilän hallituksen toimintakauden aikana maamme talous on lähtenyt hienoon nousuun ja työllisyysaste on noussut tavoitteiden mukaisesti. Yksi kasvun ja tuottavuuden perusedellytys onkin entistä merkittävämpi automaation kehittäminen ja käyttöönotto. Tavoitteena tulee olla jatkossakin, että Suomi on tekoälyn kehityksen kärjessä. Hyödynnämme siis automaatiota ja uutta teknologiaa ja liitämme sen ihmisen tekemiseen.

Meidän tulee hyödyntää kaikilla yhteiskunnan aloilla rohkeasti, eettisesti ja ennakolluultomasti uutta tekoälyyn pohjautuvaa teknologiaa. Jos vastustamme kehitystä, on uhkana, että työpaikkojen määrä vähenee, kun sen sijaan kehitystä kiihdyttämällä TEM ennustaa työpaikkojen määrän kasvavan jopa 5 prosentin vuosivauhtia. Käytännönläheinen esimerkki tästä oikeaoppisesta robotiikan ja keinoälyn käytöstä on Uudenkaupungin autotehdas, jonka yksityiskohtiin en enää mene.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuuden työ tulee muuttumaan, ja tämä tulee myös huomioida koulutusjärjestelmämme kehittämisessä. Koulutusjärjestelmää ei ole hyvä uudistaa irrallisina osina, vaan sitä tulee kehittää kokonaisuutena, jonka tavoitteena on ehyt jatkumo varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen sekä aikuiskoulutukseen ja täydennyskoulutukseen. Osaamistaso ja innovaatiokyky ovat ratkaisevan tärkeitä tuottavuuskehityksen, elintason kohottamismahdollisuuksien ja yksilön työllistymisen kannalta. Perusasteen koulutuksen varassa olevien työllisyysaste on 2000-luvulla edelleen laskenut, kun muilla koulutusasteilla se on pysynyt ennallaan.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

Arvoisa puhemies! Kun puhutaan työelämän murroksesta, on välttämätöntä ottaa esiin myös sosiaaliturvajärjestelmämme mukautuminen tulevaisuuden työelämän tarpeisiin. Työn murros tulee vaikuttamaan resurssien keräämisen logiikkaan sekä yksilön että yhteiskunnan tasolla. Yksilölliset tavat järjestää toimeentulo perinteisestä palkansaaja—yrittäjä-määrittelystä poikkeavalla tavalla tulevat jatkossa lisääntymään. Sosiaaliturvajärjestelmämme on jo nykyisellään vaikea tunnistaa hybridimäisiä työn organisoimisen tapoja, joissa henkilöllä saattaa olla useampia osa-aikaisia työsuhteita ja näiden lisäksi hän saattaa työskennellä esimerkiksi itsenäisenä ammatinharjoittajana tai palkansaajana digitaalisten palvelualustojen välityksellä. Työnteon on aina oltava kannattavampaa kuin pelkkä joutenolo.

Arvoisa puhemies! Sosiaaliturvauudistuksen tavoitteena tulee olla työllisyyttä ja toimeellaisuutta parantava vaikutus. Tarvitsemme jatkossa joustavaa, kannustavaa ja aktivoivaa mutta kuitenkin viime kädessä perheistä ja vähäosaisista huolta pitävää sosiaaliturvajärjestelmää. Perustulon tyyppisen yksinkertaistetun perustoimeentulon asettamat toiminnalliset odotukset täyttyvät vasta, kun perustoimeentulomalliin yhdistetään samanaikaiset tulotiedot kansallisesta tulorekisteristä sisältäen kaikki henkilön palkka-, eläke- ja etuustulot. Rekisteri toimii parhaassa tapauksessa siten, että kansalaiselle maksettavan sosiaaliturvan määrä muodostuu automaattisesti rekisteriin ilmoitettujen muiden maksujen ja suoritusten mukaan.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan tuoda esille, että meidän keskeinen haasteemme työn murroksessa on se, miten tulevaisuudessa turvataan oikeudenmukainen hyvinvointivaltion rahoittaminen vero- ja vakuutusmaksuvarjoilla, jos työn muutoksen johdosta merkittävä osa vaihdannasta tapahtuu ohi perinteisen yritystoiminnan ja palkkatyön. Kattava rahoituspohja hyvinvointivaltion ylläpitämiseksi on jatkossakin turvattava. Verolainsäädäntöä tulee uudistaa siten, että se ottaa huomioon alustatalouden ja muut uudet tavat tehdä työtä.

**16.10 Eero Heinäluoma sd:** Arvoisa puhemies! Tässä kohdin voinee sanoa, että eduskunta on huomattavassa määrin yksimielinen siitä, mitä on tapahtumassa ja millaiset haasteet meitä kohtaavat, ja jopa siitäkin, että tässä asiassa on varmastikin enemmän mahdollisuuksia kuin uhkia. Mutta samalla nämä uhat tietenkin ansaitsevat tulla vastatuksi, koska ilman kunnollista pohdintaa etukäteen ei myöskään sitten synny turvallista polkua tulevaisuuteen. Kun täällä on korostettu voimakkaasti sitä, että osaaminen on kaiken lähtökohta, niin sehän on meidän satavuotisen historiamme perinne. Sivistyksen voimaan tämä kansakunta on aina luottanut.

Sitten joutuu kysymään, että kun olemme tästä isosta asiasta samaa mieltä, niin miten käytännössä viemme tätä eteenpäin. Huomenna hallitus vastaa välikysymykseen, joka nostaa nämä koulutusasiat keskustelun kohteeksi. Aivan erityinen merkitys kuitenkin on tällä oppivelvollisuusiän pidentämisellä. Jos olemme sitä mieltä, että osaamiseen täytyy satsata, niin täytyyhän sen näkyä sitten myös niissä ratkaisuissa, joita eduskunta osaltansa tekee. Nyt on kymmenkunta vuotta keskusteltu — siis kymmenkunta vuotta, itse asiassa vähän yli kymmenen vuotta — tästä oppivelvollisuuden pidentämisestä, ja riittäviä tuloksia tällä alueella ikävä kyllä ei ole. Mutta ilahduttavaa on, että yhä useampi päätyy samaan havaintoon. Jos halutaan huolehtia korkeasta osaamistasosta kansakunnan pärjäämisen keskeisenä tekijänä, sen täytyy näkyä kautta linjan myös täällä nuorten kohdalla. Oppivelvollisuuden pidennys on lääke kahteen asiaan: se on toisaalta satsaus osaamiseen ja kansakun-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

nan pärjäämiseen, mutta aikaisemmin on jo osoitettu, että se on myös merkittävä tekijä taisteltaessa nuorten syrjäytymistä vastaan. Me tiedämme, että useampi kuin joka kymmenes nuori mies jää peruskoulun jälkeen ilman ammatillista koulutusta, ja siihen joukkoon sitten tämä syrjäytymisen kova riski tulee. Ja kun katsotaan tätä työelämän kehityksen vauhtia, ammattien kuoleentumista, niin niiden asema, jotka ovat jääneet pienelle peruskoulutukselle, tässä muutoksessa on kaikkein hankalin. Jos lähtökoulutus on huono, on suuria vaikeuksia ottaa vastaan myöskään sitä uudelleen koulutusta, jos sitä olisi sitten aikuisiällä tarjolla. Niinpä tämä oppivelvollisuuden pidennys olisi kiireellinen asia hoidettavaksi, mieluiten tämän eduskunnan aikana hoidettava asia. Kun näin toimimme, niin käsi vastaa siihen, mitä aivot ovat ajatelleet.

Sitten tulee tämä aikuisten osaamisasia, josta täällä edellä edustaja Ihalainen hyvin puhui. Tämähän on meidän pitkäaikainen havaintomme, ja sen eteen on paljon tehty työtä, että aikuisiällä mahdollisuus lisäkoulutukseen tai uudelleen koulutukseen tehtäisiin helpommaksi, ja se edellyttää tietysti ilman muuta toimivia aikuisopintotukijärjestelyjä.

No, sitten on tämä rahapuoli, ja tässä on pakko sanoa, että jos tulevaisuusselonteiden ja eduskunnan vastausten havainnot elävät ajassa, niin kyllä niiden täytyisi johtaa siihen, että koulutuksen puolella ollaan valmiit osoittamaan myös riittäviä voimavaroja. Mainitsin debattikeskustelussa Metropolia Ammattikorkeakoulun, Suomen suurimman ammattikorkeakoulun, tilanteesta, joka kyllä itseäni on hätkähdyttänyt. Siis kaiken koulutuskeskustelun keskellä, kaiken osaamiskeskustelun keskellä maan suurin ammattikorkeakoulu käynnistää yt-neuvottelut johtuen valtion tekemistä päätöksistä eli määrärahojen leikkauksista ja on vähentämässä lähes sata henkeä — eikä vielä kaikki tässä, vaan tämän lisäksi joutuvat lomauttamaan koko tuhannen henkilön henkilöstön. Siltä ajalta näiden nuorten osaaminen jää tietenkin vaillinaiseksi, koulutus jää antamatta. Näistäkin asioista siis täytyy puhua.

No, sitten täällä on ollut mielenkiintoista pohdintaa sosiaaliturvan ja työn murroksen välisestä yhteydestä, ja se onkin sitten, hyvät kollegat, asia, joka haastaa meidät kaikki, ja siinä ei ole helppoja eikä yksinkertaisia vastauksia. Kuitenkin voi todeta, että filosofialtaan Pekka Kuusi 60-luvun sosiaalipolitiikassaan asetti sanansa ja tehtävän ihan oikein: eli sosiaaliturvan täytyy toimia niin, että se tukee talouden toimeliaisuutta ja ihmisten työllisyyttä. Tämä on se iso tehtävä, joka meillä seuraavaksi on edessä: miten rakentaa sellaista sosiaaliturvajärjestelmää, että se helpottaa työhön paluuta, tukee työn tekemistä, palkitsee, kannustaa työhön.

**16.16 Joona Räsänen sd:** Arvoisa puhemies! Tässä tulevaisuusselonteon palautekeskustelussa on käyty erittäin hyvää keskustelua, ja ehkä paikallaan on vielä muutama huomio itse tästä selonteosta mutta varsinkin sitten tämän tulevaisuusvaliokunnan mietinnön pohjalta. Ei tämä tulevaisuusselontekokaan mitenkään huono ollut, mutta kyllä hattua nostan tulevaisuusvaliokunnalle: tässä mietintövaiheessa on tehty kyllä vielä suuri työ ja kammatu tämä selonteko aika lailla läpikotaisin läpi ja lähdetty sitä jonkun verran täydentämään niiltä osin, missä siinä ehkä pieniä puutteita oli.

Kun keskustellaan tulevaisuudesta, niin itselleni on jäänyt mieleen toteamus, jonka eräs asiantuntija eräässä tilaisuudessa totesi, että yleensä kun tulevaisuutta pyritään ennustamaan, niin meillä päätöksentekijöillä ja ehkä varmaan laajemminkin yhteiskunnassa on tapana, että me ylireagoimme muutoksiin lyhyellä aikavälillä mutta alireagoimme niihin pitkällä aikavälillä. Tämä on aika olennainen huomio. Se siis tarkoittaa sitä, että yleensä kun lähdemme miettimään, mitä tulevaisuus pitää sisällään, niin lyhyellä aikavälillä ajattelem-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

me, että se radikaalisti muuttaisi nykyistä tilannetta, ja sitten sen pohjalta ehkä teemme johdopäätöksiä. Tällöin kuitenkin hämärtyy se tosiasia, että yleensä nämä muutokset näkyvät vasta pidemmällä aikavälillä, jolloin sitten vastaavasti ehkä laiminlyömmme niitä päätöksiä, joita pitäisi tehdä pidempää aikaväliä ajatellen.

Itse asiassa tässä koulutuskeskustelussa on juuri käynyt vähän näin. Tätähän kuvastaa hyvin tämä keskustelu oppivelvollisuusiästä tai esimerkiksi tästä aikuiskoulutuksesta: on kyllä tiedetty, että se on edessä, mutta tässä on kymmenen vuotta nyt jahkattu siitä, että pitäisikö tehdä vai eikö pitäisi tehdä, kun se asia olisi jo pitänyt laittaa kuntoon. Näin käy välillä monessa asiassa, ja tämä totta kai haastaa sitten myös tätä tulevaisuuteen katsovaa politiikkaa, puhuttiin sitten sosiaaliturvasta tai monesta muusta asiasta.

No, toinen huomio oikeastaan tähän tulevaisuuskeskusteluun liittyy nimenomaan uhkien ja mahdollisuuksien tasapainoon. On ihan selvä asia, että tiheällä kammalla pitää perata läpi tulevaisuuden uhkakuvat ja miettiä ratkaisuja niihin, mutta yhtä lailla pitäisi pysyä, varsinkin meidän päätöksentekijöiden, korostamaan niitä mahdollisuuksia, koska ne mahdollisuudet ovat juuri niitä, mitkä osittain sitten antavat ihmisille myös sitä luottamuksen kuvaa tulevaisuudesta, että tämänkin muutoksen kourissa pystymme selviämään, pystymme menemään yhä parempaan suuntaan. Se tuottaa sitä turvallisuudentunnetta, jota tarvitsemme.

Ehkä kolmas ja viimeinen huomio liittyy juuri siihen, että kun paljon puhumme tästä työn murroksesta nimenomaan työsuhteiden muutoksina, että kuinka paljon esimerkiksi erilaisia uusia ja uudentyypisiä työsuhteita syntyy ja vanhoja sitten syrjäytetään, niin sen takanahan on nimenomaan keskustelu itse siitä työn sisällöstä, millä tavalla työ muuttuu riippumatta siitä, minkälaisessa suhteessa sitä tehdään. Tästä on hyviä esimerkkejä, kun katsotaan vaikkapa tuonne autoteollisuuteen, johon tässä on viitattu moneen kertaan: tähän Uudenkaupungin ihmeeseen. Tosiasiassa siellä edelleen on niitä aivan samoja automekaniikkoja, mutta he tekevät aivan erilaista työtä kuin mitä he tekivät ennen, riippumatta siitä, minkälaisella työsuhteella he tekevät sitä. Tämä olisi hyvä tiedostaa, koska siitä tullaan tähän aikuiskoulutukseen, että joka tapauksessa, riippumatta siitä, minkälaisessa työsuhteessa jokainen meistä on, osaamisen vaatimus jatkuvasti kasvaa ja jatkuvasti pitäisi siinä omassakin työssä kehittyä. Olisi hyvä, että tämä tulisi hyvin laajasti esille ja tähän taruttaisiin.

No, ehkä sitten vielä muutama sana tähän sosiaaliturvakokonaisuuteen, kun näyttää, että kellossa on aikaa. On juuri näin, että sosiaaliturvankin tarkoituksena pitää lähtökohtaisesti olla se, että me pystymme tukemaan ihmisiä siinä, että he pystyvät tekemään töitä, me pystymme nostamaan työllisyysastetta ja vastaamaan näin siitä, että meillä on myös tulevaisuudessa sitä rahaa, jota sitten pystytään jakamaan. Monestihan sanotaan, että se riittää, kun joku tekee 80-prosenttisesti ja vaikka julkinen valta antaa sen 20 prosenttia toimeentulosta, mutta näin sanoen täytyy todella sitten myös sanoa se, että jonkun täytyy silloin tehdä 120-prosenttisesti, jotta meillä on sitä, mitä me pystymme jakamaan. Ja sen takia esimerkiksi edustaja Satosen huomio tästä työn kilpailukyvyistä on kyllä äärimmäisen oleellinen ja sitä kannattaa pitää esillä.

**16.21 Arto Satonen kok:** Arvoisa puhemies! Minun mielestäni tässä asiassa pitää onnistua kolmessa eri asiassa: ensimmäinen niistä on kilpailukyky, josta olemme jonkun verran

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

puhuneet, toinen on se, mihin moni muukin on viitannut, eli sosiaaliturvan ja työn yhdistäminen, ja kolmas on osallisuuden lisääminen.

Jos ajatellaan kilpailukykyasiaa, ensimmäisenä siinä olennaista on se, että suhteessa kilpailijamaihin Suomi on kilpailukykyinen niin osaamisessa, teknologiassa kuin yksikkötyökustannuksissa, siinä, miten meidän työmarkkinat toimivat, miten paikallinen sopiminen toimii, ja tässä kehikossa. Tässä asiassa ollaan nyt päästy merkittävästi eteenpäin. Tällä vaalikaudella työllisyysaste on noussut varsin hyvin, taitaa olla 74 000 työllistä enemmän kuin oli tämän kauden alkaessa. Toki myös suhdanne on ollut suotuisa, mutta on myös tehty oikeanlaisia valintoja ja viety asioita oikeaan suuntaan. Tällä tiellä tulee jatkaa, koska, aivan kuten edellinen puhuja sanoi, mitä enemmän on niitä ihmisiä, jotka ovat kokoaikaisessa palkansaaja- tai yrittäjäasemassa, sen paremmin meillä on varaa ylipäättään pyörittää koko tätä hyvinvointiyhteiskuntaa.

Mutta on varmaan rehellistä myöntää, että jatkossa kaikilla ihmisillä ja kaikkina aikoina ei ole mahdollisuutta olla töissä kokoaikaisesti, joten meidän pitää saada myös osa-aikainen työ kannattamaan, sellainen yritystoiminta kannattamaan, jossa työtä saattaa olla paljon mutta tuloja kertyy kohtuullisen vähän. Silloin esimerkiksi tämä keskustelu siitä, mistä alvin alaraja alkaa, on ihan keskeinen kysymys ja se, miten sitten esimerkiksi osa-aikatyötä pystytään yhdistämään sosiaaliturvaan.

Ison-Britannian mallista täällä puhui ainakin Peter Östman aiemmin, ja kyllä tämä negatiivinen tulovero, joka on yhdistetty siihen, että pitää olla työtuloja, jotta voi saada sitten valtiolta myöskin negatiivista tuloveroa, on yksi keskeinen keino siihen, että saadaan ihmisiä osallistumaan. Ison-Britannian työttömyysaste on erittäin alhainen. Luulen, että siinä on yksi sellainen keino, jota meidän kannattaa tosissaan katsoa.

Ja sitten on tietenkin kysymys siitä, mihin täällä viittasi muun muassa edustaja Ihalainen, miten näissä muutostilanteissa, kun ihminen on välillä yrittäjä, välillä palkansaaja, saattaa olla välillä apurahalla ja nämä tilanteet muuttuvat, se turva on riittävä mutta samalla kannustin on riittävän vahva, jotta kannattaa työtä ottaa vastaan. Sen yhtälön ratkaiseminen tulee varmasti olemaan seuraavan vaalikauden suurin asia, ja on erittäin hyvä, kuten tiedän, että monissa puolueissa tässä tehdään jo työtä sen eteen, että tähän ratkaisuja löydetään.

Arvoisa puhemies! Otan vielä lopuksi tämän osallistamisen. Näen hyvin tärkeänä sen, että mahdollisimman moni suomalainen on mukana tässä yhteiskunnassa. Kun meillä on joukossamme myös niitä, jotka tällä hetkellä eivät pääse töihin — osalla olisi siihen kyllä halua, mutta heitä ei oteta töihin, koska työnantaja ei koe, että heistä tulee vastaavaa lisäarvoa suhteessa kustannuksiin — meidän on kyettävä myös tähän ongelmaan tosissaan tarttumaan. Siinä kyllä Tanskan malli, mistä täällä on monasti puhuttu, on varsin hyvä, että me löydämme sellaisen ratkaisun, jossa ihmiset pääsevät osallistumaan — on se sitten vaikka vapaaehtoistyötä tai mitä hyvänsä, mutta se voi olla porras sille, että pääsee takaisin työmarkkinoille, tai ainakin se on ratkaisu siihen, että pysyy elämässä kiinni. Tämän tyyppisiä malleja meidän on saatava aikaan, koska jos moni syrjäytyy tämän yhteiskunnan ulkopuolelle — me olemme puhuneet siitä jo Evan tutkimuksessa, kuinka monta kymmentuhatta meillä on kokonaan työelämän ulkopuolelle jäänyttä ihmistä — se on ikään kuin sellainen yhteiskunnallinen haaste, johon meidän on pakko tarttua ja löytää yhteisiä ratkaisuja. Se on varmasti haaste, jossa tämä hallitus on saanut osaltaan tehtyä asialle jonkun verran mutta ei riittävästi, ja se tulee jatkumaan vielä eteenpäin, mutta uskon, että siihenkin yhteisellä tahdolla on mahdollista löytää rakentava ratkaisu.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Arvoiset edustajat, tässä sovitussa aikaikkunassa ennätämme vielä ottaa yhden varsinaisen puheenvuoron, ja sen jälkeen siirtyäneen sitten päiväjärjestyksen seuraavaan asiaan ja tämän asian käsittely joudutaan siinä vaiheessa keskeyttämään.

**16.26 Ville Skinnari sd:** Arvoisa puhemies! Ensinnä haluan kiittää edustaja Satosta siitä, että otitte kilpailukyky-määritelmän ohessa mukaan sanan ”osaaminen” hyvin keskeisesti ja mainitsitte myös teknologian. On aivan oikein, että nämä ovat siinä mukana. Mutta tietysti meille sosiaalidemokraateille se kilpailukyky on vielä enemmän kuin vain työn hintaa, teknologiaa tai osaamista. Kysymys on toki myös siitä, miten kokonaisuudessaan yrityselämä, Suomi kehittyvät, miten täältä Suomesta pääsee ulos, mihin hintaan — eli miten logistiikka ja saavutettavuus toimivat — mutta samalla myös pääoman hinnasta ja rahoitukselta.

Tähän liittyen, arvoisa puhemies, on hienoa, että puhumme tulevaisuudesta. Minun mielestäni eduskunnassa aivan liian vähän katsotaan pitkälle tulevaisuuteen, ensi vuosikymmenelle ja sitä seuraavalle, ja tähän muun muassa Sitran vanhemmat asiantuntijat Liisa Hyssälä ja Jouni Backman viime viikolla kiinnittivät huomiota.

Olisin itse halunnut ehkä lisätä tulevaisuusvaliokunnan ponsiesitykseen myös kohdan 10 koskemaan sitä, mikä on julkisen sektorin rooli jatkossa, mikä on julkisen ja yksityisen sektorin rooli ja suhde, miten järjestötoiminta on tässä mukana — eli oikeastaan asioita, mistä tämänkin eduskuntakauden aikana olemme paljon puhuneet esimerkiksi sote- ja maakuntauudistuksen yhteydessä. Silloin viime kesänähän esimerkiksi perustuslakivaliokunta linjasi, mikä on julkisen vallan rooli ja mitä perustuslaki ja sen 19 § varsinaisesti tarkoittavat. Tämä on mielenkiintoinen kysymys, ja tätähän ovat tutkineet muun muassa suomalainen nobelisti ja muut tutkijat, mutta tämä on ihan avainkysymys koko suomalaisen yhteiskunnan kannalta: miten me osaamme kehittää julkista sektoria, ja miten me teemme kumppanuuksia yksityisen sektorin ja järjestöpuolen eli niin sanotun kolmannen sektorin kanssa?

Yksi asia, mistä olen aika huolissani, liittyy suomalaiseen johtamisosaamiseen. Kun me katsomme nyt esimerkiksi tätä tilannetta, mihin maakunnat ja kunnat ovat ajautuneet tämän hallituksen sote- ja maakuntaesityksen pauloissa, niin meillä on pasmat aika sekaisin tuolla paikallistasolla, ja usein eniten sekaisin ovat ne johtajat, jotka eivät tiedä, mihin tämä kokonaisuus johtaa. Mitä tämä tarkoittaa suomalaisen työn tuottavuudelle, suomalaisen sote-sektorin tuottavuudelle? Jokainen voi arvata, mitä se tarkoittaa: tuottavuus laskee. Ja oikeastaan tuottavuus on se 11. asia, mistä haluaisin myös tänään puhua, koska ilman tuottavuuden kasvua me emme pääse niihin tavoitteisiin, mitä meillä hyvinvointiyhteiskunnassa on.

Tämä johtamiskeskustelu kaiken kaikkiaan: On tietysti hyvä kysymys, millainen on hyvä johtaja julkisella sektorilla, millainen on hyvä johtaja yksityisellä sektorilla, ja niin edelleen, mutta kun katsoo tätä tulevaisuutta, mitä nyt Suomeenkin tehdään, että väkisin erotetaan järjestäminen ja tuottaminen, etenkin julkisella sektorilla, niin syntyy erittäin monimutkaisia kokonaisuuksia, joissa usein pitää lisätä yksi johtaja sinne tilaajaorganisaatioon tilaamaan sitä palvelua. [Eero Heinäluoma: Tilaaja johtaja!] — Tilaaja johtaja teemmään sitä, mikä aikaisemmin ei vaatinut sitä tilaaja johtajaa. — [Olavi Ala-Nissilä: Mikään ei muuttua saa!] Tämä on se lopputulos, mihin tämä kuntien pakkoyhtiöittäminen ja nämä

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

yhtiöittämistoimet johtavat. Eli kaiken kaikkiaan tästä tulee vielä tutkijoille, ei tulevaisuusvaliokunnalle mutta muille tutkijoille, mielenkiintoinen eduskuntakausi, kun jälkikäteen selvitetään, mitä kaikkea nämä päätökset ovat tarkoittaneet ja mitä kaikkea ne ovat tarkoittaneet suomalaiselle johtamiselle ja työn tuottavuudelle.

**Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen:** Keskustelu tästä asiasta keskeytetään. Keskustelua jatketaan vielä tässä täysistunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsittelyiksi.

Keskustelu keskeytettiin kello 16.31.

---

Keskustelua jatkettiin kello 20.00.

**Toinen varapuhemies Tuula Haatainen:** Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn päiväjärjestyksen 3. asiakohdan käsittelyä. Keskustelu jatkuu.

**20.00 Esko Kiviranta kesk:** Arvoisa puhemies! Työelämän murroksesta on käyty paljon vilkasta keskustelua. Teema on erittäin tärkeä etenkin täällä eduskunnassa, sillä tämän päivän poliittiset ratkaisut määrittävät sen, kuinka suomalaiset yritykset ja palkansaajat pärjäävät tulevaisuuden työelämässä ja yhteiskunnassa.

Meidän on tietysti mahdotonta sanoa täsmällisesti, millaisella aikataululla ja missä laajuudessa tulevaisuusselonteossa hahmotellut muutokset toteutuvat, mutta jo nyt työelämä on muuttunut paljon verrattuna siihen, mitä se oli silloin, kun esimerkiksi suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä suunniteltiin. Työelämä on muuttunut epävarmemmaksi erityisesti työuransa alussa oleville. Vakituksia työpaikkoja on paljon vähemmän kuin ennen, ja moni siirtyy jatkuvasti määräaikaista työsuhteesta toiseen. Väliin voi mahtua myös eripituisia työttömyysjaksoja. Työn luonne on myös muuttunut. Työtunnit ja palkkaus eivät välttämättä ole kiinteitä. Kaikki tämä johtaa kasvavan epävarmuuden kautta suurempaan henkiseen kuormittumiseen, jota taloudelliset laskusuhdanteet ruokkivat entisestään. Jotkut jäävät kokonaan pois keltasta ja syrjäytyvät. Tulevaisuudessa automatisointi ja globalisaatio vievät entistä enemmän matalapalkka-alojen töiden lisäksi myös keskiluokan töitä.

Arvoisa puhemies! Mitä meidän yhteiskuntana pitää tehdä vastataksemme näihin haasteisiin? Meidän täytyy uusien perusturvajärjestelmämme siten, että se vastaa tämän päivän ja tulevaisuuden tarpeita. Kannustinloukuista pitää päästä eroon, aktiivisuudesta pitää palkita, ja työnteon tulee olla aina houkuttelevaa. Nykyjärjestelmässä syntyy liian usein tilanteita, joissa työn vastaanottaminen ei ole työnhakijalle tukien menetyksien takia tuloja kasvattava vaihtoehto.

Sosiaaliturvajärjestelmän on syytä pysyä mukana kehityksessä mukautumalla siihen, että tulevaisuudessa yhä harvempi palkansaaja on vakituksessa työsuhteessa kiinteällä palkalla ja kiinteällä työajalla. Pätäkä- ja osa-aikatyön osuus tulee kasvamaan, joten tähän on kiinnitettävä huomiota. Hyvä ensimmäinen askel olisi nostaa työttömyysturvan suojaosan rajaa merkittävästi. Tämä lisäisi työttömän mahdollisuuksia tehdä keikkatyötä ja auttaisi vähentämään työvoimapulaa monilla palvelualoilla.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

**20.04 Ritva Elomaa ps:** Arvoisa puhemies! Aikaisemmin tänään käsiteltiin jo tätä tulevaisuuden työn kuvaa. Tulevaisuusselonteossa on tehty hyvää työtä, kiitos siitä tulevaisuusvaliokunnalle. On mielenkiintoista ja ihmeellistä todeta, että jo nyt robotit pystyvät tekemään todella vaativia työsuorituksia, mutta on aloja, joilla aina tullaan tarvitsemaan ihmisen kosketusta ja hoitavia käsiä. Muun muassa terveys- ja hoitoala ovat tällaisia.

Tuli esille myös monta kertaa monen edustajan puheessa Uusikaupunki ja Uudenkaupungin autotehdas. Koska olen itse sieltäpäin, niin tietysti autotehtaan tulevaisuus kiinnostaa, ja jotta sillä menisi hyvin, niin se palvelee sitä aluetta siellä Uudenkaupungin seutuvilla ja koko Suomea. On tärkeää, että pysytään kehityksessä mukana myös autoteollisuudessa.

Edustaja Vähämäki sanoi puheessaan, että pitäisi miettiä, minkälainen on kaunein mahdollinen tulevaisuuden Suomi. Se oli hienosti ilmaistu. Hän puhui myös elinikäisestä oppimisesta sekä perussuomalaisen vaihtoehtobudjetissa esitetystä työtilimallista. Se on tällainen uusi mahdollisuus yrittämiselle ja erittäin hyvä avaus.

Koulutusasteiden yhteistyössä pitää tehdä paljon parannuksia. Opintopolkujen joustavuus on ehdottoman tärkeää. Digitalisuus nousee esille kaikkialla, se on suuri mahdollisuus, mutta meidän ei pidä unohtaa digihurmiossa, että meillä on vanhempia ihmisiä ja myös nuoria, joiden kohdalla nopea teknologian kehitys näyttäytyy jopa pelottavana. Palvelujen saanti ja työn saaminen eivät saa vaikeutua tässä nivelvaiheessa digitaalisen kehityksen edistyessä.

**20.06 Katri Kulmuni kesk:** Arvoisa puhemies! On erittäin tärkeää, että hallitus tuo eduskuntaan myös tämänkaltaisia selontekoja, jotka eivät suoranaisesti liity ajankohtaiseen lainsäädäntöön, vaikka toki työn murros liittyy suuressa määrin moniin eri lakikokonaisuuksiin ja ylipäänsä meidän elämäämme. Ehkäpä keskustelussa monesti vähän liioitellaan sitä teknologian murrosta, mikä työtä kohtaa noin suuressa kuvassa, mutta sitten pienemmässä kuvassa on ihan selvää, että me emme ehkä aivan myöskään ymmärrä sitä mitataavaa, mikä siinä tulee olemaan.

On hirvittävän tärkeää, että meidän sosiaaliturva, kuten täällä puhujat keskustelussa aikaisemmin päivällä toivat esille, olisi sellainen, että kaikenlainen työ voidaan tehdä ja se on aina kannustavaa ja kannattavaa. Siinä tietenkin hallituksen perustulokokeilu on ollut yksi tärkeä asia, ja toivon, että vielä tämä hallitus toivon mukaan ehtisi aloittaa esimerkiksi negatiivisen tuloverotuksen kokeilun. Nyt, kun kansallinen tulorekisteri astuu voimaan, meillä pitäisi olla kaikki edellytykset tehdä se.

Mitä sitten tulee näihin uusiin alusta- ja jakamistalouden malleihin, niin kyllä toki tulevaisuusvaliokunta ottaa huomiota työläinsäädäntöön, miten se suhteutuu tällaiseen uuteen työntekijäryhmään, joka ei varsinaisesti ole työntekijä eikä työnantaja vaan enemmänkin itsensätyöllistäjä. Myös verokysymys on aika mielenkiintoinen. Jos alustatalouden, jakamistalouden kautta tehdään isompi osa töistä, niin sillä on varsin suuri merkitys koko meidän verotusjärjestelmälle, ja valiokunta tuo hyvin esille sen, että sillä on suuri merkitys myös eläkekertymille. Näitä meidän perinteisiä järjestelmiä, kuten tiedämme, ei ole ihan helppoa ja yksinkertaista muuttaa, joten ehkäpä tätä sosiaaliturva- ja verokysymystä olisi toivonut pohdittavan vielä enemmän myös tässä selonteossa jo valiokuntien toimesta, mutta tämä oli erittäin mielenkiintoinen keskustelu.

Keskustelu päättyi.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi valtioneuvoston selonteon VNS 6/2017 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.

### 4. Puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan työjärjestyksen ja eduskunnan virkamiehistä annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Puhemiesneuvoston ehdotus PNE 1/2018 vp

#### *Lähetekeskustelu*

**Puhemies Paula Risikko:** Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan ja puolustusvaliokunnan on annettava lausunto.

Keskustelua tästä asiakohdasta käydään kello 19:ään asti eli 2,5 tuntia. Keskustelua jatketaan tarvittaessa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi. Mikäli keskustelu päättyy ennen kello 19:ää, siirrytään päiväjärjestyksen seuraavaan eli 5. kohtaan.

Nyt käynnistämme sitten keskustelun. Otan tähän nyt muutaman debattipuheenvuoron. Pyydän niitä edustajia, jotka haluavat käyttää debattipuheenvuoron, nousemaan seisomaan ja painamaan V-painiketta.

#### *Keskustelu*

16.32 **Tapani Tölli kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tähän tiedustelulakikokonaisuuteen kuuluu poikkeuksellisen kattava ja vahva valvontajärjestelmä, ja se koostuu vahvasta laillisuusvalvonnasta ja siihen oleellisesti liittyvästä parlamentaarisesta valvonnasta. Laillisuusvalvonnan toimivaltuudet ovat erittäin vahvat ja samoin eduskuntaan tulevan tiedusteluvalvontavaliokunnan, jonka tiedonsaantioikeus on hyvin laaja, ja nämä toimivat hyvin tiiviissä yhteistyössä.

Tiedusteluvalvonta tarkoittaa koko tiedustelua, sekä tiedon keräämistä että sitä, mihin se lähtee, ja nyt tässä on keskusteltu siitä välillä, että on tulkintaerimielisyyksiä jonkun verran, ja minusta on nyt tärkeää, että tässä vaiheessa, kun tämä kokonaisuus on valiokuntien käsittelyssä, valiokunnissa nyt paneudutaan riittävän huolella ja analysoidaan tämä tilanne ja sitten mennään eteenpäin.

16.34 **Eero Heinäluoma sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä työjärjestyksen muutoshan on olennainen osa nyt tätä kokonaisuutta, millä tiedustelulakeja täällä Suomessa käsitellään ja miten eduskunta on näissä mukana.

Keskeinen asia on, että tässä yhteydessä eduskunta saa oikeuden valvoa koko supon toimintaa, siis koko supon toimintaa. Ei voi olla niin, että me luomme ison apparatin seuraamaan sitä, miten teknisesti tietoa kerätään ja mitä tietoa kerätään, vaan kysymys on siitä, miten tätä tietoa käytetään, mitä supo tällä tiedolla tekee. Kun kansalaisten perusoikeuksiin tosiasialla tällä tullaan puuttumaan, on tärkeätä, että kansakunta voi luottaa siihen, että tällä tiedon keruulla ja sen käytöllä on asianmukainen, tarkka valvonta. Supon luotettavuus on tässä kyseessä, ja jotta tämä luotettavuus on olemassa, pitää olla koko supon toimintaan ulottuva valvonta, ja se kuuluu tämän tiedusteluvaliokunnan tehtäviin. Valitan, että puhemiesneuvoston enemmistö ei ollut tähän ratkaisuun vielä valmis.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

**16.35 Jyrki Kasvi vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunnasta on tulossa erittäin vaikutusvaltainen elin. Sillä on poikkeukselliset tiedonsaantioikeudet, ja se kohdistaa itse oman valvontatoimintansa. Sen takia siinä laissa, johon tämä työjärjestyksen muutos perustuu, ei erikseen luetella niitä, keitä se valvoo.

Suojelupoliisi kuitenkin tekee valiokunnan jäsenistä laajan turvallisuusselvityksen, jotta sen jäsenille voidaan luovuttaa myös korkeimman salausluokan tietoja. Tämä on herättänyt kysymyksen siitä, voiko valvonnan kohde arvioida valvojan luotettavuutta, ja sen takia haluaisin nostaa keskusteluun ajatuksen, voisiko tämän tiedusteluvaltuutetun yhtenä tehtävänä olla myös tarkistaa tämä, mihin tämä laaja turvallisuusselvitys tämän valvontavaliokunnan jäsenistä perustuu, jotta viimeinenkin epäily siitä, että hankalat valvojat siivottaisiin pois valiokunnasta, saadaan hälvennettyä.

**16.36 Kari Tolvanen kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä edustajat Tölli ja Kasvi käyttivät perustellun puheenvuoron. Todella tämä tiedusteluvalvontavaliokunta saa laajat toimivaltuudet ja toimii yhdessä tiedusteluvaltuutetun kanssa, jolla on sellaiset toimivaltuudet, joita yhdelläkään viranomaisella Suomessa ei ole — eikä ilmeisesti tule olemaan — ja tämä kyllä mahdollistaa sen, että tiedusteluvalvontavaliokunta pysyy tätä supon tiedustelutoimintaa valvomaan parlamentaarisesti alusta loppuun asti.

Tämä supon valvontahan on nyt käsittelyssä eri valiokunnissa parhaillaan. Siitähän on oma lainsäädäntönsä, tiedustelutoiminnan valvonnasta, ja siellä päätetään nimenomaan se, mitä valvontaa ja kuinka laajaa se on. Tämä eduskunnan työjärjestys koskee vain ja ainoastaan meidän sisäisiä asioitamme. Vaikka me kirjoittaisimme sinne mitä, niin se koskee meidän sisäisiä asioitamme, ja tämä keskustelu valvonnasta pitää laajentaa sinne tiedustelutoiminnan valvontalainsäädäntöön, joka nyt on valiokunnissa ja tulee tänne saliin.

**16.37 Krista Kiuru sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esillä on siis ehdotus työjärjestykseksi, jossa perustetaan uusi valiokunta valvomaan tiedustelutoimintaa. Tämän tiedustelutoimintaa valvovan valiokunnan tehtävät määritellään tässä työjärjestyksessä. Siksi on eduskunnan asia, mitä tämä valiokunta tulee jatkossa tekemään.

Olemme ehdottaneet, että ei jää mitään harmaata vyöhykettä, kun varmistamme, että myös kansanvallalla on mahdollisuus valvoa, miten esimerkiksi supo kansanvaltaa valvoo. Tältä osin tämä keskustelu on hyvin aiheellinen, kun päätetään työjärjestyksestä.

Olen hyvin pahoillani siitä, että parlamentaarisessa työssä näille ehdotuksille ei löytenyt vastakaikua virkamiesnäkökulmasta eikä edes hallituksesta, joka tämän esityksen eduskuntaan toi. Pyysimme neuvotteluja, mutta sellaisia ei järjestetty, ja nyt ollaan tilanteessa, jossa alkumetreillä jo lyödään työjärjestys kiinni, ja sen jälkeen ihmetellään, että miten tässä näin pääsi käymään.

**16.38 Päivi Räsänen kd** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tämän tiedustelutoiminnan parlamentaarisen valiokunnan kokoonpanoksi ehdotetaan 11 jäsentä ja kaksi varajäsentä, mikä on suhteellisen suuri kokoonpano — 13 edustajaa plus sitten virkamiehet — kun ollaan salaisen tiedon äärellä. Jos verrataan muihin Euroopan maihin, niin yleensä nämä valiokunnat ovat kyllä pienempiä. Meillähan tietysti tuo perustuslaki asettaa rajat valiokunnan koolle, mistä tulee tuo 11, mutta mielestäni kannattaisi kyllä vielä harkita, onko todella se kaksi varajäsentä tarpeen.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

Sitten samalla kiinnitän huomiota siihen, että tässä esityksessä tavoitteeksi on asetettu, että mahdollisimman moni eduskuntaryhmä saa edustajansa valiokuntaan. Tuossa edustaja Töllin vetämässä parlamentaarisisessa työryhmässä aika yksimielisesti oltiin sitä mieltä, että kaikilla eduskuntaryhmillä tulisi olla edustajansa [Puhemies koputtaa] tässä valiokunnassa, ja mielestäni olisi tärkeää, että se myös kirjattaisiin sitten valiokuntakäsittelyssä tahotilaksi.

**16.39 Antti Rinne sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä lainsäädännössä on tulossa supon päällikölle merkittävää valtaa, todella merkittävää valtaa, yksin päättää asioista. Sen parlamentaarisen vallan ulkopuolelle on jäämässä rikostorjuntaa varten kerätävä salainen tieto, turvallisuusselvitykset ja itse asiassa koko supon johtaminen. Tästä syystä on tärkeää, että täällä eduskunnassa määritellään tämä supon valvonta kokonaisuutena ja parlamentaarinen valiokunta voi puuttua kaikille sen osa-alueille silloin, kun on kysymys supon toiminnasta kansalaisten oikeuksien näkökulmasta.

Olen keskustellut useitten suojelupoliisin ihmisten kanssa ja voin sanoa, että vahva viesti sieltä tälle salille on se, että supo ei näe mitään ongelmaa siinä, että supoa valvotaan mahdollisimman laajalla pensselillä sillä tavalla, että parlamentti valvoo kaikkea sitä, mitä supossa tehdään. [Eduskunnasta: Sehän on hyvä!]

**16.40 Hannu Hoskonen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä tiedustelulain käsittely tässä talossa ja sitten näiden eduskunnan omien menettelyjen laittaminen ajan tasalle mahdollisen tulevan lainsäädännön mukaisesti on aivan normaalia rutiinia. En näe siinä sen suurempaa dramatiikkaa.

Aivan kuten edustaja Tölli omassa puheenvuorossaan mainitsi, nämä lakiesitykset tulee käsitellä tässä talossa suurella huolella ja tulee viisaudella kuulla kaikkia asiantuntijoita, joiden valiokunnat itse katsovat olevan tarpeen ja sen jälkeen antaa siitä tarvittavat lausunnot ja sen jälkeen edetä.

Mutta se on selvä asia kuitenkin, että se päämäärä meidän pitää pitää tässä kirkkaana mielessä, mikä lienee kohtuullinen vaatimus. Meidän isänmaamme tarvitsee suojakseen sellaisen tiedustelulainsäädännön, että me todella pystymme turvaamaan tämän maan tulevaisuuden sillä tavalla, että meihin kohdistuvat uhat pystytään etukäteen joko torjumaan tai niihin pystytään varautumaan. Nythän meillä on sellainen tilanne maassa, kuten olemme nähneet monissa lehdissä kirjoitettavan, että vain ulkovaltojen tiedustelupalvelut melskaavat meidän tietoverkoissamme mutta [Puhemies koputtaa] suomalaiset viranomaiset itse eivät sinne koskaan ole vielä päässeet.

**16.42 Pertti Salolainen kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä uusi parlamentaarinen seurantatoimikunta järjestäytyi tänään, ja todettiin, että se, niin kuin aikaisemminkin, alkaa seurata nyt, mitä eduskunnassa alkaa tapahtua eri valiokunnissa. Sitten jos sellainen tilanne tulee, että joitain mahdollisuuksia on esimerkiksi kompromissien esittämiseen, niin silloin siinä yhteydessä tämä parlamentaarinen seurantatoimikunta voi olla avuksi.

Tässä on monta ongelmaa vielä ratkaistava. Kuten aikaisemmassa käsittelyssä kiinnitin huomiota, täällä on puolenkymmentä valiokuntaa, jotka valvovat tällä hetkellä Supoa — puolenkymmentä valiokuntaa. Nyt tulisi yksi tiedusteluvalvontavaluokunta, sitten ovat nämä puolenkymmentä eri valiokuntaa. Onkohan tässä jo kohta vähän liikaa näitä valvojia

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

Supon osalta, kun on sanottu, että nämä vanhat valiokunnat jatkavat niin kuin tähänkin asti? Eli kyllä tässä joudutaan miettimään vielä aika huolellisesti sitä, mikä tämä valvontaprosessi kuitenkin on.

Sitten on toinen kysymys [Puhemies koputtaa] vielä se, että kun valitaan nämä edustajat siihen valvontavaluokuntaan, niin siinä täytyy olla aika diskreetti [Puhemies: Aika!] menettely, jos mietitään sitä tilannetta, [Puhemies: Aika!] että jotakin henkilöä ei sinne hyväksyttäisikään. Eli täytyy olla erittäin diskreetti se tapa, jolla tämä... [Puhemies: Aika!]

**Puhemies Paula Risikko:** 1 minuutti kerrallaan.

**16.43 Johanna Karimäki vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä parlamentaarinen valvontavaluokunta on todella tärkeä tiedustelulakien ollessa kyseessä. Kun on kysymys ihmisten perusoikeuksista ja yksilön tietosuojasta, niin silloin valvonta juuri on keskeisessä roolissa ja on tärkeää, että valiokunnat huolellisesti tarkastelevat tätä kokonaisuuden valvontaa ja sitä, millä tavalla se on riittävää.

Supon valvonnasta on ollut itse asiassa pitkäänkin puhetta. Esimerkiksi Heidi Hautala on tätä asiaa jo vuosia nostanut esiin, ja on nyt hyvä, että eduskunnassa tässä yhteydessä voidaan pohtia Supon valvontaa laajemminkin. On totta kai tärkeää, että tiedusteluvaluokunta valvoo erityisesti valvontatehtävää, mutta voidaan myös pohtia, valvooko se muuta. Tai sitten kun edustaja Salolainen nosti esiin, että on muitakin valiokuntia, jotka valvovat Supoa, niin varmasti voisi tarkastella sitäkin, onko hallintovaluokunnan tiedonsaanti tällä hetkellä kaikilta osin riittävää.

**16.44 Matti Torvinen sin** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On aivan oikein ja perusteltua, että tähän tiedusteluvaluokuntaan ja sen valmisteluun suhtaudutaan kriittisesti. Meidän on syytä käydä siitä hyvä keskustelu ja huomioida nämä kriittisetkin puheenvuorot.

Minun mielestäni tiedusteluvaluokunnan tehtävä nyt ehkä liikaa korostuu tämän supon näkökulman kautta. Yksi semmoinen keskeinen asia valmistelussa on se, että meidän pitää tiedusteluvaluokunnalle saada riittävä ja riittävän kokenut virkamiehistö valmistelevaan toimintaa. Ja tulee muistaa, että tiedusteluvaluokunnan tehtäviin tulee kuulua myös tavoitteiden määrittäminen tiedustelutoiminnassa, kansainvälisen yhteistyön rakentaminen tiedustelutoiminnassa ja sitten sen selvittäminen, mihin ulkomainen tiedustelutoiminta keskittyy. Meidän pitää tämmöisistäkin asioista pystyä keskustelemaan, ja meidän pitää löytää yhteinen tahtotila siitä, minkälainen on tulevaisuus, ja sitä me teemme siellä seurantarhymässä: [Puhemies: Aika!] löydämme kansallisesti parhaan kompromissin.

**16.45 Sirpa Paatero sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä työjärjestyksen tekeminen on olennainen paketti, ja tänä iltana tietysti on hyvää lähetekeskustelua. Itse asiassa olin aika pettynyt, kun olin kuvitellut, että tämä on se helpoin osa tätä neljän pakettia — nämä kaksi lainsäädäntöä, sotilas- ja siviili-, ja sitten tämä varsinainen laillisuusvalvonta — että eduskunnan työjärjestys menisi yksimielisesti ja kaikki parlamentaarikot olisivat samaa mieltä, ja nyt sitten tästä tuli tämä kummallinen episodi, johon ei olisi pitänyt mennä.

Supon valvontaa todellakin tehdään. Ulkoasiainvaluokunta, hallintovaluokunta ja puolustusvaluokunta tekevät sitä joiltakin osin, mutta se ei todellakaan riitä, ja sen takia tässä

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

on ihan olennaista, että nyt tässä kohden se otettaisiin huomattavasti vahvemmin, niin että se kattaisi tiedustelun lisäksi myöskin sen toiminnan. Tämä ei sulje pois sitä, etteikö yhä edelleenkin tulisi olla mahdollisuus myöskin näillä kolmella muulla — tietääkseni kolmella — valiokunnalla keskustella Supon toiminnasta.

Sitten tämä salassapitovelvollisuuskysymys... [Puhemies: Aika!] — Palaan kohta.

**16.47 Arto Satonen kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Meidän turvallisuushkamme ovat muuttuneet, ja sen takia myös lainsäädäntöä on syytä muuttaa. Mielestäni tätä lakia on valmisteltu varsin huolellisesti ihan alusta alkaen ja siinä on ollut kattava parlamentaarinen valmistelu edustaja Töllin johdolla, joka on tehnyt erinomaisen hyvää työtä. Uskon ja toivon, että tämä asia menee loppuun asti maaliinsa, koska se on ilman muuta tämän kansakunnan etu, ja että tämä lakipaketti saadaan mahdollisimman nopeasti myöskin voimaan.

Mitä tulee sitten tähän käsittelyyn puhemiesneuvostossa, niin itse näen niin, että puhemiesneuvosto ei ole sellainen elin, että se tällaisia asioita lähtee muuttamaan, kun sillä ei ole mahdollisuutta edes tehdä järkevää asiantuntijakuulemistä, vaan valiokunta on oikea paikka. Valiokunnassa voi varmasti näitä asioita esittää, ja sitten on aika katsoa sitä siellä.

**16.48 Seppo Kääriäinen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olemme tärkeän asian äärellä, kun keskustelemme tiedusteluvalvontavaluokunnan työtehtävistä tässä tilanteessa. Minä näen asian sillä tavalla, että tämä asia on nyt asiaa valmistelevien valiokuntien käsissä, jotka setvivät perin juurin tämän asian, mikä liittyy supon valvontaan. Ajattelen niin, että valiokunnissa on täysin mahdollista tehdä asiaan liittyvää täsmennystä, jos siellä semmoiseen päädytään sen perusteella, mitä asiantuntijoita kuullaan, ja sen perusteella, mihin keskinäisissä keskusteluissa oikein sitten päädytään. Minusta asia on nyt siellä, ja meidän pitää ymmärtää tämän asian eteenpäinmenon järjestys juuri tällä tavalla.

Tärkeintä on muistaa pääasia: meidän täytyy saada tiedustelu ajan tasalle, totta kai tavalla, joka nauttii luottamusta sekä tässä talossa että kansan keskuudessa.

**16.49 Joona Räsänen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tästä suojelupoliisin valvonnasta on todella puhuttu jo reilusti yli 10 vuotta, ja senpä takia tässä ehkä ihmetteleekin, kun on muutaman päivän aikana tullut sellaista keskustelua, että se on tullut jollekin yllätyksenä. Aikoinaan niin hallituspuolueiden edustajat kuin nykyisten oppositiopuolueidenkin edustajat ovat tätä esittäneet, laajaa valvontaa. Itse asiassa ulkoasiainvaliokuntakin on ottanut kantaa tähän jo vuonna 98, että tämä suojelupoliisin kokonaisvalvonta pitäisi säätää ajan tasalle. Senpä takia on kummallista, että kun tätä on jauhettu vaikka kuinka ja kauan ja nyt, kun siihen on mahdollisuus, siis eduskunnalla on mahdollisuus laittaa tämä valvonta ajan tasalle, niin tässä aletaan nyt sitten vetämään liinoja kiinni ja todetaan, että valiokunnissa sitten varmaan katsotaan. Totta kai se valiokunnissakin katsotaan, mutta valtavan paljon on painoarvoa sillä, miten me työjärjestyksessä ajattelemme tämän [Puhemies: Aika!] työn organisointia.

**16.50 Krista Mikkonen vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on tullut nyt hyvää keskustelua, ja me kaikki tiedämme, että tämä valiokunta on erittäin tarpeellinen, kuten näissä puheenvuoroissa on tullut esiin. Itse näen, aivan kuten tässä on parissa puheenvuorossa tullut, että olisi hyvä, että se kokoonpanoltaan edustaisi mahdollisimman

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

montaa eduskuntaryhmää. Se, että se on nyt upotettu tähän meidän tämmöiseen valiokuntamalliimme, tuo tietysti omat haasteensa, mutta uskon, että tämä on kuitenkin paras tapa se järjestää.

No, supon valvonta on sitten toinen, mikä tässä kohtaa herättää eniten keskustelua. Supoahan valvoo todellakin tälläkin hetkellä monta valiokuntaa, mutta käytännössä se työ on kyllä jäänyt suhteellisen kevyeksi. Se, että tiedusteluosion suhteen tämä uusi valiokunta saa nyt merkittävät, laajat valvontaoikeudet, on erinomaisen hyvä, ja varmasti tässä kohtaa on syytä myös tarkastella, onko sitten näillä muilla valiokunnilla, jotka tekevät sitä supon muun osan valvontaa, riittävä mandaatti tähän, esimerkiksi nimenomaan hallintovaliokunnalla.

**16.51 Eero Heinäluoma sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun edustaja Satonen sanoi, että puhemiesneuvosto ei ole oikea paikka, niin haluan nyt edustaja Arto Satoselle sanoa, että tämä on puhemiesneuvoston ehdotus. Tämä supon valvonta on kummallisessa konkelossa: Täällä hallituspuolueiden edustajat sanovat, että sitä ei voida päättää, koska tämä on hallituksen esitys. Virkamiehet sanovat, että esitys on tehty hallituksen linjausten mukaan. Ja sitten me kuulumme viime viikolla ministerin sanovan, että tämä on nyt eduskunnan käsissä.

Mitä ihmettä tässä oikein kainostellaan tai salaillaan tai pelätään? Miksei tätä supon valvonta-asiaa voi kirjoittaa tänne selkeästi niin, että kyse on koko supon toiminnasta, ei vain siitä, miten tietoa kerätään, vaan ennen kaikkea siitä, mihin tätä tiedonkeruuta käytetään?

**16.52 Tapani Tölli kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oleellinen asia on se, että tämä tiedustelulakikokonaisuus saadaan hoidettua maaliin. Se on hyvin tärkeää. Toinen oleellinen asia tässä on, että meillä on yhteinen luottamus siihen, että tämä järjestelmä on pitävä.

Ja nyt ei voi verrata nykyistä parlamentaarista valvontaa siihen, mitä nyt esitetään. Tämän tiedusteluvalvontavalikokunnan toimivaltuudet ovat ihan eri sarjassa, ja tämän valvonnan ydintehtävä on valvoa, että ”tiedustelutoiminta on hyväksyttävää ja suhteellista” — näin perusteluissa sanotaan — ja ”valiokunnan tehtävänä on seurata, että tiedusteluviranomaiset käyttävät valtuuksiaan hyväksyttäviin tarkoituksiin”. Ja valiokunta voi itse ottaa kuulusteltavaksi tai tentattavaksi tehtävään kuuluvia virkamiehiä milloin tahansa ja kysyä tarkemmin.

Tiedustelun valvonta ei tarkoita vain sitä tiedonkeruuvaihetta — eihän se siihen pysähdy. Tiedustelu on kokonaisuus, [Puhemies koputtaa] ja nyt tässä esitetään monenlaisia tulintoja. Siksi on hyvä, että valiokunnissa huolella paneudutaan siihen. Ei tässä pitäisi olla semmoista, ettei tämä [Puhemies: Aika!] nyt mene oikealla tavalla maaliin... [Puhemies keskeyttää puheenvuoron puheajan ylityttyä]

**16.53 Pauli Kiuru kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Tölli esitteli hyvin nämä tavoitteet. On hyvä tietysti pitää mielessä, että valiokunnilla on jo tällä hetkellä erittäin laajat tiedonsaantioikeudet monesta asiasta. Tietysti se on sitten kiinni valiokunnan omasta työstä ja toimintatavasta ja halusta pyytää niitä asioita käsiteltäväksi ja niitä tietoja, mitä katsovat tarpeellisiksi. Tässä tapauksessa puolustusvaliokunta, hallintovaliokunta ja ulkoasiainvaliokunta ovat sitten näitä kriittisiä valiokuntia, jotka näitä tärkeitä asioita voivat pyytää, ja nyt sitten lisäksi tämä tiedusteluvalvontavalikokunta.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

Se, että siellä on 11 jäsentä, tyydyttää minua oikein hyvin. Se ei voi olla liian iso. Ja minua tyydyttää erittäin hyvin se, että siihen saadaan kaikki ryhmät mukaan. Näin juuri sen pitää olla. Ja minua tyydyttää erittäin hyvin se, että tehdään se turvallisuusselvitys, joka sitten hyväksytään, ja katsotaan, että ihminen on luottamuksen arvoinen. Myös supo tarvitsee luottamusta meiltä päin.

**16.54 Antti Lindtman sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on perusteltu, kuten edustaja Pauli Kiuru edellä, että muutkin valiokunnat voivat valvoa esimerkiksi supoa. Siteeraan erästä kokenutta entistä parlamentaarikkoa, joka kuvailee tätä toimintaa, muiden valiokuntien supon valvontaa, ”kahvikupin ääressä saatavaksi yleisesittelyksi”. Näin entinen perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Kimmo Sasi. Ja heti perään hän vaati, että supo on saatava parlamentaarisen valvonnan piiriin. Hyvä vaatimus, arvoisat kokoomuslaiset, nimittäin 21 EU-maassa on parlamentaarinen valvontaelin turvallisuuspoliisille. Toisissa on jopa kaksi valvontaelintä.

Nyt kysymys on siitä, että ne tehtävät, joita puhemiesneuvosto tässä esittää, koskevat kaikki tiedustelutoimintaa. On kaikkien etu, että koko supon valvonta ratkaistaan tässä yhteydessä. Jos tulee uusia oikeuksia, valvonnan pitää olla kunnossa.

Arvoisa puhemies! On valitettavaa, että tällaisessa kysymyksessä, [Puhemies koputtaa] jossa tarvitaan laajaa yhteistyötä, puhemiesneuvostoon tuotiin heti ensimmäisessä käsitellyssä hallitus—oppositio-asetelma. Toivomme, että valiokunnissa [Puhemies: Aika!] hallituspuolueiden edustajilta löytyy enemmän vastuullisuutta.

**16.56 Timo Harakka sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä ei ole vielä käsitelty riittävästi sitä hämmästyttävää seikkaa, että eduskunnan puhemiesneuvosto on tässä valmis karsimaan, rajaamaan ja heikentämään eduskunnan asemaa ja kansanedustajan asemaa tuomalla tähän yhteyteen 43 c §:n, jossa laajennetaan ja kriminalisoidaan vaitiolovelvollisuutta, sotketaan tämä vaitiolovelvollisuus salassapitopykälään.

Kansallista turvallisuutta koskeva salassapito on vakava asia, mutta vaitiolopyyntö koskee tilanteita, joissa Suomi käy kansainvälisiä neuvotteluja. Tämän vaiteliaisuuden rajat ovat jo nykyisellään liian tiukat, kuten on käynyt ilmi tilanteissa, joissa suuri valiokunta ei ole voinut viikkoon käydä poliittista keskustelua ja on ollut epäselvää, mitkä ne rajat ovat, joita voidaan käyttää. Mutta missään tapauksissa ei ole niin, että se voi olla rikoslain alaista toimintaa, ja kun tämä tuodaan nyt uutena pykälänä tähän, niin silloin oikeus on veloitettu tulkitsemaan, että se on rikoslain alaista toimintaa. On käsittämätöntä, että eduskunta itse on valmis heikentämään eduskunnan asemaa.

**Puhemies Paula Risikko:** Täällä on muutamia puheenvuoropyyntöjä vielä, ja viedään hetken aikaa vielä debattia.

**16.57 Kari Tolvanen kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tähän vaitioloon ja kriminalisointiin. Se on jo nyt voimassa olevaa lainsäädäntöä, tämä salassapitorikos on rikoslaissa mainittu. Se on jo nyt voimassa olevaa lainsäädäntöä. Monessa valiokunnassa, joissa on, suomeksi sanottuna, paperi, jossa on leima ”salassa pidettävä”, niin silloin, jos siitä vuotaa tietoja, niin se on valitettavasti jo nyt kriminalisoitu. Tässä ei mitenkään laajenneta sitä asiaa.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

Se on toinen asia, että tämän tiedusteluvalvontavaliokunnan asiat pääsääntöisesti ovat salaisia toisin kuin muissa valiokunnissa, mutta se ei tähän rangaistavuuteen millään tavalla muuta tätä. Kannattaa nyt pitäytyä tässä asiassa, mikä on jo nykyistä lainsäädäntöä. Tässä ei todellakaan rajoiteta kenenkään kansanedustajan sananvapautta yhtään enempää, vaan kirjataan voimassa olevia säännöksiä, jotka ovat rikoslaissa. Ne oli tarkoitus informatiivisessa muodossa sinne laittaa, niin kuin laitettiin.

**16.58 Päivi Räsänen kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minusta tuntuu, että tässä supon valvonnasta käydyssä keskustelussa jollakin tavalla puhutaan toistensa ohi, sillä eihän supon toimintaa nytkään ole rajattu tämän parlamentaarisen valvonnan ulkopuolelle, eli se kuuluu tälläkin hetkellä periaatteessa parlamentaariseen valvontaan, sekä tiedustelupuoli että toimintapuoli.

Tälle sosiaalidemokraattien vaatimukselle siitä, että supon koko toiminta ja tiedustelu tulee nimenomaan tämän tiedusteluvaliokunnan valvonnan alaiseksi, itse en näe mitään esitettyä. Mielestäni se on hyvin johdonmukainen seuraus siitä, että suposta on tulossa yhä selkeämmin nimenomaan tiedusteluorganisaatio, ei niinkään poliisiorganisaatio, vaan tiedusteluorganisaatio. Silloin on hyvin johdonmukaista, että koko supon toiminta tiedusteluineen on tämän valiokunnan [Puhemies: Aika!] vastuulla valvonnan osalta.

**16.59 Timo Harakka sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin, siis tämä perustuslain 50 §:ssä mainittu vaitiolopyyntö, jonka suuri valiokunta tai ulkoasiainvaliokunta voi esittää silloin, kun valiokunnassa käsitellyt tiedot saattaisivat vaarantaa Suomen neuvotteluasemaa kansainvälisissä neuvotteluissa, on aivan eri asia kuin tämä salassapitosäädös. Siitä ei ole tarkkarajaisia määritelmiä, siitä ei ole sanktioitu missään. Nyt ensimmäistä kertaa nämä kaksi asiaa sotketaan, aivan niin kuin edustaja Tolvanen tässä sotki nämä kaksi asiaa toisiinsa. Olemme kysyneet virassa olevalta oikeusprofessorilta, koskeeko rikoslaki tällä hetkellä vaiteliaisuutta, ja pelkästään näitten valiokuntien vaitiolopyynnot eivät voi olla rikoslain alaisia. Nyt ne ensimmäistä kertaa eduskunta itse kytkee toisiinsa. Tämä on nyt jo osoittautunut liian tiukaksi, liian tulkinnanvaraiseksi ja epämääräiseksi. Kertokaa täällä salissa tarkalleen, mitkä ne rajat tällä hetkellä ovat, ennen kuin, kuten edustaja Satonen sanoi, puhemiesneuvosto ilman kunnollista valmistelua ja asiantuntijakuulemista tulee tiukentamaan olemassa olevaa lainsäädäntöä.

**Puhemies Paula Risikko:** Myönnän vielä neljä vastauspuheenvuoroa: edustajat Tolvanen, Rinne, Satonen ja Heinäluoma. Sitten mennään puhujalistalle ja tarvittaessa sitten debatoidaan vielä välillä.

**17.01 Kari Tolvanen kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eivät todellakaan nämä vaiteliaisuussäännökset kuulu sinne rikoslain piiriin — se on ihan selvä juttu, se on voimassa olevaa lainsäädäntöä. Mutta sitten, jos on salassa pidettävä asiakirja, jossa on vaikka semmoinen punainen leima, joita tunnutaan harrastavan aika paljon nykyisin, jos siitä asiakirjasta paljastaa tiedon, se on jo tällä hetkellä rangaistavaa, jopa kansanedustajalle. Se on myös virkamiehelle rangaistavaa. Tässä ei todellakaan olla laajentamassa mitään kansanedustajan salassapitoa tältä osin.

Se on sitten eri juttu, kun tulee tiedusteluvalvontavaliokunta. Kuten sanoin, ne ovat pääsääntöisesti salassa pidettäviä, mutta valiokunta voi tehdä päätöksen, että ne ovatkin julki-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

sia, jos ei ole syytä pitää salassa. Mutta yksittäisen kansanedustajat salassapitoon ei tule mitään lisäyksiä. Että kannattaa lukea, ja ehkä kannattaa joku perehdytys eduskunnassa tästä järjestää, mutta tässä ei muuteta millään tavalla.

**Puhemies Paula Risikko:** Edustaja Heinäluoma. [Antti Rinne: Se oli äsken Rinne, mutta...] — Se hovissa muuttui. [Naurua — Antti Rinne: Näköjään! — Eduskunnasta: Samannäköisiä! — Antti Rinne: Suurin piirtein samannäköisiä!]

**17.02 Eero Heinäluoma sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiistatta on niin, että tämä asia vaatii huolellisen läpivalaisun, ja nyt olisi tietysti erinomaisen arvokasta valiokuntien työtä ajatellen, jos hallituspuolueiden puolelta voitaisiin sanoa, että hallituspuolueille käy supon koko valvonta valiokunnan tehtäviin. Sehän antaisi poliittista ohjetta valiokuntien työlle. Jos sitä ei sanota, niin ilmaan jää roikkumaan se epäily, että jostain kumman syystä tämä ei nyt vielääkään maistu, vaikka tätä on ehdotettu 20 vuotta sitten ja ulkoasiainvaliokunnan mietintö ja sen jälkeen useita poliittisia ryhmiä on ollut tämän takana.

Mahtavat valtuudet tulee supon uudelle päällikölle. Hän yksin tekee päätöksiä ulkomaantiedustelusta, myös Suomen kansalaisten tiedustelusta tai vakoilusta ulkomailla. Hän päättää kutsua tänne myös ulkomaiden tiedustelupalveluja ja antaa heille toimintaoikeuksia. Tähän kokonaisuuteen tarvitaan alusta loppuun parlamentaarinen valvonta.

**17.03 Antti Rinne sd** (vastauspuheenvuoro): Arvon puhemies! Edustaja Tölli, minä haluan sanoa teille siitä tiedustelukokonaisuudesta, että meille kaikille varmaan on täysin selvää se, että tiedustelutoiminta sinällään kuuluu nyt supon valvonnan piiriin, mutta oleellista on se, että... Luettelini tuossa niitä tehtäviä, jotka eivät kuulu supon tehtävinä valvonnan piiriin. Ne ovat rikostorjunnan salainen tiedonhankinta, turvallisuusselvitykset ja koko supon johtaminen. Ja juuri, kuten kuultiin äsken edustaja Heinäluoman osalta, erittäin merkittävää päätösvaltaa, valtaa yli ihmisten, käyttää supon päällikkö tulevaisuudessa. Sen takia on tärkeää, että saadaan koko supon toiminta, kaikki supon toiminta, niin kuin 20 vuotta on haettu, eduskunnan parlamentaarisen valvonnan piiriin.

Sitten haluan sanoa, edustaja Tolvanen, että kyllä on aivan selvää, että vaiteliaisuuspyyntö on eri asia kuin salassa pidettävä asiakirja: vaiteliaisuuspyyntö ei johda rangaistavuuteen, vaiteliaisuuspyyntö ei johda rangaistavuuteen. Tämä on hyvä ymmärtää nyt tässä keskustelussa. [Kari Tolvanen: Ei tässä ole mitään epäselvää!] — Tehän olette toittottanut jatkuvasti sitä.

**17.04 Arto Satonen kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin todeta edustaja Harakalle ja edustaja Rinteen loppupuheenvuoron osalta, että jos joku asia kävi selväksi puhemiesneuvoston käsittelyssä, se oli se, että oikeustila tässä asiassa ei muutu, ja se oli aivan avainasia. Ja olen samaa mieltä kuin edustaja Tolvanen, että jos te ette meitä usko, niin ottakaa perehdytystä eduskunnan virkamiehiltä tässä asiassa. Se oli aivan selvää, ja se tekee näistä kahdesta asiasta erilaiset.

Sen sijaan jos ne esitykset, joita sosiaalidemokraatit esittivät siellä puhemiesneuvostossa, olisi otettu mukaan tähän työjärjestykseen, niin silloin olisi tehty merkittäviä muutoksia. Ja siitä me voimme olla sitten kahta mieltä, ovatko ne hyviä vai huonoja muutoksia, mutta olisi tehty merkittäviä muutoksia, ja niin isoja muutoksia ei minun mielestäni ole mahdollista tehdä ilman perusteellista asiantuntijakuulemistä, joka tehdään valiokunnissa.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

[Krista Kiurun välihuuto] Te voitte ne valiokunnissa uudelleen esittää, ja sen jälkeen niitä asioita siellä katsotaan.

**Puhemies Paula Risikko:** Otetaan vielä, kun täällä mainittiin nimiä, edustaja Rinne.

17.05 **Antti Rinne sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! [Krista Kiuru pyytää vastauspuheenvuoroa] Koko tämä työjärjestys on ollut valmistelussa puhemiesneuvostossa virkamiesten toimesta. Tämä esitys on rakennettu siellä, ja siihen esitykseen lausuntokierroksen jälkeen tuli näitä rangaistussäännöksiä — esimerkiksi. Ne ovat tulleet siihen jälkeenpäin, sen jälkeen, kun on lausuntokierros jo käyty, [Antti Lindtman: Mutta suposta ei ole!] mutta supon valvonnasta te ette ole olleet valmiita keskustelemaan yhtään tuolla puhemiesneuvostossa, [Antti Lindtman: Omituinen logiikka!] tämä on täysin käsittämätön lähtökohta tälle koko uudistukselle. Minä todella toivon, että tässä nyt, [Arto Satonen: Keskustellaan valiokunnassa sitten!] niin kuin edustaja Heinäluoma pyysi, voitaisiin yhdessä todeta, että koko supon valvonta kaikkinsa tulisi eduskunnan tehtäväksi. Se selkeyttäisi tätä keskustelua, antaisi mahdollisuuden päästä oikeaan ratkaisuun tässä asiassa. Nyt te olette puoluepolitisoinneet tämän asian puhemiesneuvostossa, ja tästä on tullut jännite, joka vaurioittaa tämän kaikille meille tärkeän tiedustelulainsäädännön eteenpäinviemistä.

**Puhemies Paula Risikko:** Mennään tässä vaiheessa puhujalistalle, kuten äsken tuossa totesin. Käydään debattia tässä sitten välillä, mutta ensimmäinen puheenvuoron pyytäjä on Räsänen Päivi. — Olkaa hyvä.

17.06 **Päivi Räsänen kd:** Arvoisa rouva puhemies! Tämä puhemiesneuvoston esitys tiedusteluvalvontavalioikunnan perustamisesta ja parlamentaarista valvonnasta on kyllä varsin huolellisesti valmisteltu. Se perustuu toki jo aiempaan valmisteluun mutta hyvin suurelta osin myös edustaja Töllin vetämässä parlamentaarissa seurantaryhmässä käytyihin keskusteluihin ja siellä vedettyihin linjauksiin muun muassa tämän tiedusteluvalvontavalioikunnan nimen osalta. Haluan vielä todeta, että vaikka täällä nyt näyttää näitä jännitteitä olevan, niin tuolla parlamentaarissa seurantaryhmässä keskustelu on ollut kyllä mielestäni hyvin rakentavaa ja yhdensuuntaista. On hyvä, että meillä edelleenkin on myös jatkossa tämä parlamentaarinen seurantaryhmä, joka sitten seuraa tämän asian käsittelyä.

Kun tiedustelulainsäädäntö on nyt uutta Suomessa — toivottavasti jatkossa — on hyvä peilata myös tätä parlamentaarisen valvonnan ja ylipäänsä tämän tiedustelutoiminnan valvonnan suunnitelmia ja käytäntöjä kansainvälisiin kokemuksiin. Suurimmassa osassa Euroopan maita on tiedustelulainsäädäntö, jossa on mahdollista esimerkiksi tämä rajat ylittävä tietoliikennetiedustelu, ja niillä on hyvin erilaisia käytäntöjä ja kokemuksia tästä parlamentaarista valvonnasta. Esimerkiksi Ruotsissa, jonka lainsäädäntö on aika pitkälle samantapaista, johon nyt ollaan pyrkimässä, ei ole parlamentaarista valvontaelintä vaan puolustusvaliokunta hoitaa tätä parlamentaarista valvontaa. Norjassa taas parlamentaarista valvontaa ja laillisuusvalvontaa ei ole edes selkeäpiirteisesti erotettu toisistaan, vaan siellä suurkäräjät valitsevat seitsenjäsenisen valtuuskunnan, joka kyllä heijastaa poliittisia voimasuhteita mutta jonka jäseninä ei ole istuvia kansanedustajia. No, Tanskassa on parlamentin valitsema viisijäseninen tiedustelupalveluvaliokunta samoin kuin Alankomaissa, jonka turvallisuus- ja tiedusteluvaliokunta on nelijäseninen. Italiassa se on kymmenjäseninen komitea, ja sitä johtaa aina opposition edustaja.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

No, näitä kokemuksia on todellakin erilaisia, mutta se on todettava, että tämän Suomeen ehdotetun valiokunnan kokoonpano on melko mittava ottaen huomioon käsiteltävien asioiden arkaluonteinen luonne, se, että tuo valiokunta ei saisi vuotaa tietoja eteenpäin. Pienemmästä kokoonpanostahan käytiin kyllä keskustelua, mutta se olisi edellyttänyt valiokuntien kokoa säätelevän perustuslain muuttamista, mikä sinänsä kyllä periaatteessa olisi mahdollista, kun perustuslakia nyt ehdotetaan muutenkin muutettavaksi.

Mutta tässä nyt puhemiesneuvosto ehdottaa, että tuon 11 esitetyn jäsenen lisäksi vielä valittaisiin 2 varajäsentä, mikä tarkoittaa kyllä käytännössä ymmärtääkseni sitä, että näillä kahdella varajäsenellä on varmaankin mahdollisuus olla siellä kokouksissa mukana ja heistä myös täytyy tämä turvallisuusselvitys tehdä ja he ovat myös tämän vaitiolon alaisia. Eli tosiasiallisesti 13 jäsentä ja virkamiehet ovat tämän salaisen tiedon äärellä, ja mielestäni tätä on kyllä hyvä vielä pohtia, ovatko nuo varajäsenet todellakin tarpeen.

Sitten haluan vielä, arvoisa puhemies, kiinnittää huomiota siihen seikkaan, että tämän tiedustelutoiminnan valvonnan uskottavuuden kannalta on tärkeää, että se on poliittisesti edustavaa eli että eri poliittiset ryhmät ovat siellä edustettuina ja että kaikilla eduskuntaryhmillä on siellä edustajansa. Tässä haluan nyt esittää sen toivomuksen, että ei kävisi niin, että pienemmät ryhmät ovat sitten vain varajäsenen paikalla, vaan pidän tärkeänä sitä, että kaikilla eduskuntaryhmillä on se varsinainen paikka siellä. Kun tässä puhemiesneuvoston ehdotuksessa todetaan näin tavoitteena, että ”mahdollisimman moni eduskuntaryhmä saa edustajansa valiokuntaan”, niin tämä ei ole kyllä nyt aivan sitä, mitä esimerkiksi tuolla seurantaryhmässä linjattiin ja mistä käytiin keskustelua, vaan siellä puhuttiin nimenomaan siitä, että kaikilla eduskuntaryhmillä olisi se edustajansa, ei vain mahdollisimman monella.

Sitten yksi tärkeä kysymys, mikä mielestäni tässä on kyllä erittäin tärkeä valiokunnassa vielä pohtia, on se, miten tämä laillisuusvalvonta ja sitten toisaalta parlamentaarinen valvonta kytkeytyvät toisiinsa, kysymys siitä, pitäisikö parlamentaarisella valiokunnalla olla joku rooli tiedusteluvalvontavaltuutetun valinnassa. Esimerkiksi Saksassa on sellainen käytäntö, että siellä tiedustelutoiminnan laillisuusvalvonnasta vastaa niin sanottu G10-komissio, ja tämä komissio koostuu tuomarin virkaan pätevöityneestä puheenjohtajasta ja kolmesta jäsenestä. Heidät nimittää vaalikauden ajaksi tehtäviinsä tuo valvontavalioikunta, eli valvontavalioikunta nimittää siellä tämän laillisuusvalvojan toimeensa. Pitäisin kyllä tavallaan miniminä sitä, että valvontavalioikuntaa ainakin kuultaisiin tämän tiedusteluvalvontavaltuutetun valinnasta.

Vielä palaan tähän keskusteluun, mitä täällä salissa käytiin sosiaalidemokraattien ehdotuksesta tai vaatimuksesta, että suojelupoliisin toiminta [Eero Heinäluoman välihuuto] saatettaisiin kokonaan valiokunnan valvonnan alaiseksi, ja totean vielä sen, että en tiedä, onko tästä keskustelusta ja ikään kuin jännitteestä nyt vähän niin kuin tekemällä tehty ongelma. Nimittäin, kun suposta on tulossa tiedusteluorganisaatio, onhan se nyt varsin johdonmukaista, että suojelupoliisin toiminta on tämän valiokunnan valvonnassa. Se kaikkein kriittisin asiahan tässä on nimenomaan se tiedustelun valvominen. Suojelupoliisin toiminta, se, miten suojelupoliisi toimii, on periaatteessa ollut eduskunnan valvonnassa jo tähänkin saakka, mutta tietenkin tuo tiedustelu on sitä erityisen arkaluontoista osuutta.

Sitten täytyy muistaa se, että muillakin valiokunnilla on se oma roolinsa ja täytyy olla myös tulevaisuudessa myös tämän supon valvonnan tai supon toiminnan suhteen, sillä niin hallinto-, puolustus- kuin ulkoasiainvalioikuntakin aina tarvitsevat tietoa, jota suojelupoliisilla on. Siltä osin ne myös omalta osaltaan osallistuvat sen toiminnan valvontaan.

**17.15 Antti Lindtman sd:** Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on eduskunnan työjärjestyksen muutos, josta ehdotuksen on tehnyt puhemiesneuvosto. Tämä työjärjestyksen muuttaminen on tarpeen, jotta tiedustelulakipaketin kokonaisuuden eduskuntapuoli saadaan kuntoon, tiedusteluvaliokunta saadaan valvomaan parlamentaarisesti esitettyjen uusien tiedusteluvaltuuksien käyttöä. Tiedustelulakipaketissa puhutaan erittäin laajoista uusista tiedusteluvaltuuksista. Sen vuoksi sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä edellyttää, että tiedustelun ja sen tiedon käytön valvonnan tulee olla kattavaa, eikä tässä saa jäädä mitään pimeitä nurkkia tai harmaita alueita.

Arvoisa puhemies! Joudun ikäväkseni toteamaan, että asian käsittelylle puhemiesneuvostossa ei voi antaa täysiä tyyli pisteitä. Tämä on kokonaisuus, johon tarvitaan kaikissa tapauksissa laajempaa yhteisymmärrystä eduskunnassa. Jotta tiedustelulakipaketit voivat tulla voimaan, tarvitaan laajaa yhteisymmärrystä eduskunnassa, ja valitettavasti hallitus—oppositio-asetelma nyt tuli myös puhemiesneuvostoon ensimmäistä kertaa, tietävästi ensimmäistä kertaa historiassa, kun eduskunnan työjärjestyksestä tehtiin esitys. [Eero Heinäluoma: Äänestämällä!] — Äänestämällä. — Tämä ei ole hyvä asia, ja toivomme, että tätä ei oteta käytännöksi täällä eduskunnassa jatkossa, että enemmistöillä ja varsinkaan hallituspuolueista koostuvilla enemmistöillä ehdotetaan eduskunnan työjärjestykseen muutoksia.

Esitetyssä työjärjestyksen muutoksessa, joka siis on nyt täällä käsittelyssä, tiedusteluvaliokunnan tehtävät, kaikki ne tehtävät, joita siinä 31 b §:ssä todetaan, liittyvät nimenomaan tiedustelutoiminnan asianmukaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden valvontaan sekä sen painopisteiden seuraamiseen ja arviointiin. Samalla tämä tarkoittaa sitä, että tiedusteluviranomaiseksi muuttuvan suojelupoliisin toiminnasta tästä ulkopuolelle jäävät rikosten torjuntaan eli ennaltaehkäisyyn liittyvien salaisten pakkokeinojen käyttö ja turvallisuus selvitysten tekeminen ja ennen kaikkea koko suojelupoliisin toiminnan ja organisaation johtaminen, joka täällä jo todettiin.

Me sosiaalidemokraatit katsomme, että tiedustelutoiminnan tehokas parlamentaarinen valvonta edellyttää sitä, että parlamentaarinen valvontavaliokunta saa oikeuden seurata kokonaisuutta eikä rajattuja osia siitä, etenkin kun valvontalaissa valiokunnan oikeudet saada tietoa on sidottu sen tehtäviin — tehtäviin, jotka luetellaan tässä työjärjestyksessä.

Tämän valitettavan episodin jälkeen on kuultu vaihtelevia selityksiä siitä, miksi eduskunnan työjärjestykseen ei voitu kirjata sitä, että valvontavaliokunnan tehtävänä on seurata supon toiminnan asianmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Nämä sanat olisivat meille sosiaalidemokraateille kelvanneet.

On sanottu, että tämä ei ole oikea paikka. Esimerkiksi edustaja Tolvanen äsken täällä sanoi, että tämä työjärjestys ei ole oikea paikka päättää tiedusteluvaliokunnan tehtävistä. No tähän on juuri se oikea ja ainoa paikka päättää näistä tiedusteluvaliokunnan tehtävistä eli siitä, tuleeko koko supon valvonta valiokunnan piiriin vai ei. Valvontalaissa tiedonsaantioikeudet ovat kytköksissä näihin tehtäviin, jotka tässä työjärjestyksessä on määritelty. Näiltä osin tämä perustelu ontuu todella pahasti.

On myös sanottu, että ei ollut mahdollista esittää suojelupoliisin kokonaisvalvontaa, koska se ei kuulunut toimeksiantoon — siis toimeksiantoon, joka tuli hallitukselta, jossa sisäministeri vastaa supon toiminnasta ja siviilitiedustelulain valmistelusta. No tämä se vasta outo logiikka onkin. Hallituspuolueet eivät eduskunnassa voi päättää tehdä esitystä, koska hallituspuolueet eivät ole antaneet tästä toimeksiantoa. Jos tällä logiikalla eduskunnan työtä lähdettäisiin tekemään, niin voisi sanoa, että täällä on keksitty ikiliikkuja. Päätöksiä ei voida tehdä eduskunnan mielen mukaisesti, koska toimeksiantoa ei ole annettu.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

Sitten on esitetty, että tämä supon valvonta, kokonaisvalvonta, olisi tullut jotenkin yllätyksenä. No tämäkään ei pidä paikkaansa. Ensinnäkin tästä supon valvonnasta on käyty keskustelua jo pitkään. Kuten edustaja Räsänen täällä nosti esiin, niin luenpa yhden sitaatin vuosien takaa:

”Useimmissa Euroopan maissa turvallisuuspoliisi toimii parlamentaarisisessa valvonnassa, joskin valvonta eri maissa on säädösperusteisesti hoidettu eri tavoin. Suomea ja Islantia lukuun ottamatta parlamentaarinen valvonta on muissa Pohjoismaissa hoidettu säädöspohjaisesti. Samanlainen menettely on käytössä monissa muissakin Euroopan maissa.

Suojelupoliisin parlamentaariseen valvontaan tai yleisemmin toiminnan valvontaan liittyy useita ongelmia, koska sen toimialaan kuuluvat asiat perustuvat suurelta osin salattavuuteen. Suojelupoliisi käsittelee sellaisia valtion turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä, joita ei voida saattaa julkisuuteen. Täysin salassa tapahtuva toiminta saattaa johtaa ongelmiin. Oikeudellista ja hallinnollista valvontaa on useimmissa maissa edellä mainitun mukaisesti täydennetty myös parlamentaarisella valvonnalla.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tarpeellisenä turvallisuuspoliisin parlamentaarisen valvonnan järjestämistä myös Suomessa.”

Arvoisat edustajat, tästä ulkoasiainvaliokunnan lausunnosta tulee ensi kesäkuussa kulu-neeksi 20 vuotta. 20-vuotisjuhlavuosi siitä, kun supon parlamentaarisesta valvonnasta on keskusteltu, ja tuossa ulkoasiainvaliokunnassa nykyisestä eduskunnasta olivat muun muassa edustajat Ben Zyskowicz ja Ilkka Kanerva, kuten olivat myös edustajat Hassi ja Biaudet ja Lapintie. [Eero Heinäluoma: Tuli täysin puskista!]

Vuonna 2004 kokoomus meni vieläkin pitemmälle, kun silloinen perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Kimmo Sasi esitti erillisen valvontaelimen perustamista valvomaan supon toimintaa. Hän kuvasi silloin, että supon valvonta on yksi heikoimmista, jollei heikoin EU-maista. Arvoisat kokoomuslaiset, edustaja Sasi, joka silloin toimi perustuslakivaliokunnan puheenjohtajana ja on erittäin pitkän parlamentaarisen kokemuksen omaava, arvostettu, pitkäaikainen kansanedustaja, on näin kuvannut. Supon valvonta, johon täällä on vedottu, että kyllähän tälläkin hetkellä valiokunnat voivat valvoa supoa, on erään keskeisen perustuslain kanssa työtä tehneen juristitaustaisen entisen kansanedustajan mukaan yksi heikoimpia, ellei jopa heikoin EU-maista.

Mitä tulee sosiaalidemokraattien esityksiin, niin jo viime kaudella vuonna 2013 hallintovaliokunnan jäsen Mika Kari esitti suojelupoliisin parlamentaarista valvontaa. [Päivi Räsänen: Sitä ollaan nyt tekemässä!] — Kokonaisvalvontaa, parlamentaarista kokonaisvalvontaa.

Niin ikään on sanottu, että tämä tuli puhemiesneuvoston jäsenille yllätyksenä. Arvoisa edustaja Tolvanen, sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä lausui heinäkuussa, kun lausuntoa pyydettiin, supon valvonnasta:

”Sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä katsoo, että viranomaisvetoisen laillisuusvalvonnan lisäksi tiedustelutoimintaan on kohdistettava myös parlamentaarista valvontaa. Kun tiedustelulainsäädännöllä on tarkoitus muuttaa supo tiedusteluviranomaiseksi, sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä katsoo, että supon koko toiminta on saatettava parlamentaarisen valvonnan piiriin.”

Arvoisat puhemiesneuvoston jäsenet, tämä lausunto, jossa sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä kirjallisesti ilmaisee kantansa, on teille jaettu jo viime syksynä sen jälkeen, kun tämä on lausuttu, joten ei voi olla niin, että sosiaalidemokraattien kanta supon valvonnasta on tullut yllätyksenä. Ei se ainakaan edellisen viikon lähetekeskustelussa tullut yllä-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

tyksenä oikeusministeri Häkkäselle, joka totesi tiedustellessamme, että hänelle sopii, että tämä ratkaistaan täällä eduskunnassa.

Voi sanoa, että kaikki ne selitykset, jotka tähän mennessä on nähty, joilla on selitetty tätä puhemiesneuvoston poikkeuksellista toimintaa, jossa hallituspuolueiden edustajat eivät olleet valmiit edes hakemaan kompromissia, kaikki nämä selitykset ontuvat. Ja kaikkein pahiten ontuu tämä selitys, että tämä ei kuulunut toimeksiantoon, koska toimeksiannon ohi tämä rangaistuspykälä ulotettiin vaiteliaisuuslainsäädännön piiriin ja ulotettiin kaikkiin valiokuntiin, vaikka sitä ei toimeksiannossa ollut.

Arvoisa puhemies! Tähän liittyy toinen sosiaalidemokraattien huolenaihe, eli nimenomaan tähän salassapitovelvollisuuden kiristämiseen. Tämä uusi, kaikkia valiokuntia koskeva vaitiolovelvollisuutta koskeva pykälä suurine rikoslakiviittauksineen on puhemiesneuvoston esityksessä uusi, joka on tullut lausuntokierroksen jälkeen. Jos supon parlamentaarisen valvonnasta säättämisen esti se, että se ei kuulunut tehtävänantoon, niin kuin totesin, niin tässä kohtaa valmistelua ei ollut mitään estoja mennä reippaasti alkuperäisen tehtävänannon ulkopuolelle.

Me katsomme, ettei kansalaisten ja toimittajien tiedonsaantia eikä eduskunnassa eikä myöskään eduskuntaryhmissä käytävää keskustelua tule rajata nykyisestä. Vaitiolovelvollisuutta ja rangaistusvastuuta koskeva pykälä on esitetty ikään kuin se olisi vain informatiivinen nykytilan näkyviin kirjaaminen. On kuitenkin käynyt ilmi, että on hyvin epäselvää ja tulkinnanvaraista, onko todella näin. Siksi katsomme, että tämä esitys olisi ollut syytä irrottaa tästä työjärjestysehdotuksesta, valmistella huolella eduskuntaryhmiä, valiokuntia ja asiantuntijoita kuullen ja sen jälkeen pohtia, mitkä ovat tähän päivään sopivat vaiteliaisuus- ja salaussääntöpykälät eduskunnan työjärjestyksessä. On erittäin huono asia, että ohi valmistellun materiaalin, ohi lausuntokierroksen, puhemiesneuvostoon tuodaan uusi esitys, joka viedään vielä äänestämällä läpi.

Arvoisa puhemies! Toivomme, että puhemiesneuvostossa päästään jatkossa käsittelemään asioita, palataan aidon parlamentaarisen yhteistyön henkeen ja että siellä, jos missä, kompromisseja haetaan. Niihin sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä on osaltaan valmis. Hyvin laajat ja vahvat valtuudet saavien tiedusteluviranomaisten saaminen eurooppalaisia standardeja vastaavan kattavan parlamentaarisen valvonnan piiriin ei kuitenkaan ole sellainen vaatimus, josta tässä kohtaa, kun eduskunnassa asiaa käsittelemme, voimme joustaa.

Arvoisa puhemies! Toivon, että valiokunnissa tämän työjärjestyksen käsittelyssä, kuten koko tiedustelulakipaketin käsittelyssä, niin hallituspuolueilta kuin kaikilta kansanedustajilta löytyy enemmän yhteistä ymmärrystä hakea yhteistä kompromissia, koska tiedustelulait tarvitaan, mutta vahvat oikeudet vaativat vastapainokseen vahvan valvonnan.

**17.28 Timo Harakka sd:** Arvoisa puhemies! On hirmuista, että eduskunnan puhemiesneuvosto on valmis heikentämään eduskunnan asemaa ja kansanedustajan asemaa. Eduskunnan tärkeä tehtävä on pitää huolta parlamentarismista riippumatta siitä, kuka on hallituksessa ja kuka on oppositiossa. Hallituksen on puolustettava opposition oikeuksia, ja opposition on sitouduttava samaan silloin, kun on itse hallituksessa. Asemat vaihtuvat, asia pysyy, ja se asia on parlamentaarinen demokratia. Puhemiehethän antoivat kaksi viikkoa sitten vakuutuksensa siitä, että he puolustavat eduskuntaa, ja nyt kaksi viikkoa myöhemmin olemme tilanteessa, jossa meidän täytyy keskustella juuri siitä, kuka puolustaa eduskuntaa ja kansanedustajan asemaa.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

Ennen kaikkea kyse on esitetystä uudesta pykälästä työjärjestykseen, 43 c §, joka liittyy vaitiolovelvollisuuden tähän salassapitopykälään ja sotkee nämä kaksi asiaa, jo oikeastaan tässä salikeskustelussa kuullulla tavalla, toisiinsa. Tämähän ei ollut missään valmistelussa esillä, eikä yksikään lausunnonantaja ole tätä edellyttänyt, vaan on siis eduskunnan oma lisäys asiaan. Ja sitä ihmeellisempää on, että kun — kuten edustaja Satonen täällä totesi — puhemiesneuvosto ei pysty valmistelemaan ja kuulemaan ”järkevästi asiantuntijoita”, niin miksi tämä asiaankuulumaton vaiteliaisuus on yleensä tuotu tähän mukaan. Vaiteliaisuusvaatimus ei kuulu rikoslakiin, kuten edustaja Tolvanen viimeksi sanoi. [Kari Tolvanen: En sanonut!] Se määrätään perustuslain 50 §:ssä tarkkaan harkittuna poikkeuksena kansanedustajan ilmaisuvapauteen sananvallon rajaamisessa. Se on poikkeus eduskunnan asiakirjojen julkisuuteen. Mitään rangaistusta ei kuitenkaan tässä yhteydessä ole säädetty. Se on siis eri asia kuin salassapitovaatimus, josta rangaistaan rikoslain mukaan. [Kari Tolvanen: Onhan se niin!] Mutta ongelma nykyisellään on se, että siihen tarkkaan rajattuun periaatteeseen liittyy kuitenkin käytännössä toimeenpanon mielivaltaa tai kauniimmin sanottuna hallituksen harkintavaltaa. Edustaja Satonen, suuren valiokunnan puheenjohtajana te tulette määräämään vaitiolopyyntöjä, vaikka käytännössä aloitteen tekee aina valtioneuvosto. [Arto Satonen: Ollaan oikeassa paikassa!] Ja se on hallitus, joka päättää, mistä asioista ja kuinka kauan vaiteliaisuus kansanedustajaa sitoo.

Arvoisa puhemies! Sain itse tutustua tähän suukapulaan kesällä 2015. Suomen hallitus teki suuren muutoksen EU-linjaukseensa euroryhmässä ja huippukokouksissa, mutta näiden kokousten jälkeen hallitus piti vaiteliaisuusvaatimuksen voimassa vielä neljä päivää, niin että demokraattista keskustelua ei voitu käydä julkisuudessa viikkoon silloin, kun se oli ajankohtaista. Jouduin tekemään tästä kantelun oikeuskanslerille, vaikka tiesinkin, että hän tulee toteamaan, että asia kuuluu hallituksen harkintavaltaan. Ja niin kuuluu vielä tänä päivänäkin. [Antti Rinne: Suu kiinni!] Vaiteliaisuusvaatimusta on ollut paineita pikemminkin lieventää. On esimerkiksi epäselvää, onko suuren valiokunnan jäsenellä oikeus keskustella vaiteliaisuuden piiriin kuuluvasta asemasta oman ryhmätoverinsa kanssa, joka ei ole valiokunnan jäsen. Tässä olisi kyllä syytä harkita asiaa lievennyksen kautta, koska on selvää, että poliittisten ryhmien täytyy pystyä tekemään linjauksia myös asioista, jotka kuuluvat vaiteliaisuuden piiriin, tietenkin niin, että se vaiteliaisuusvelvollisuus laajenee koskemaan myös niitä, joille asia on avattu. Mutta kuten sanottu, tämä kaikki on epäselvää.

Ainoa, mikä tässä on selvää, on se, että vaiteliaisuusvelvollisuus liitetään tähän salassapidon rangaistavuuteen. Luetaan nyt se pykälä tässä ääneen, ettei se vain jää epäselväksi: ”43 c. Valiokunnan jäsen tai virkamies ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, taikka seikkaa, josta valiokunta on tehnyt perustuslain 50 §:n 3 momentin mukaisen vaitiolopäätöksen.” Ja kuten katekismuksessa kysytään, että mitä se tarkoittaa, niin selitys löytyy tästä puhemiesneuvoston esityksestä sivulta 38: ”Puhemiesneuvosto ehdottaa, että salassapitovelvollisuutta koskevaan säännökseen otetaan 3 momentiksi informatiivinen viittaussäännös rikoslakiin, jonka mukaan rangaistus salassapitorikoksesta ja salassapitorikkomuksesta säädetään rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:ssä. Säännös informoi siitä, että valiokunnan jäsen voi syyllistyä vaitiolovelvollisuuttaan rikkoessaan rangaistavaan tekoon.”

Nämä siis sitovat vaitiolovelvollisuuden rikoslain mukaiseen salassapitovelvollisuuden rikkomiseen, jotka ovat kaksi eri asiaa olleet ennen tätä. Nyt sitten, jos jouduttaisiin tutkimaan oikeudessa sitä, millä tavalla pitäisi rangaista vaitiolovelvollisuudesta, niin kyllä on täysin mahdollista se, että oikeus joutuisi tulkitsemaan eduskunnan tahtoa siten, että tämä

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

kuuluisi myös rikoslain piiriin. Täällä edustaja Tolvanen pyörittelee päätään. On mielenkiintoista tietää, onko hän nyt sitä mieltä, että se säännös muuttuu vai että se ei muutu. On aivan selvää, että säännös tässä asiayhteydessä muuttuu. Ja kun valtiosääntöoppineilta kysytään, voidaanko vaitiolovelvollisuutta tulkita siten, että se olisi rikoslailla säänneltävää, niin vastaus on melko itsestään selvä: näin ei ole, ellei siihen liity salassapitovelvollisuutta. Mutta tähän säädetään täällä joka tapauksessa erikseen. Se kysymys on se, edustaja Tolvanen, että miksi te haluatte sotkea tähän tämän toisen asian, joka ei lainkaan kuulu tähän lainsäädäntöön, minkä takia on vaarana se, että tämä koko vaiteliaisuus, jota olisi täysi syy höllentää, onkin nyt yhtäkkiä entistä rangaistavampaa. Ja tämä oli juuri se sosiaalidemokraattien kysymys puhemiesneuvostossa, että miksi tänne on tuotu ohi kaiken valmistelun tällainen täysin tarpeeton, sotkeva, sekoittava ja pahimmillaan kansanedustajan ilmaisuvapautta ja eduskunnan arvovaltaa vähentävä pykälä.

Arvoisa puhemies! Tässä on siis syytä toivoa, että tämä harharetki loppuu, kun tämä esitys päättyy valiokuntiin, vaiteliaisuusvaatimusta selvennetään järkipäisemmäksi ja päästään myöskin sen mielekkääseen laajentamiseen ja toivottavasti myöskin nähdään sekin päivä, että eduskunnan puhemiesneuvosto ymmärtää ottaa opikseen.

**17.36 Ilkka Kantola sd:** Arvoisa rouva puhemies! Uuden tiedustelulainsäädännön valmisteluun on alusta saakka liittynyt kysymys tiedustelutoiminnan valvonnasta. Lainvalmistelun parlamentarisessa seurantaryhmässä kävimme läpi erilaisia vaihtoehtoja parlamentaarisen valvonnan järjestämiseksi. Koska tiedustelutoiminnalla puututaan merkittäväällä tavalla kansalaisten perusoikeuksiin, kuten luottamuksellisen viestin salaisuuteen, on sekä perustuslain että kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valossa tärkeätä, että kansanvallalla on mahdollisuus osallistua viranomais toiminnan valvontaan. Nyt ehdotettavaa ratkaisua eduskuntaan perustettavasta tiedusteluvalvontavaliokunnasta pidettiin lopulta perustelluimpana tuossa seurantaryhmässä.

Jotta voitaisiin ihan oikeasti valvoa viranomaisia tiedustelutoiminnassa, ehdotetaan valiokunnalle säädettäväksi laajat tiedonsaantioikeudet. Uuden valiokunnan saama tieto tulee sisältämään luottamuksellista ja laajasti salassa pidettävää tietoa. Tämän takia on päädytty siihen, että valiokunnan koko olisi mahdollisimman pieni, 11 jäsentä ja 2 varajäsentä. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että tiedusteluvalvontavaliokuntaa koskisi muita valiokuntia tiukempi salassapitosäännöstö. Yleisestä julkisuuslähtöisyydestä poiketen pääsäännöksi tulisi, että valiokunnan asiakirjat ovat salassa pidettäviä. Asiakirjat olisivat julkisia vain siinä tapauksessa, että on ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei aiheuta merkittävää vahinkoa Suomen kansainvälisille suhteille tai vaarana kansainvälistä turvallisuutta. Pykälän voisi kirjoittaa myös julkisuuslähtöisesti, niin kuin yleensä, vaikka sisältö olisi sama, esimerkiksi niin, että valiokunnan asiakirjat ovat julkisia, paitsi siinä tapauksessa, että tiedon antaminen niistä saattaa aiheuttaa merkittävää vahinkoa Suomen kansainvälisille suhteille tai vaarantaa kansainvälistä turvallisuutta.

Arvoisa puhemies! Tiedusteluvalvontavaliokunnan kokoonpanosta päätäisivät eduskuntaryhmät siten kuin muidenkin valiokuntien kokoonpanosta päätetään. Valiokunnan laajasta tiedonsaantioikeudesta johtuen ehdotetaan, että valiokunnan jäseniksi ehdolla olevista teetetäisiin laaja turvallisuusselvitys. Laaja turvallisuusselvitys voitaisiin tehdä myös valiokuntaan ehdolla olevien lähisukulaisista. Selvityksen tekisi suojelupoliisi eduskunnan puhemiehen pyynnöstä. Selvityksen tekemiseen vaadittaisiin kohteena olevan kansanedustajan ja lähiomaisen kirjallinen suostumus. Puhemiesneuvoston esityksen mukaan tur-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

vallisuusselvitys palvelisi informaationa eduskunnan tehdessä päätöstä tiedusteluvalvontavaliokuntaan valittavista kansanedustajista. ”Ehdotetussa menettelyssä on kyse ainoastaan selvityksen hankkimisesta. Menettely jättää jäsenten valinnan edelleen eduskunnan poliittisen harkinnan varaan, eikä suojelupoliisille perusteta päätösvaltaa asiassa. Saatu selvitys ei sido eduskuntaa.”

Turvallisuusselvityksen tekeminen kansanedustajista valiokuntaan valinnan yhteydessä on aikamoinen uutuus. Jossain määrin epäselvää on, minkälaista menettelyä käytännössä noudatettaisiin, minkälaiset selvityshavainnot kansanedustajasta tai lähiomaisista estäisivät pääsyn valiokuntaan — tällaisia pitäisi osata kuvitella. Kenelle annettaisiin tieto huolestuttavista havainnoista? Ei varmaan koko eduskunnalle, ehkei koko eduskuntaryhmällekään. Puhemiesneuvoston esitys on tässä kohdin niukka. Siinä todetaan vain: ”Saatuaan valiokunnan jäseneksi ehdotetusta tehdyn turvallisuusselvityksen eduskunnan puhemies keskustelee tarvittaessa jäseneksi ehdotetun kanssa sen mahdollisesti aiheuttamista toimenpiteistä.” Minusta on outoa, ettei eduskuntaryhmän puheenjohtajalle anneta mitään roolia tässä yhteydessä, ettei häntä mainita tässä yhteydessä.

Miten turvattaisiin selvityksessä epäilyttäväksi havaittujen rekisterimerkintöjen yksityisyys? Miten varmistetaan henkilön suoja leimautumiselta, jos hän on ollut eduskuntaryhmässään julkisesti, ainakin osittain julkisesti, ehdolla valiokuntaan mutta jäsenyydelle ilmaantuukin yllättävä este: miltä hän sitten alkaa näyttää? Miten menetellään tilanteessa, jossa kansanedustajan lähiomaisesta tehty turvallisuusselvitys johtaa havaintoihin, minkä takia kansanedustaja menettää mahdollisuutensa valiokuntaan? Saako kansanedustaja tällöin tietää lähiomaisensa turvallisuusselvityksen havainnoista, ehkä yllättävistä havainnoista? Tällaisia pitäisi miettiä. Kysymykset ovat ehkä teoreettisia, mutta tällaiset tilanteet ovat mahdollisia. Näistä hankalista ongelmista huolimatta ajattelen, että turvallisuusselvityksen käyttäminen voi olla hyvä keino edistää tiedusteluvalvontavaliokunnan asianmukaista toimintakykyä. Nimittäin tieto siitä, että valiokuntaan pyrkivä joutuu käymään läpi laajan turvallisuusselvityksen, toimii todennäköisesti tehokkaana, ennalta ehkäisevänä suodattimena ja laittaa riskihenkilöt harkitsemaan kaksikin kertaa ennen kuin he ilmoittavat halustaan tiedusteluvalvontavaliokunnan jäseniksi.

**17.42 Eero Heinäluoma sd:** Arvoisa puhemies! Ensinnäkin se tärkeä lähtökohta, että me tarvitsemme uuden tiedustelulainsäädännön, sellaisen lainsäädännön, joka yhtä aikaa turvaa kansakunnan turvallisuuden kannalta välttämätöntä toimintaa mutta samalla suojaa kansalaisten perusoikeuksia ja yksityisyyttä. Ja jotta tällainen tasapaino turvallisuuskäytäntöjen, yksityisyydensuojan ja viestinnän salaisuuden välillä voi toteutua, se ainut luotettava keino tämän tekemiseen on toimiva, tarkka ja koko tätä aluetta koskeva valvonta. Avainasemassa on siis se, miten sotilastiedustelun ja suojelupoliisin valvonta järjestetään.

Tämän ehdotuksen yhteydessä on käynyt ilmi, että suposta on tulossa uusi mahtivirasto ja supon päälliköstä virkakunnan mahtavin henkilö. Hänen pöydälleen kertyy valtaisa määrä tietoa, tietoa, joka perustuu Suomesta lähtevään viestiliikenteeseen ja tietysti sitä muuta tietoa, joka supolle jo tälläkin hetkellä tulee. Suojelupoliisin päällikkö on myös oikeutettu tekemään päätöksen ulkomaantiedustelusta, ketä tiedustellaan, mitä tiedustellaan ja tietysti myös miten tiedustellaan. Tätä toimintaahan toisaalta muiden maiden toimista sitten usein nimitetään vakoiluksi. Tiedustelu on kuitenkin tässä yhteydessä ehkä helpompi termi. Ja edelleen, supon päällikkö saisi oikeuden tehdä päätöksen, jolla ulkomaan tiedustelupalvelut saisivat toimintaoikeuksia Suomessa.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

Jokainen näistä asioista vaatisi huolellisen ja tarkan keskustelun täällä eduskunnassa ja myös kunnollisen kansalaiskeskustelun, vaikkapa tämä ulkomaantiedustelu, joka tarkoittaa sitä, että Suomen kansalaisia ulkomailla voidaan tarkkailla, tutkia tai heidän teleliikennettään seurata ilman mitään erityisiä tuomioistuinpäätöksiä.

Sotilastiedustelun puolella ehdotetaan, että tiedustelun kohteet, siis mitä asioita halutaan selvittää ja mitä asioita halutaan tutkia ja vähän laveammaltikin, mihin tuo tiedustelu kohdistuu, ovat asioita, joissa täytyy painopisteiden ja perusteluiden käydä tasavallan presidentin johtamassa hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa valiokunnassa. On siis poliittinen päätös, mitä sotilastiedustelu seuraa ja mihin painopisteitä laitetaan.

Ulkomaantiedustelun puolella vähän yllättäen tällaista poliittista käsittelyä hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa valiokunnassa ei ole. Voi kuitenkin kysyä, onko perusteita siihen, että menettelyt ovat erilaisia sotilastiedustelun ja tämän supon tekemän tiedustelun välillä. Molemmissa kysymys on rankoista asioista, ja on selvää, että kaikkiin niihin toimiin, joita tässä tullaan sallimaan, ei tulla jokaisen ulkovallan toimesta suhtautumaan suurella kannatuksella tai positiivisuudella. Siis kyse on näiden toimien osalta myös ulkosuhteista ja näiden toimien vaikutuksesta ulkosuhteisiin.

Vakoilu on tietysti arkipäivää tämän päivän maailmassa, sitä tekevät monet valtiot. Tiedämme, että Yhdysvallat on seurannut puhelinliikennettä jopa Saksan liittokansleri Merkelin osalta ja myös muiden valtiojohtajien puhelinliikennettä on seurattu ja tietoja toimitettu eteenpäin. Tiedetään myös, että kaupallisessa mielessä on varsin tavanomaista, että varsinkin suuret maat antavat tiedustelupalveluilleen tehtäviä, joissa seurataan kaupallisia yrityksiä tai kauppaneuvotteluja ja tätä seurantaa tehdään sekä kilpailijoiden että enemmän tai vähemmän vihollisiksi tai vastustajiksi miellettyjen valtioiden suuntaan mutta myös ystävien keskuudessa. Tiedämme, että mitä harvavaltaisempi maa, niin sitä enemmän tällaista tiedustelua esiintyy. Kun Suomi nyt lähtee tähän rinkiin mukaan, niin kyllä lähtökohdan täytyy olla, että perusteet ja tavoitteet, mitä tehdään, ovat kansanvaltaisessa kontrollissa, ja se tarkoittaa myös supoa. Pidän siis perusteltuna, että supon toiminta ulkomailla käsitellään asianmukaisella tavalla hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa valiokunnassa.

Ja sitten tulee tämä eduskunnan valvonta. Se on välttämätöntä tehdä niin, että eduskunnassa mukana oleva kansalaisten tahto toteutuu ja että kansanedustajat edustajien kautta voivat nähdä, että tätä supon toimintaa tehdään objektiivisin, hyväksyttävin perustein. Tuo toiminta ei saa suuntautua millään tavalla poliittisesti vinoon, eikä sieltä tulevia tietoja saa millään tavalla käyttää poliittisessa tarkoituksessa hyväksi. Yhtä tärkeää on, että kansalaisten yksilönsuojaan ja laillisuuteen liittyvät näkökohdat hoidetaan asianmukaisesti. Tämä on tärkeä asia senkin takia, mitä olemme kuulleet poliisin huumetoiminnan selvittelyistä. Helsingin huumepoliisin päällikkö Aarnion rikosoikeudenkäynnithän ovat kertoneet meille hämmästyttäviä piirteitä annettujen poliisioikeuksien väärästä, ei-hyväksyttävästä ja epälaillisesta käytöksestä, asioita, jotka eivät ole tulleet normaaliseurannassa tai normaali-valvonnassa esille. On siis merkitystä sillä, että valvojalla on valvoja ja että sillä valvojalla on tarvittaessa pääsy kaikkeen siihen tietoon, jota valvontatehtävä edellyttää.

Suojelupoliisin valvonnasta on sinällään keskusteltu pitkään. Niin kuin täällä edellä on tuotu esille, eduskunnan valiokunnat ovat tähän eri yhteyksissä kiinnittäneet huomiota. 20 vuotta sitten ulkoasiainvaliokunta yksimielisesti on esittänyt jo silloisen supon toiminnan parlamentaarista valvontaa, ja sitten lisäksi eri kansanedustajat ja eri poliitikot eri vaiheissa viimeisen kymmenen vuoden aikana ovat tästä asiasta usein tehneet esityksiä. Tämä eh-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

dotus supon kokonaistoimintojen valvonnasta ei siis voi tulla kenellekään lehtiä lukevalle puskista, puhumattakaan jos tutustuu asiasta eri puolueiden kansanedustajien aikaisemmin ottamiin kantoihin.

Nyt tämä asia täytyy ratkaista, koska jos tässä yhteydessä eduskunta ei pidä huolta asianmukaisesta valvonnasta, voi kysyä, milloin sitten tulee semmoinen hetki, jossa tämänkaltaiseen tiedustelu-, valvonta- ja myös vakoilutehtävään tehtävä organisaatio on kansanvaltaisessa valvonnassa.

Eduskunnan kannalta on tärkeää, että eduskunta sisällään tietää, miten eri elinten työnjako kulkee ja mikä on se eduskunnan valiokunta, joka on ensisijaisessa vastuussa. Siksi tämä asia on työjärjestyksellä ratkaistava asia — työjärjestyshän luettelee tiedusteluvaliokunnan tehtävät. Ja toisaalta valiokunnan tiedonsaanti on kytketty näihin tehtäviin. Tehtäviänsä hoitaessaan valiokunta on oikeutettu tähän eriteltyyn tiedonsaantiin. Joten työjärjestys on se asia, jossa kanta otetaan.

Olisi ollut suotavaa, että tämä olisi valmisteltu lavealta pohjalta niin, että meillä olisi normaaliin tapaan yksimielinen ehdotus keskustelujen jälkeen. Nyt tämä työ siirtyy eduskunnan valiokunnille, ja on selvää, että valiokunnat joutuvat käyttämään tähän aika lailla aikaa, jotta syntyy yhteinen käsitys siitä, miten supon valvonta halutaan tehdä ja miten se tehdään niin, että mitään epäilystä siitä, että jossain piiloteltaisiin jotain tai salattaisiin jotain, ei jää jäljelle.

On siis katsottava kaikkien valiokuntien suuntaan, ja tietysti välttämätöntä on, että valiokunnat tätä työtä tehdessään pystyvät keskinäiseen yhteistoimintaan niin, että nämä lakisäädösten eri osat — siviili-, sotilastiedustelu, eduskunnan työjärjestys ja perustuslain muutos — kulkevat samansuuntaisesti. Se siis vaatii eduskunnaltakin omaa työtä.

Sitten muutama sana tästä turvallisuusselvityksestä. Pitäisin perusteltuna, että valiokunnat edellyttäisivät kansainvälistä vertailua siitä, onko muiden maiden parlamenteissa, joilla on vastaavat oikeudet, käytössä tällainen valvottavan organisaation, turvallisuuspoliisin, tekemä selvitys kansanedustajista ehtona sille, että valvontaa voi tehdä. Se on mielestäni poikkeuksellinen ja valtiosääntöoikeudellisesti mielenkiintoinen tilanne: kansa valitsee eduskunnan, jolla on korkein valta Suomessa, sen jälkeen tulee sitten vielä yksi organisaatio, joka ryhtyy tutkimaan, voiko kansan valitsemalla valtakirjalla tehdä sitä tehtävää, jonka eduskunta osoittaa.

Vaikka tämä lausunto ei ole luonteeltaan päätös, niin se on kuitenkin erittäin merkittävä. Kun turvallisuusselvityksestä on puhuttu, on jäänyt selvittämättä ainakin toistaiseksi julkisessa keskustelussa, mikä on laaja turvallisuusselvitys. Pitäisin perusteltuna, että tämä myös käytäisiin lävitse ja lisäksi se, onko henkilöllä oikeus tutustua tähän selvitykseen, voiko hän lausua siitä itse jotain vai onko se selvitys luonteeltaan niin salainen, että henkilöllä itsellään ei ole siihen mitään sanottavaa.

Ja sitten tähän kysymykseen salaisuusmääräyksistä ja vaitiolosta: Kun sanotaan, että tarkoituksena ei ole muuttaa nykytilaa, jään kysymään, miksi tästä asiasta halutaan ottaa pykälää eduskunnan työjärjestykseen. Eduskunnan työjärjestyshän on lain tasoinen määräys. Tällä hetkellä nimittäin meillä on jo tilanteita, joissa voi sanoa, että salailu on kansanvallan toiminnan kannalta liiankin pitkälle menevää. Otan vain sen esimerkin, että eduskunnan valiokunta, vaikkapa suuri valiokunta, joutuu ottamaan kantaa asioihin koko eduskunnan puolesta, esimerkkinä vaikkapa tämä Kreikan kolmas tukipaketti, ja sitten lähtökohtana on, että se, mitä hallitus kertoo valiokunnalle, todetaan salaiseksi tai siihen tulee vaiteliaisuusmääräys ja sen jälkeen siitä ei saisi keskustella edes oman eduskuntaryhmänsä sisällä ja

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

vaaditaan, että kansanedustajan valiokunnassa pitää hyväksyä satojen miljoonien eurojen verovarojen käyttö — huonossa tapauksessa, jos nämä tukipaketit realisoituvat — ja hänen pitäisi tehdä se niin, että hän ei saa keskustella edes siitä, mitä käsityksiä tästä asiasta on oman eduskuntaryhmän sisällä. Onhan se aika kohtuuton tilanne, ja näitä tapauksia ei ole vain yksi vaan useampi. Kyllä lähtökohdan täytyisi olla — toisin kuin tässä kokonaisuudessa nyt esitetään — että kansanedustajalla on vaiteliaisuuspyynnön sisällä mahdollisuus keskustella asiasta eduskunnan sisällä niiden tahojen kanssa, joille tämä asia joka tapauksessa kuuluu. Selväähän on, että näistä päätöksistä vastuun kantaa laveampi joukko kuin yksittäiset valiokunnan jäsenet. Siitä kantaa vastuun koko eduskuntaryhmä, koko se puolue, joka tällaisia tukipaketteja on ollut hyväksymässä, jos jotain sattuisi käymään.

Tämä olisi aiheellista selvittää. Kukaan ei tähän mennessä tämän keskustelun aikana ole lausunut, miten tämä asia tällä hetkellä absoluuttisen varmasti on. Täällä on käytetty puheenvuoroja, että vaiteliaisuuspyyntö ei kuulu salaisuusmääräysten piiriin, että siitä ei tulisi rankaisuja, mutta toisenlaisiakin puheenvuoroja on: on myös niitä tulkintoja, että jos rikot vaiteliaisuuspyyntöä, niin olet rikoslain rankaisumääräysten keskuudessa. Ja kun näin on, niin eduskunnan työn kannalta tämä olisi asia, joka vaatisi asiallisen selvittämisen ja sen pohtimisen, miten tämän asian pitäisi olla, jotta kansanvalta voi toimia, jotta äänestäjillä on oikeus siihen tietoon, jota he tarvitsevat oman päätöksentekonsa pohjaksi, jotta myös toimittajilla on mahdollisuus tehdä oma työnsä.

Tässä valittu valmistelutapa, jossa vakuutetaan, että mikään ei muutu, ja pannaan rikoslakipykälä työjärjestykseen, on aika arveluttava. En tämän keskustelun jälkeen vieläkään voi antaa kollegalle varmaa ohjetta, miten hänen pitää toimia vaiteliaisuusmääräyksen satutuessa kohdalle. Jos en sitä itse entisenä puhemiehenä pysty antamaan, niin että voisin luottaa, että se on varmasti oikea neuvo, jään kysymään, kuinka moni muu kansanedustaja voi varmasti sanoa, miten tämä asia on. Ja jos sitten epäselvyydestä seuraa sakkoja tai vankeutta, niin on se kohtuullisen kova rangaistus epäselvyydestä.

**17.55 Jyrki Kasvi vihr:** Arvoisa puhemies! On valitettavaa, että tämä eduskunnan työjärjestyksen muutos on jo nyt täällä eduskunnassa. Emmehän me edes vielä tiedä, mitä muutoksia eduskunta tekee hallituksen esitykseen laiksi tiedusteluvalvonnasta. Parempi ajankohta olisi ollut siinä vaiheessa, kun tiedustelulait on hyväksytty mutta eivät ole vielä tulleet voimaan. Silloin useampi edustaja olisi jo ehtinyt perehtyä valiokunnissa tiedustelulakeihin, mikä olisi todennäköisesti säästänyt meidät tältä työjärjestyksen ympärillä kuplivalta loiskiehunnalta. Silloin eduskuntaryhmät olisivat ehtineet rauhassa yhdessä ajan kanssa työstää tiedusteluvalvontavalioikunnan eduskunnan työjärjestykseltä edellyttämät muutokset.

Mistä siis on kyse? Laki tiedusteluvalvonnasta velvoittaa eduskunnan perustamaan tiedusteluvalvontavalioikunnan, jonka tehtävänä on valvoa kaikkea suomalaista tiedustelutoimintaa. Siis kaikkea. Valiokunnalle on tarkoituksella jätetty valta itse päättää, miten se valvontansa kohdistaa. Tämä on ehdottomasti tiedusteluvalvontavalioikunnan vahvuus, ei heikkous. Tämä on tärkeää esimerkiksi tietoliikennetiedustelussa, jossa käytännön kytkennät tietoliikenneverkkoihin toteuttaa Suomen Erillisverkot Oy, ei suojelupoliisi eikä Pääesikunnan tiedusteluosasto. Joka tapauksessa tiedusteluvalvontavalioikunta valvoo tiedustelutoimintaa, myös suojelupoliisin tiedustelutoimintaa perusteellisemmin ja syvemmin kuin mitään viranomaista on aiemmin eduskunnassa valvottu.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

Ongelmaksi näyttävät kuitenkin muodostuneen suojelupoliisille edelleen jäävät poliisi-tehtävät. Vaikka suojelupoliisi on jatkossa suurelta tai jopa suurimmalta osin eri supo kuin ennen, koska se menettää suurimman osan poliisivaltuuksistaan ja saa uudet laajat tiedusteluvaltuudet ja lisää henkilökuntaa, niin sille jää edelleen joitakin poliisitehtäviä, kuten turvallisuusselvitysten laatiminen. Ne eivät kuitenkaan ole tiedustelutoimintaa, ja tiedusteluvalvontavaliokunnan valtuudet tulevat laista tiedusteluvalvonnasta ja koskevat tiedustelutoimintaa. Minä en ainakaan osaa lukea kyseisen lain 1 luvun 2 §:ää ja 2 lukua ja niiden perusteluja muuten kuin näin. Eduskunnan työjärjestys ei voi mennä lain edelle. Kunhan nyt vain ensin tiedettäisiin, mikä se laki sitten loppujen lopuksi on. Ehkä tiedusteluvalvontavaliokunnan tehtävää ja nimeä tosiaan päätetään eduskunnassa muuttaa, sekin on mahdollista.

Arvoisa puhemies! Poliisitoimen, myös suojelupoliisille jäävien poliisitehtävien, parlamentaarinen valvonta kuuluu hallintovaliokunnalle. Sillä ei kuitenkaan tunnetusti ole samanlaisia tiedonsaantioikeuksia kuin tiedusteluvalvontavaliokunnalle ollaan antamassa, eivätkä eduskunnan valiokunnat muutenkaan ole tavanneet kovin syvällisesti paneutua valvomiensa viranomaisten toimintaan. Työ suojelupoliisille jäävien poliisitehtävien valvonnasta kannattaakin mielestäni kohdistaa nimenomaan hallintovaliokunnan toimivaltuuksien parantamiseen osana kaiken poliisitoiminnan valvontaa, etenkin, mitä tulee salaisten pakkokeinojen käyttöön. Niiden sisäinen valvonta on poliisissa tunnetusti pettänyt pahasti, ja ne vaativat kipeästi aktiivista parlamentaarista valvontaa kahvittelun asemasta.

Arvoisa puhemies! Tiedusteluvalvontavaliokunnan jäsenille tehtävä laaja turvallisuusselvitys on herättänyt kysymyksen siitä, voisiko turvallisuusselvityksen tekevä suojelupoliisi estää itselleen epämieluisan henkilön pääsyn valiokunnan jäseneksi. Ajatus voi tuntua kaukaa haetulta, mutta jo pelkkä epäily voi riittää vaarantamaan luottamuksen suojelupoliisiin. Siksi voisi olla perusteltua kirjata tiedusteluvaltuutetun tehtäviin näiden tiedusteluvalvontavaliokunnan jäsenten turvallisuusselvitysten tarkastaminen.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee eduskunnan työjärjestykseen esitettyihin salassapitovelvollisuuden täsmennyksiin, niin myös ne olisivat mielestäni edellyttäneet keskustelua eduskuntaryhmien kesken, etenkin kun nämä työjärjestyksen salassapitopykälät informatiivisina on venytetty koskemaan myös muita valiokuntia kuin tiedusteluvalvontavaliokuntaa, jonka vuoksi työjärjestys ylipäätään avattiin. Mikä ikävintä, muutokset vietiin äänestämällä läpi, yksi jopa puheenjohtajan äänellä äänten mentyä tasan. Jos jonkin, niin eduskunnan työjärjestyksen, takana pitäisi olla mahdollisimman laaja tuki ja luottamus, ei 8—8-äänestystulos. Olen varma, että pienellä istumisella tästäkin olisi ollut mahdollista löytää muotoilut, joista ei olisi tarvinnut äänestää puhemiesneuvostossa, eikä täällä salissa olisi tänään tarvinnut väitellä siitä, mitä ”vaiteliaisuus” Nykysuomen sanakirjassa tarkoittaa. Mitään kiirettähän ei olisi ollut, koska tiedustelulakien voimaantuloon on vielä aikaa. Me emme tarvitse näitä muutoksia vielä. Esimerkiksi ”kansallisen turvallisuuden vaarantuminen” on salassapidon perusteena niin epämääräinen käsite, että sen tulkinnasta voi jatkossa syntyä ristiriitoja, jos sitä ei ole määritelty tarkkaan tai täsmennetty esimerkiksi ”merkittäväällä kansallisella turvallisuudella”. Pahimmassa tapauksessa kansanedustajaa voidaan sen avulla yrittää painostaa vaikenemaan. Tässä ajassa ajatus kansanedustajan painostamisesta voi tuntua kaukaiselta, mutta nimenomaan eduskunnan työjärjestyksen on toimittava myös toisenlaisina aikoina. Niitä toisenlaisia aikoja on ollut Suomen historiassa aiemmin, ja niitä voi tulla vastaan myös tulevaisuudessa.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

18.01 **Kari Tolvanen kok:** Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Kasvi käytti tuossa äsken loistavan puheenvuoron tiedusteluvalvontavaliokunnan tehtävistä ja mahdollisuudesta saada tietoa ja sen toiminnasta sekä myös totesi osuvasti, että ei tällä eduskunnan työjärjestyksellä voi mennä tämän lain ohi, joka käsittelee tiedustelutoiminnan valvontaa. Eli näinhän se nimenomaan on, ja se on hienoa, että näitä asioita käsitellään nyt valiokunnissa, ja uskon kyllä, että näistäkin joku ratkaisu löytyy. Eivät nämä nyt niin elämää suurempia asioita kuitenkaan ole, mitä tässä on käsitelty.

Mutta ihan lyhyesti tästä tiedusteluvalvontavaliokunnasta. Täällähän todetaan, että ”tiedustelutoiminnan parlamentaarisen valvonnan ydintehtävä on valvoa, että tiedustelutoiminta on hyväksyttävää ja suhteellista”. Lisäksi todetaan: ”Valiokunnan tehtävä olisi valvoa tiedustelutoiminnan asianmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Valvontaan kuuluisi myös tiedustelutoiminnan painopisteiden seuranta ja arviointi.” Ja: ”Valiokunnan toimiala kattaisi periaatteessa kaikki toimet, jotka ovat tarpeen tämän tehtävän asianmukaiseksi suorittamiseksi.” Kun siihen vielä lisää tämän tiedusteluvaltuutetun, joka on virkamies, puolueeton virkamies, riippumaton virkamies, joka pystyy tekemään aikamoisia temppuja — hän pystyy muun muassa tekemään yllätystarkastuksia suojelupoliisiin, hän pystyy saamaan kaikki suojelupoliisin asiakirjat käyttöönsä, hän pystyy olemaan Helsingin käräjäoikeuden salaisessa istunnossa, kun suojelupoliisi hakee valtuuksia esimerkiksi telekuunteluun tai johonkin muuhun salaiseen pakkokeinoon — ja kun tämä valiokunta ja tämä valtuutettu tekevät tiiviisti yhteistyötä, niin meidän olemme luomassa tähän systeemin, joka on todistetusti länsimaiden, EU:n, ehkä jopa maailman tehokkain valvontasysteemi ja kattavin.

Nimittäin, niin kuin täällä eduskunnassa on ollut puhetta, nyt jo kolme valiokuntaa valvoo suojelupoliisia. Sen lisäksi tosiaan näitä uusia tulee, tämä tiedusteluvaltuutettu, ja Helsingin käräjäoikeus valvoo suojelupoliisia niissä pakkokeinoissa, joihin pitää lupa hakea käräjäoikeudelta. Sen lisäksi on ulkoisia valvojia, tällä hetkellä tietosuojavaltuutettu, tasaverovaltuutettu, yhdenvertaisuusvaltuutettu, jotka valvovat suojelupoliisia. Nämäkin jäävät valvomaan. Sisäministeriö valvoo suojelupoliisia. Sen lisäksi siellä on sisäistä laillisuusvalvontaa suojelupoliisissa, ja ennen kaikkea... On ikäviä tapauksia, yksittäistapauksia, mutta kyllä minä ja varmaan tämä sali muutenkin luotamme suomalaisen virkamiehen lähtökohtaisesti. Suomalaiset virkamiehet ovat rehellistä porukkaa ja he koettavat viimeiseen asti noudattaa tätä lainsäädäntöä, jota täällä säädetään. Ja jos siellä joku on, joka ei noudata, vakuutan, että tällä valvontakoneistolla ja -mekanismilla jää aivan varmaan kiinni, aivan varmaan jää kiinni tällä menetelmällä ja tällä mekaniemillä.

Elikkä me olemme luomassa EU:n, länsimaiden kattavinta valvontaa suojelupoliisille ja tehokkainta valvontaa. Voi olla, että se on jopa maailman kattavin ja tehokkain. Suojelupoliisiin nimittäin nyt jo kuulemma kerran viikossa menee joku laillisuusvalvoja tekemään tarkastuksen, ja se on ihan perusteltua. Jatkossakin on perusteltua, kun näin laajat valtuudet on, että valvontaa on, mutta kun tämä valvonta on nyt näin laaja-alaista, on näin paljon näitä valvojia, niin tulee ihan oikeasti mieleen, että pikkuhiljaa siellä alkaa olla ruuhkaa, eli pitääkö jakaa jo vuoronumeroita siinä supon ovella, kuka tulee tänään valvomaan. Tietysti tämä asia nyt on kärjistetty, mutta mietitään tätä valvontaa laajemmin. Tätä pitäisi vähän miettiä, kun se on sisäistä, ulkoista, on etukäteistä, reaaliaikaista, jälkijätöistä, on laillisuusvalvontaa, parlamentaarista valvontaa, että kaipaisiko jotenkin vähän kasaan tätä hommaa. Me tarvitsemme laillisuusvalvontaa, me tarvitsemme parlamentaarista valvontaa ja niiden pitää toimia kitkattomasti yhdessä, eli ainakin niiden kanssa pitää keskustella, kun

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

meillä on — jäi mainitsematta — oikeusasiamies, oikeuskansleri, jotka ovat ainakin minun mielestäni erittäin luotettavia henkilöitä, jotka suorittavat tätä valvontaa.

Kyllä meidän pitää, kun saadaan tämä valiokuntiin, antaa valiokuntien nyt tehdä rauhassa tämä työ, mikä heille kuuluu. Sen jälkeen on kyllä syytä käydä keskustelua näiden korkeiden laillisuusvalvontaviranomaisten kanssa, miten me yhteensovitamme tämän laillisuusvalvonnan ja tämän parlamentaarisen valvonnan. Niitä kaikkia tarvitaan yhdessä. Kuten sanoin, tätä pitää koordinoida ja se pitää myös sinne käytännön tasolle saada sellaiseen muotoon, että se on tehokasta. Mutta myös täytyy sanoa, että henkilökunnan pitää olla tässä mukana, heidänkin pitää mieltää se ja hyväksyä se sellaiseksi motivoivaksi toiminnaksi eikä työntekijää polkevaksi toiminnaksi. Se on tärkeää, myydä oikealla tavalla tämä kaikki valvonta.

Mutta kuten alkuun sanoin, arvoisa rouva puhemies, niin kyllä minä uskon, että tämäkin asia nyt täällä saadaan selvitettyä. Täällä on pahempiakin asioita ollut kyllä käsittelyssä ja varmaan on jatkossakin, mutta eiköhän tämäkin selviä.

**Puhemies Paula Risikko:** Mennään puhelistaa vielä jonkin aikaa, edustaja Paatero. [Vastauspuheenvuoropyyntö] — Mennään jonkin aikaa näitä puheenvuoroja, että eri puolueet saavat äänen kuuluville, ja sen jälkeen sitten debatti.

**18.07 Sirpa Paatero sd:** Arvoisa rouva puhemies! Viime viikolla keskusteltiin tämän neljäosaisen paketin kolmesta osasta, ja tänään on täällä tämä yksi osa, joka on hyvin olennainen ja lainsäädännön tasoinen, vaikka onkin eduskunnan työjärjestys nimeltään. Näitten varsinaisten kahden tiedustelulain ja laillisuusvalvonnan lisäksi tässä siis tulisi parlamentaarista valvontaa varten eduskuntaan valiokunta, johonka esitetään 11:tä edustajaa.

Äsken oli lyhyt keskustelu siitä, pitäisikö siellä olla määritelmässä jotenkin löysemmin, kuinka monta puoluetta tai kaikki puolueet. Tähän ei kyllä varmaankaan ihan niin kannata suhtautua, sillä meillä on kokemusta näin viime vuosiltakin, että tässä tulee uusia puolueita ja pilkkoutuu puolueita ja muuta kesken eduskuntakauden, jolloinka oltaisiin tilanteessa, että sen valiokunnan koko olisi noin 8—20 henkilön välillä, ja siihen ei varmaankaan ole mitenkään tarkoituksenmukaista siirtyä. Mieluumminkin itse olin ajatellut jossain kohden, että se ryhmä olisi varsin pieni, siitä syystä että tiedon käsittely ja erityisesti salaisen tiedon käsittely olisi mahdollisimman pienessä porukassa ja toisaalta ne keskustelut voitaisiin käydä. Mutta esitys 11:stä on erittäin perusteltu.

Sitten näitten turvallisuusselvitysten osalta: Kyllä tämä jonkun verran jopa kuulostaa hassulle, että ne turvallisuusselvitykset tekee se viranomainen, jota itse asiassa tämä valiokunta tulee valvomaan. Mielestäni siinä on monia kysymysmerkkejä sitten, jotka esimerkiksi edustaja Kantola äsken nosti esille, että mitenkä sitten leviää tai leviääkö tämä tieto henkilöstä itsestään, joka on ehdolla valiokuntaan, tai hänen perheestään. Ja tässä kohtaa voidaan tietysti myöskin arvioida sitten, mikä on se lähiomainen ja lähiympäristö, ja jos heillekin kaikille tulee laaja turvallisuusselvitys, kuinka monta ihmistä se oikeasti koskee. [Välihuuto] — Meillä on säätiölaissa varsin laajat määritelmät, joista on täällä meillä yhteistä kokemusta, ja voi olla, että tippuu aika paljon porukkaa pois tästä eduskuntasalista, jos tällä määrittelyllä lähdetään katsomaan.

No sitten tähän parlamentaariseen valvontaan vielä: Äsken sanoin erheellisesti, että on kolme valiokuntaa varsinaisesti valvomassa supoa ja tätä toimintaa. On perustuslakivaliokunta, hallintovaliokunta, ulkoasiainvaliokunta mutta myöskin osin puolustusvaliokunta,

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

elikkä neljä valiokuntaa käytännössä. Mutta tämänhetkinen valvonnan taso on ihan toista, koska toiminta on tällä hetkellä toisenlainen ja hyvin erityyppinen. Mutta myöskin kyllä se on enemmän tämmöistä yleistä informaation saamista ja vastauksia kysymyksiin, mitä näissä valiokunnissa, joista olen itse saanut useammassa olla jo useamman vuoden, on tähän mennessä ainakin supon osalta tehty.

Sitten tähän prosessiin:

Tässä luottamus parlamentarismiin ja parlamentaariseen päätöksentekoon ja parlamentarismien kunnioittamiseen sai mielestäni, ainakin omasta näkemyksestäni kolahduksen siinä kohtaa kun tätä työjärjestystä ei pystytty yksimielisenä käsittelemään ja tuomaan tänne saliin. Edustaja Kasvi äsken totesi, että tällä ei olisi ollut mikään kiire, ja se on myöskin minun kysymykseni: eikö tähän olisi kannattanut jo tässä vaiheessa ottaa malttia ja aikaa pohdita nämä muutamat kysymykset uudelleen, jotka siellä puhemiesneuvoston käsittelyssä jäivät kesken tai tulivat äänestystuloksena?

Ensimmäinen niistä oli tämä vakava turvallisuusuhka. Elikkä olisimme halunneet, että olisi erityisesti painotettu, että kyse ei ole mistä tahansa uhkasta tai semmoisesta asiasta vaan että se on vakava uhka, jotenka määritelmä olisi hieman rajatumpi.

Toinen on sitten tämä salassapitovelvollisuus kontra vaitiolovelvollisuus. Ymmärrän hyvin — ja sen takiahan täällä on 43 b §, jossa säädetään erityisesti tämän tulevan valiokunnan osalta — että ne tiedot ovat salaisia ja niihin liittyy sitten myöskin tämä rikosoikeudellinen vastuu. Mutta en oikeasti mitenkään pystynyt ajattelemaan, kun näistä tiedustelutoiminnan lausunnoista myöskin olen saanut olla mukana keskustelemassa ja siitä lausumassa, että tähän tulisi jotenkin semmoinen pykälä — 43 c § — jossa kaikki valiokunnat yhtäkkiä altistetaan tälle samalla tavalla tulkittavalle, niin että vaitiolovelvollisuus voidaan tulkita samaksi kuin salassapitovelvollisuus. Tätä ei mielestäni ollut silloin aikaisemmin tässä tai minä en ole ainakaan niin ymmärtänyt enkä lukenut, ja sen takia esitimme, että tämä kohta olisi tässä kohden jätetty pois ja olisi jätetty se niin kuin tälläkin hetkellä, että vaitiolovelvollisuus koskee sitä, mistä valiokunta keskenään päättää, että tämä asia pidetään vaitiolovelvollisuuden piirissä, ja salassapitovelvollisuus koskee sitä, mikä tulee yleensä niillä punaisilla leimoilla sinne valiokuntaan jo etukäteen. Minun mielestäni nämä ovat tähän mennessä olleet eri asioita, ja nyt tuntuu, että tässä pykälässä nämä halutaan laittaa samalle viivalle. Siinä kohtaa se rikosoikeudellinen vastuu ei jotenkin kuulu eduskunnan tehtäviin. Meillä on ihan erikseen toiset prosessit poliisien puolelta, jotka sitten tätä puolta vievät eteenpäin.

Kaikesta huolimatta siis joka tapauksessa tämä valiokunta tarvitaan. Sitten tämä kolmas asia, mistä siellä äänestettiin, oli tämä supon valvonta, johon täällä on jo illan aikana tullut monia hyviä perusteita. Jos yhdellä lauseella sen toteaa, niin siinä kohtaa kun valvotaan sitä tiedon saantia, miksipä ei valvottaisi tiedon käyttöä elikkä mitä sillä tiedolla tekee. On sitten toinen kysymys, että kun supon rooli nyt näin valtavasti muuttuu, jos tulevaisuudessa — mikä voisi olla tarpeen — muutettaisiin supolta tämä varsinainen toimintaosuus huomattavasti nykyistä vähemmälle. Mutta nyt sinne yhä edelleenkin jää tätä varsin paljon. Sitten toisena näkemyksenä: Kun siellä kuitenkin valta keskittyy supon johdolle niin merkittävästi, siis lähinnä yhdelle ihmiselle, tälläkin perusteella tätä yhtä ihmistä valvottaisiin. Meillä on luotettavat virkamiehet, ja tietenkin halutaan, että kaikki aina toimivat luotettavasti ja parhain päin, mutta meillä voi tulla erilaisia aikoja myöskin Suomessa — ja jos katsoo historiaa taaksepäin, niin on ollut erilaisia aikoja — jolloinka ei ole välttämättä ihan

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

reilua se toiminta, mitä tiedustelussa saaduilla tiedoilla on tehty tai tulevaisuudessa on mahdollisuus tehdä, jos niitä halutaan käyttää väärin.

Näihin kysymyksiin on mielestäni tänä iltana otettu kantaa niin, että puhutaan, oliko joku toimeksiantoon sisällytettyä ja joku toimeksiantoon ei-sisällytettyä, mutta toivoisin, että hallituspuolueiden edustajat täällä nyt pystyisivät kertomaan, mitkä ovat ne asialliset perusteet, minkä takia sitä supoa ei voitaisi kokonaisuudessaan valvoa, tai mikä on se asiallinen peruste siihen, että tähän 43 c §:ään pitää lisätä kaikkia valiokuntia koskevaksi tämä rikosoikeudellinen vastuu vaitiolovelvollisuuden piirissä olevista asioista. Tätä toivoisin, koska sitten minun olisi hieman helpompi tätä ymmärtää, koska nyt ymmärrän vain, että kritisoidaan prosessia, mutta jos tähän olisi jotkut perusteet, niin voitaisiin keskustella niistä perusteista. Mielestäni meillä on perusteet, miksi nämä muutokset olisi tarvinnut tehdä.

**18.16 Hannu Hoskonen kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Olen hieman hämmentyneenä seurannut tätä keskustelua ja omalta osaltani totean vain muutamia asioita.

Ensinnäkin tämä tiedustelulainsäädännön valmistelu eduskunnan toimesta on ollut hyvin kattavaa ja parlamentaarisella pohjalla. Tässä yhteydessä on hyvä kiittää edustaja Tapani Töllin johtamaa parlamentaarista seurantaryhmää siitä, miten hyvää työtä se on tehnyt ja saavuttanut meidän kaikkien luottamuksen. On syytä muistaa, että ei tässä olla hypäämässä lentokoneesta ilman laskuvarjoa, vaikka joistakin puheenvuoroista hieman voisi päätellä niin, että ollaan menossa täysin hakoteille.

Ensinnäkin tämä valmistelu on ollut, niin kuin sanoin, kattavaa ja perusteellista. Tarve tälle lainsäädännölle on huutava. Onhan se täysin käsittämätön tilanne, että ympäröivä turvallisuusmaailma on muuttunut todella todella huonoon suuntaan viimeisten vuosien aikana, eikä kukaan suomalainen eikä kukaan tässä talossa pysty sanomaan, että tätä lakia ei tarvita. Aivan varmasti tarvitaan.

On se kummallista, että Suomen tietoverkoissa tällä hetkellä melskaavat vieraiden valtioiden tiedustelua harjoittavat ihmiset nykyaikaisilla välineillä, joita on valtavasti. Niitä on niin paljon, että me emme edes sitä taida tietää. Esimerkiksi täällä kaupungissa liikkuu sellaistaakin porukkaa, jonka pääasiallinen tehtävä on vakoilla, mitä tässä maassa tapahtuu — millä nimikkeillä tai missä tehtävissä, sitä ne henkilöt tietenkään eivät kerro. Mutta meidän on syytä tietää, että niitä varmasti on yhä enemmän. Tämä on kansainvälisestä lehdistöstä ollut luettavissa jo pitkään, ja kaikki sen tietävät. Olisi hyvä, että tässäkin salissa se tiedettäisiin vähän syvällisemmin, koska tämä tiedustelulaki tarvitaan ja siihen sellaiset pykälät, että meillä on nykyaikaiset välineet.

Meillähan on tietoteknistä osaamista, laitetekniikkaa, huippuosajia maa täynnä. Siitä olkaamme kiitollisia vaikka Nokian puhelinteollisuudelle ja siihen liittyvälle ohjelmistotekniikalle ja vaikka mille. Meillä on yliopistoja ja meillä on teknisiä korkeakouluja ja vaikka mitä oppilaitoksia. Meillä on jo lapsesta asti tietokoneen kanssa pelanneita, sano taanko nörttejä, jotka varmasti tämän tietokonetekniikan osaavat. Siksi meidän tulee laatia lainsäädäntö, että tämä verkoissa tapahtuva tiedustelu saadaan myös suomalaisten viranomaisten haltuun, niin että me tiedämme ja voimme olla turvassa siitä, että esimerkiksi terroristit, jotka hautovat Suomeen terrori-iskua, jäävät todennäköisesti kiinni jo ennen kuin mitään pahaa kerkiää tapahtua.

Onko siinä tilanteessa sitten ihmisillä mitään oikeuksia, jos jotakin pahaa tapahtuu ja räjäytetään joku pommia ja ihmisiä kuolee? Kyllä se on kaikista törkein teko mitä olla voi, ja

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

sellaisiin pitää pystyä etukäteen tarttumaan. Joka ainut tilanne, mikä pystytään estämään uudella lainsäädännöllä, osoittaa sen, että tätä lakia varmasti tarvitaan ja hyvin kiireellä.

Toivonkin, arvoisat edustajakollegat, että lopetetaan turhanaikainen jaanaaminen siitä, onko joku salassapitovelvollisuus, missä se tarkka raja kulkee. Tärkeää on tietää, niin kuin edustaja Tolvanen aivan oikein totesi, ne punaisella leimalla salassa pidettävät paperit. Ne ovat todella salassa pidettäviä, ja nehan ovat rikoslaissa jo tänä päivänä. Joka vuotaa sellaisen tiedon ja jos sattuu jäämään kiinni, niin se on sitten käräjäoikeuden kautta.

Kyllä minä tiedän, edustaja Lindtman: teillä on 28 000 duubiota, minkä tautta voisi vielä pikkusen epäillä jotain, sitä sun tätä. Mutta tärkeä, iso juttuhan siinä on se, että ymmärrämme, mistä tässä on kysymys. Kun tällainen paksu lakipaketti tulee tähän taloon, niin totta kai siellä on vielä jotakin pikkusen viilattavaa. Ei niin täydellistä ihmistä ole, että sellaisen paperin kirjoittaisi, joka olisi täysin moitteeton, mutta nythän se on tässä talossa valiokunnissa käsiteltävänä. Käsitellään sitä siellä ja viilataan ja kiillotetaan ja hinkataan niin, että siitä tulee maailman paras. Tämän kun muistamme, niin olemme aika paljon enemmän ymmärtäneet asiasta kuin noin viisi minuuttia sitten.

Mitä tulee tähän nyt käsillä olevaan työjärjestyksen muuttamiseen, niin tähän koskee vain tällaisia menettelytapahommia, että tulee uusi tiedusteluvalvontavaliokunta, joka saa sitten tässä lainsäädännössä, jota nyt tässä talossa käsitellään — tiedustelutoiminnan valvontaa koskeva laki, siellähän se lukee — riittävät instrumentit ja toimivaltuudet toimia, että se pystyy tehtävästään suoriutumaan.

Kun tiedusteluvaltuutettu tekee hyvää yhteistyötä tämän valiokunnan kanssa ja tiedusteluvaltuutetulla on, kuten äsken kuulimme, valtavan isot valtaoikeudet vaikkapa mennä seuraamaan niitä oikeudenkäyntejä, joissa sitten käräjäoikeus antaa luvan sen tiedustelun oikeaan suorittamiseen jotakin mahdollista uhkaa vastaan, niin sekin on valvottua. Ei ole olemassa mitään tilannetta, että joku saa melskata kuin sika vatukossa ja sen jälkeen katsoo, että hups, miten tässä näin kävi. Toivoisin, että tähän suhtaudutaan suurella vakavuudella. [Eero Heinäluoma: Aarnion tapaus!] — Kaikki tapaukset pitää selvittää. En nyt yksittäisiä tapauksia lähde selvittämään, miten ne tulee selvittää. Mutta yleensä, niin kuin edustaja Tolvanen sanoi, kun joku toimii lakeja vastaan, hyvin suurella todennäköisyydellä jää kiinni ja saa siitä sitten tuomioistuimessa rangaistuksen, viimeistään korkeimman oikeuden käsittelyssä. Sen jälkeen sitten siellä paperin alareunassahan lukee, että tähän kaikki tyytykööt. Siihen ei enää vastauspuheenvuoron pyytäminen sen jälkeen auta, vaan muistaa seuraavan kerran lakia rikkoessaan, että kannattaa pysyä kaidalla tiellä. Se on pitkässä juoksussa osoittautunut kuitenkin ainoaksi oikeaksi menettelytavaksi.

Lopuksi, arvoisa puhemies, vielä kaksi asiaa: Tämä tiedustelulain käsittely mielestäni osoittaa sen, että olemme jääneet muusta maailmasta jälkeen. Meillähän näitä lakeja ei vielä ole. Emme me voi jäädä saarekkeeksi Euroopassa emmekä maailmassa. Onhan se kummallinen tilanne, kun muuan lehti kirjoitti, että tämän maan tietoverkoissa melskaavat vieraiden valtioiden tiedustelijat mitä moninaisimmilla välineillä, mitä moderneimmilla tekniikoilla. Meillä ei sellaisia ole. Meidän tiedustelijoidemme pitää kysellä naapureilta, että oletteko te nyt kuulleet, onko meillä tapahtumassa jotakin ikävää, onko joku virittämässä pommia tai jotain muuta.

Täällä me vain kiistelemme keskenämme, onko joku kuin-sana tai kun-sana oikeassa paikassa. Hei haloo, herätkää hyvät kollegat! Kyllä minä ymmärrän: kun valtava määrä papereita on, niin siellä on pieniä virheitä. Täydellisten ihmisten joukko kun on kovin lyhyt, en ole vielä kovin montaa niistä löytänyt. Yhden aikanaan luulin löytäneeni, mutta niin se

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

tunnusti, että hän ei ole, elikkä häntäkään ei ole. Turhaa tässä on mitään pelätä, mennään eteenpäin, tehdään hyvä laki ja varmistetaan tällä lailla se, että suomalaisten ihmisten on turvallista nukkua kotona ja käydä kesätorilla kahvilla eikä tarvitse pelätä, että joku on siellä tekemässä virityksiä, joita sitten poliisit aikanaan selvittelevät ja joista oikeusistuimet jakavat tuomioita ja ehkä sitten ikävissä tapauksissa joku vielä menettää henkensä.

On muistettava tämä tehtävä ja lopetettava turha jaanaaminen. Ehkä se olisi semmoinen suuri viisauden idea tässä kohtaa, kun tätä asiaa käsitellään. Toivon, että lait menevät nopeassa tahdissa läpi ja me kansanedustajat kannamme vastuun siitä, mikä on suomalaisten ihmisten turvallisuus ja miten sitä voidaan parhaiten vaalia. [Eero Heinäluoma: Sopiiko tämä myös Naturan tapaukseen?]

**18.23 Joona Räsänen sd:** Arvoisa puhemies! On ihan selvä asia, että tiedustelulainsäädäntö tarvitaan. Viranomaiset tarvitsevat uusia keinoja valvoa maailman tapahtumia. Mutta aivan vastaavasti on yksiselitteisen selvää, että kyllä valvojakin tarvitsee valvojan. Nythän nimenomaan tästä on kysymys, kun siinä lainsäädännössä todetaan, miten sitten järjestetään niin laillisuusvalvonta kuin myös parlamentaarinen valvonta, ja parlamentaarisen valvonnan osalta viitataan siihen, mitä eduskunta omassa työjärjestyksessään toteaa, mitkä ovat sen valiokunnan tehtävät. Sen takia tämä nyt on keskeinen kysymys, jota tänään täällä käsitellään, kun puhutaan näistä työjärjestyksen muutoksista liittyen siihen, miten esimerkiksi tämä suojelupoliisin kokonaisvalvonta järjestetään.

On ehkä perin kummallista, että kun yleensä politiikassahan menee niin, että kun joitakin asioita esitetään, että tämä pitäisi toteuttaa, niin jollain aikavälillä ne myös sitten toteutetaan. Luulisi, että tämän suojelupoliisin valvonnan osalta nyt olisi se piste, missä tämä viimeisen 20 vuoden aikana useissa eri otteissa esitetty vaatimus nyt laitettaisiin toteen. Tätähän ovat esittäneet eri valiokunnat ja yksittäiset kansanedustajat viimeisen 20 vuoden aikana useissa eri kohdissa eri puolueista valiokuntien eri mietinnöissä, lausunnoissa täysin yksimielisesti. Ja nyt on se paikka, hyvät kollegat, missä tämä voidaan toteuttaa. Sen takia tämä keskustelu onkin perin kummallista, kun sitten hallituspuolueiden osalta todetaan, että ei tätä nyt tässä yhteydessä voida käsitellä. Missäs yhteydessä sitten? Olen aivan varma, että nyt, kun valiokunnissa lähdetään tätä asiaa käymään läpi, joku tulee sieltä sanomaan, että ei ei, eikös tämä nyt linjattukin siellä puhemiesneuvostossa jo, että tällä tavalla mennään, kirjan mukaan. Sen takia tämä olisi syytä nyt tässä vaiheessa laittaa kuntoon, ja on toivottavaa, että valiokunnat todella tämän nyt sitten tekevät.

**18.26 Kari Kulmala sin:** Arvoisa rouva puhemies! Valiokunnan jäsenten turvallisuusselvitykset hankkii eduskunnan puhemies. Asianomaisilta kansanedustajilta tulee pyytää kirjallinen suostumus selvityksen hankkimista varten. Minusta tämä on tarpeeton pyyntö. Jokaisen edustajan tulee ymmärtää, mihin valiokuntaan hän on hakeutumassa, ja hänestä tulee tehdä erittäin laaja turvallisuusselvitys. Valiokunnassa käsitellään kuitenkin erittäin arkaluontoisia asioita, eikä niitä pidä nakkikioskilla kertoa muille jonossa oleville. Pitää ymmärtää myös se, ettei kenenkään edustajan ole tähän valiokuntaan pakko hakeutua, jos itse arvelee, ettei tausta ole kunnossa.

Pidän erikoisena myös sitä, että jäsenten valinta tähän valiokuntaan on poliittisen harjunnan varassa eikä suojelupoliisille anneta käytännössä päätösvaltaa. Eikö se ole sitten jo

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

sama, vaikka nämä valinnat tehtäisiin ilman suojelupoliisin asiantuntevaa apua, vai onko tarkoitus, että suojelupoliisia vain kuullaan asiassa?

Turvallisuusselvityksessä on nyt kyse siitä, että suojelupoliisi ilmoittaa selvitystä hakevalle organisaatiolle laissa määriteltyjen tietolähteiden, lähinnä rekisteritarkastusten, tulokset. Edellä sanotun mukaisesti henkilöturvallisuusselvitykseen ei saa myöskään sisällyttää viranomaisen arviota selvityksen kohteena olevan henkilön nuhteettomuudesta, luottavuudesta tai sopivuudesta virkaan tai tehtävään. Tähän pitäisi oikeastaan hieman nauhaa, mutta en naura, koska on kyse vakavasta asiasta.

Saatu selvitys ei siis sido eduskuntaa. Kyse ei siten ole siitä, että valvonnan kohteelle luotaisiin oikeus valita valiokunnan jäsenet tai osallistua heidän valintaansa. Pidän esitystä näiltä osin varsin erikoisena.

Olemme tiedustelulainsäädännön osalta pahasti muita sivistysvaltioita jäljessä, ja nyt onkin aika tehdä tarvittavat muutokset ja pikaisella aikataululla.

**18.28 Matti Semi vas:** Arvoisa rouva puhemies! Tuossa äsken edustaja Hoskonen myönsi, että tässä isossa pumaskassa tietenkin on virheitä ja niitä pitää korjata ja hoitaa eteenpäin, ja kun on paljon kirjoitettu, niin virheitä toki on. Siksi on minusta ainakin hirmu hyvä, että nämä virheet katsotaan huolella läpi ja korjataan ja ilman kiirettä. [Hannu Hoskonen: Niinhän minä esitin!] — Niin, mutta puhuit vain kiireestä. [Hannu Hoskonen: välihuuto] — Joka tapauksessa on hyvä, että meillä valmistellaan tätä tiedustelulakia, ja se varmaan on löytänyt meillä tarpeensa näiden viimeaikaisten muutoksien myötä, mutta otan muutamia kohtia, mitkä tässä ovat meidän ryhmässäkkin nousseet esille.

Otetaan vaikka tämä, että puhemiesneuvosto ehdottaa, että uuden valiokunnan jäseneksi ehdotetuista hankitaan turvallisuusselvityslaissa tarkoitettu laaja turvallisuusselvitys ja asianomaiselta kansanedustajalta pyydetään turvallisuusselvityslain mukainen kirjallinen suostumus selvityksen hankkimista varten. Eli tässä vaiheessa herää kysymys, että jos tällainen henkilö ei anna sitä suostumusta, niin onko hän enää oikeutettu tähän tiedusteluvaliokuntaan pääsemään vai onko hän ulkona automaattisesti.

Sitten toinen semmoinen juttu, mihinkä kiinnitettiin huomiota, on tässä turvallisuusselvityksessä. Suojelupoliisi ilmoittaa selvitystä hakevalle organisaatiolle laissa määriteltyjen tietolähteiden, lähinnä rekisteritarkastuksen, tulokset. Eli tämä valvottava elin, mitä me valvomme, eli supo on tässä sitten mukana katsomassa, ketkä tulevat sitä valvomaan, eli vähän niin kuin että valitsen itselleni valvojat, kuka saa minua katsoa. Nämä vaativat tarkennusta vielä tässä jatkossa.

Sitten herää kysymys, mikä on tämän demokraattisen elimen turvallisuus. Kun verrataan näitä turvallisuustekijöitä koko tämän kansanedustajalaitoksen välillä, mikä raja menee siinä, kuinka kansanedustajan tällainen — puhutaan tästä niin sanotusta koskemattomuudesta ja siitä, että kansanedustaja nauttii koko kansan luottamusta eikä häntä saisi mennä tutkimaan ilman lupia ja muuta tällaista — että mitenkä tämä laki mahdollistaa tämän puolen?

Sitten tämä turvallisuusselvitys voi koskea myös kansanedustajan perheenjäseniä, jos he suostuvat siihen. Sekin on aika pitkälle viety asia. Nyt näyttää siltä, että ensimmäisen kerran tällainen turvallisuusorganisaatio, mikä meillä on tämä supo, päästetään rooliin eduskunnan sisälle, ja tämä aiheuttaa tiettyjä kysymyksiä, mitenkä niitten valtaoikeudet pitäisi tässä rajata ja laittaa kuntoon.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

18.32 **Eero Heinäluoma sd:** Arvoisa puhemies! Tänäänhan meillä on käsittelyssä tämä eduskunnan työjärjestys, ja työjärjestys ottaa kantaa siihen, miten eduskunnassa näiden asioiden käsittely tapahtuu, ja ihan erityisesti, mitä muutoksia työjärjestykseen tarvitaan tämän uuden tiedustelulainsäädännön syntyessä. Silloin me väistämättä puhumme tästä valvonta-asiasta, miten eduskunta järjestää tämän parlamentaarisen valvonnan, ja siinä ehdotettu työtapo on nyt tämä tiedusteluvaliokunta tai tiedusteluvalvontavaliokunta. Siinä yksi havainto on, että ehkä tätä nimeäkin kannattaisi hetken aikaa siellä valiokuntakäsittelyssä miettiä. Huomasin, että supo oli esittänyt, että valiokunnan nimi olisi tiedusteluvaliokunta, ja olen taipuvainen ajattelemaan, että se on kyllä, tämä supon kanta, oikea, eli kyllähän tässä kysymys on koko tiedustelutoiminnasta, ei vain tästä valvontatehtävästä vaan laveammalti, mitä tiedustelussa tehdään. Supon kommentin pohjalta — heidän havaintonsa oli, että tämä paremmin vastaa myös kansainvälistä käytäntöä, ja tähänkin havaintoon voi siis yhtyä.

No, sitten tästä valvonnan tarpeellisuudesta. Kyllä, tässä meillä on hyvä virkakunta, ja se pyrkii tekemään työnsä hyvin, mutta yhtä selvää on, että tässä kertyy poikkeuksellisen paljon hyvin sensitiivistä tietoa yhteen paikkaan ja pitää olla luottamus siihen, että tätä tietoa käytetään oikein ja että sillä ei millään tavalla politikoida. Ja sitten toisaalta nämä seuraukset vaikkapa tästä ulkomailla tehtävästä tiedustelusta ovat joka tapauksessa koko Suomen kannettavia. Ei niitä kanna yksittäinen supon päällikkö, vaan se, mitä maailmalla sitten tehdään näiden tehtävien merkeissä, tulee kyllä koko Suomen vastuulle.

Ja sitten toisaalta, niin kuin täällä on todettu, täytyy tunnustaa, että ihminen ei ole täydellinen, hän on erehtyväinen. Me olemme saaneet tässä Helsingin huumepoliisin asiassa kyllä niin paljon konkreettista esimerkkiä sellaisista asioista ja yllätyksistä, joista ajatteli, ettei ole mahdollista. Esimerkiksi: Kun tässä tämän tapauksen yhteydessä, tämän huumepoliisin tutkinnan yhteydessä, tuli tämä atari-rekisteri, joka on siis tällainen taparikolisten rekisteri, hyvin salainen rekisteri, sen tiedot tulivat julkisuuteen, niin selvisi, että oli tapauksia, joissa tähän rekisteriin oli tullut kirjatuksi sen takia, että oli pysäköinyt väärin autonsa sellaiselle kadulle, jossa sattui olemaan moottoripyöräjengin kerhotilat. Se oli... [Jukka Kopran välihuuto] — Anteeksi? [Jukka Kopra: Havaintorekisteri!] Havaintorekisteri on oikea termi, kiitoksia avusta [Jukka Kopran välihuuto] — Se tuli tämän huumepoliisin tapauksen yhteydessä, koska sitten, kun ryhdyttiin Aarnion toimintaa selvittämään, selvisi, että häntä epäiltiin, että hän oli antanut tietoa tänne rekisteriin merkityistä. Mutta oli sekin nyt aikamoinen juttu, että jos pysäköit väärin autosi, niin joudut tällaiseen poliisirekisteriin, ja sitten kun sitä krp:n tapausta selvitettiin, niin kukaan ei oikein ottanut vastuuta tästä tapahtuneesta. Tämähän ei ollut ainut, siellähän oli myös ulkomaiden valtionpäämiehiäkin, jotka oli tähän meidän rekisteriin kirjattu, ammattirikollisten rekisteriin.

No, kun tämä tarina eteni, niin meillähän oli tietosuojavaltuutettu, jonka tehtäviin kuului tämän rekisterin tarkistaminen. Ja kun nämä tapaukset tulivat julkisuuteen, ryhdyttiin kysymään, että no mitäs siellä tarkastuksessa on ilmennyt, niin loppujen lopuksi ilmeni, ettei siellä oikein ilmennytäkään mitään, koska ei ollut aikaa eikä resursseja sen tarkistamiseen, ja kuitenkin oli kirjoitettu puhtaast paperit.

Nämä laittavat miettimään, että tämä meidän järjestelmä ei ole täydellinen, ja sen takia on tähdellistä, että nyt kun tehdään massamittaisia oikeuksia supolle, niin siellä täytyy olla etukäteen sellainen valvontajärjestelmä, jossa ei ole harmaita nurkkia vaan jossa voidaan esittää kysymys koko poliisin toiminnasta ja saada niihin vastauksia. Eikä se voi olla sellaista kahvittelutoimintaa, johon täällä on viitattu, kun on siteerattu muun muassa aikai-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

sempien kansanedustajien kommentteja, vaan sen täytyy olla lähtökohtaisesti vakavaa. Ja sitten asia on niin kuin edustaja Tolvanen tuossa puheenvuorossaan kysyi, että kuka tästä vastaa ja pitääkö olla koordinaatiota. Juuri sitä pitää olla, ja tämä työjärjestys on tässä mielessä hyvin tärkeä.

Se, mitä haluan ja haluaisin, on, että eduskunnan sisällä on täysin kristallinkirkas asia, että tämä tiedusteluvaliokunta on se elin, joka vastaa koko supon valvonnasta, ja se on sen päätyö. Eli kaikkien täytyy voida tietää, myös supossa ja täällä, että tämä valiokunta vastaa koko laitoksesta ja se voi katsoa kaikki nurkat lävitse ja sille pitää vastata asiallisesti. Ja kun sen toimivaltuudet on sidottu näihin tehtäviin, niin sen tehtävissä täytyy olla maininta, että sille kuuluu koko supon toiminta.

Sen jälkeen on yksi askel menty eteenpäin, niin että on tiedossa, että tämä on sitten se porukka, joka kaikkien näiden oikeuksien päällä istuu ja niitä seuraa, ja sitten eduskunnan valiokunnat tekevät omaa työnsä kukin oman toimialueensa osalta. Onhan selvää, että varmasti ulkoasiainvaliokunnalla on halu jatkossakin tavata suojelupoliisia ja esittää kysymyksiä, mutta se ei ole tällaista intensiivivalvontaa eikä siinä voida edellyttää koko laitoksen toimintaan paneutumista. Ja sama koskee tietysti hallintovaliokuntaa näiden poliisitehtävien osalta ja miksei myös sitten laveammalti — vaikkapa nyt terrorismiin liittyvät asiat ovat sellaisia, että kyllä niistä varmasti myös hallintovaliokunta on tietoinen.

Mutta se asia, joka meidän siis pitää ratkaista, on, mitkä ovat tiedusteluvaliokunnan oikeudet ja velvollisuudet, ja se on eduskunnan sisäinen ratkaisu, mikä elin täällä ottaa tämän supon valvonnan ja nimenomaisesti kokonaisuudessaan, ja siksi se täytyy tässä yhteydessä ratkaista. Siinä ei voi mennä hallituksen selän taakse eikä minkään muunkaan selän taakse, vaan täällä täytyy tämä ratkaisu tehdä. Nyt olisi ollut tosi hyödyllistä kuulla hallituspuolueiden puolelta joku kommentti, onko tämä ajatus periaatteessa hyväksyttävissä eli voidaanko ajatella, että tämä 20 vuoden keskustelu vihdoinkin tulisi lopputulokseen, niin että tämä supon valvonta on keskitetty täysin oikeuksin yhdelle valiokunnalle eduskunnassa.

Mutta kiinnitän huomiota siihen, että tämän tähänastisen keskustelun yhteydessä kukaan hallituspuolueista ei ole tähän pääasiaan, tässä asiassa pääasiaan eli tämän valvonnan järjestämiseen, ottanut kantaa. On sanottu sinällänsä arvokkaasti, ja arvostan sitä, että asiaa voidaan valiokunnassa käsitellä, mutta voisi ajatella, että tämä supon kokonaisvalvonta on niin selkeä asia, että kyllä siihen voisi sanoa poliittisen kannanoton ja sitten valiokunta voi tutkia asiantuntijoiden kanssa, miten se käytännössä pannaan toimeen.

Nyt me olemme siis tilanteessa, että ne, jotka eivät ole hallituksessa eivätkä hallituspuolueiden riveissä, ovat vähän edelleenkin äimän käkenä, että miksi tämä supon kokonaisvalvonnan määrittely on niin vaikeata. [Välihuuto] Mikä ihme tässä on, että siihen ei voi ottaa selvällä suomen kielellä kantaa ja sanoa, että kyllä, supon kokonaisvalvonta käy tämän tiedusteluvaliokunnan tehtäviin ja on eduskunnan kannalta ja supon kannalta hyvä, että on yksi valiokunta, joka vastaa kaikesta, ja sitten muut valiokunnat täydentävät? Ja joudun edelleenkin kysymään, miksi tähän ei voi ottaa poliittista kantaa, arvoisat hallituspuolueiden kansanedustajat. Eikö tämä lähetekeskustelu nyt olisi se paikka, jossa voi evästää valiokuntatyötä ja sanoa, että meidän mielestämme tämä käy? Kun aikaisemmin vedottiin siihen, että puhemiesneuvostossa ei haluttu ottaa kantaa, että se on väärä elin, niin kai tämä täysistuntosali on kuitenkin tämän asian käsittelyyn oikea elin, että täällä voi mielipiteensä sanoa, ja sitten ne, jotka ovat valiokunnissa, menevät valiokuntiin ja kuulevat asiantuntijoita ja miettivät, mitä johtopäätöksiä siellä tehdään ja miten tämä asia on syytä kirjata?

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

Joten yhtä kysymystä vielä vailla on tämän asian käsittely: käykö supon kokonaisvalvonta eduskunnan tiedusteluvaliokunnan tehtäviin vai ei? Tähän kun saan vastauksen, niin poistun täältä salista tyytyväisin mielin.

**18.41 Hannu Hoskonen kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Kahteen asiaan jäi vielä äskeisestä puheenvuorosta sanomatta.

Toinen on se, että kun tätä lakia valmistellaan, niin pitäisi ymmärtää kuitenkin se, että Suomessa kun ei näitä lainsäädäntöjä vielä ole, niin mitä pitemmälle tämä asia venyy, niin lisääntyy riski siihen, että jotakin ikävää sattuu. Me olemme nähneet naapurimaissa tilanteita, joissa on ihmishenkiä menetetty. Kuten monessa muussa tapauksessa olemme kuulleet ulkomailta, tiedustelu on selvittänyt lukuisia lukuisia tapauksia, jotka eivät koskaan päässeet toteutumaan. Tämähän on se iso juttu, että tällä pystytään myös estämään niitä tapauksia. Tietysti ihannetilannehan olisi se, että saisimme selvitettyä kaikki tällaiset uhkatekijät etukäteen ilman, että ihmishenkiä menetetään tai muita vahinkoja syntyy. Tämähän se juttu on kuitenkin, ja tällä hetkellä meidän poliisivoimissa on ihan varmasti jo riittävästi tietoa niistä uhkatekijöistä, jotka ovat olemassa jo parhaillaan, ja niiden seurantahan tulee monta monta kertaa tehokkaammaksi esimerkiksi terrorismin torjunnassa. Olemme nähneet Suomessakin näitä ikäviä tapauksia, joissa on ihmishenkiä menetetty. Kymmenen vuotta sitten, jos joku sanoi tässä samassa salissa, että näin tulee käymään, hänet olisi ehkä naurettu pihalle, että eihän tuo ole mahdollista Suomessa, mutta nyt se on mahdollista, sen me tiedämme.

Toinen juttu: Edellisen puheenvuoron lopussa joku huuteli Natura-tapauksesta. Sanonpahan vain, että jos ihmiseltä viedään omaisuutta ilman, että hän saa tutustua omia asioitaan koskeviin käsittelyasiakirjoihin totaalisesti — kansalaisella aina on oikeus nähdä kaikki häntä koskevat asiakirjat, mitkä ovat käsittelyssä — ilman, että hän on saanut niistä lausua edes, että tietää, mistä on kysymys, niin kyllä silloin kannattaa olla eri mieltä. Yleensä tämä talo ei yleisten tuomioistuinten asioihin ota kantaa, mutta sen verran rohkenen ottaa kantaa, että jos korkein hallinto-oikeus lausuu sitä, että direktiiviä tulkitsee korkein hallinto-oikeus eikä Euroopan yhteisöjen tuomioistuin, niin rohkenen olla eri mieltä.

**18.43 Krista Kiuru sd:** Arvoisa puhemies! Ensinnäkin kiitän edustajakollegoita siitä, että olemme saaneet yhdessä seurata tämän tiedustelulakikokonaisuuden valmistumista ja olen saanut olla tuossa työryhmässä varapuheenjohtajana.

Nyt ollaan tilanteessa, jossa osana tätä kokonaisuutta eduskunnalle ollaan säätämässä uutta työjärjestyksen muotoa, ja tästä asiasta on käyty aika kovastikin keskustelua liittyen juuri sen yksityiskohtiin.

SDP esitti puhemiesneuvostossa tämän valmistelun yhteydessä muutamia asioita, joita on syytä käydä vielä kertaalleen uudelleen läpi.

Ensinnäkin esityksessä lähdetään nyt siitä, että työjärjestyksessä otetaan kanta näihin uusiin tehtäviin. Puhemiesneuvoston ehdotus lähtee siitä, että tiedusteluvalvonta, valiokunnan tehtävät ja vireillepano-oikeus ovat sen mukaisia kuin hallitus omassa esityksessään eduskunnalle antoi.

Lähtökohta on tietenkin hyvä. Normaalissa lainsäätämisyjärjestyksessä voimme luottaa siihen, että hallituksen esityksistä lähdetään liikkeelle. Tässä tapauksessa on kysymys kokonaisuudesta, jossa myös tarvitaan opposition tukea tämän kokonaisuuden läpiviemiseksi. Kun valitettavasti opposition kanssa ei vaivauduttu hallituspuolueista neuvottelemaan

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

tämän kokonaisuuden valmistumiseksi, ollaan tilanteessa, jossa ensimmäistä kertaa hallitus itse otti kannan siihen, minkälaisia asioita tämä tiedustelulainsäädäntö sisältää. Ja kun tiedustelulakipaketti kokonaisuudessaan tuli eduskuntaan, niin seuraavaksi puhemiesneuvoston ehdotuksesta ollaan käsittelemässä työjärjestystä, josta ei saatu yksimielisyyttä aikaan. Se oli siis prosessi, jossa kaikilla ryhmillä oli mahdollisuus ottaa kantaa siihen, minkälaiset tiedusteluvalvontavaliokunnan tehtävät tässä työjärjestyksessä säädettäisiin.

Olemme esittäneet siihen tehtäviä laajasti niin, että tiedusteluvalvontavaliokunnan tehtävänä on toimia esitetyn siviili- ja sotilastiedustelutoiminnan parlamentaarisenä valvojana mutta myös tässä kokonaisuudessa supon valvojana kokonaisuudessaan. Tämä esityshän pohjaesityksenä tarkoittaa sitä, että supo, joka muuttuu nyt poliisiorganisaatiosta erityisesti tiedusteluorganisaatioksi, tulee olemaan tiedustelun piirissä hyvin vahvasti juuri tämän valiokunnan tehtävien kohteena mutta tämän itse toiminnan osalta — ja todennäköistä on, että se supistuu nyt tulevassa mallissa — ei kuitenkaan. Ja sitä, kuinka paljon tähän väliin, toiminnan ja valvonnan väliin, jää harmaata vyöhykettä, jota olisi syytä arvioida, ei kukaan tällä hetkellä tiedä. Olemme esittäneet vuosia mutta myöskin tämän parlamentaarisen seurantatyön aikana, että supon kokonaisvalvonta tulisi tämän tiedusteluvaliokunnan tehtäväksi 31 b §:ään työjärjestyksen mukaisesti. Ja valitettavasti emme ole vielä saaneet vastakaikua tälle hankkeelle, vaikka kolmatta vuotta asiasta puhutaan.

Arvoisa puhemies! Toisena ehdotuksena teimme ehdotuksen siitä, että pitäisi vielä harkita, pitääkö nyt ottaa laajennuksia tähän työjärjestykseen mukaan, nimenomaan perusteen sille, jos supon kokonaisvalvonnasta ei tule päättää tiedustelulakikokonaisuuden yhteydessä, koska se ei kuulunut alkuperäiseen toimeksiantoon, jonka muutoin teki hallitus. Ja nyt tässä tapauksessa sanotaan, että tähän toimeksiantoon työjärjestyksestä päättämiseen tiedustelukokonaisuudesta johtuen voidaankin ottaa ylimääräisiä toimeksiantoja. Ja tässä esityksessä on käytännössä otettu ylimääräiseksi toimeksiannoksi se, että salassapitoa on laajennettu. Se tehdään 43 a §:ssä, ja tätä pykälää valiokunnan asiakirjojen julkisuudesta esitetään nyt laajennettavaksi merkittävällä tavalla. Tässä sanotaan siis käytännössä, että ”valiokunnan asiakirjat ovat salassa pidettäviä, jos tiedon antaminen niistä aiheuttaisi merkittävää vahinkoa Suomen kansainvälisille suhteille, pääoma- ja rahoitusmarkkinoille taikka vaarantaisi kansallista turvallisuutta”.

Tähän yhteyteen on hyvä hetkeksi pysähtyä. Nimittäin jo aikaisemmin säännöksessä mainitaan kyllä salassapitoperusteena merkittävä vahinko kansainvälisille suhteille tai pääoma- ja rahoitusmarkkinoille, liike- tai ammattisalaisuus sekä henkilön terveydentilasta tai hänen taloudellisesta asemastaan johtuva seikka, ja nyt valiokunnalla on myös mahdollisuus päättää vastaavasta muusta välttämättömästä syystä salassapidosta. Mutta tämä esitys on valmisteltu niin, että on katsottu, että tämä uusi muutos, joka tähän tuodaan, eli ”vaarantaisi kansallista turvallisuutta”, olisi tosiasiallisesti valiokuntia koskevana muutoksena ei-merkittävä. Minusta se on aika merkittävä muutos, koska se tulisi koskemaan kaikkia valiokuntia ja asiakirjojen julkisuus tuon perustuslain 50 §:n osalta laajenisi nyt eduskunnan työjärjestyksessä koskemaan kansallista turvallisuutta ilman, että määritellään kansallista turvallisuutta ollenkaan. Tämä on myös myönnetty tämän asian käsittelyn yhteydessä, sillä tosiasia on se, että tiedusteluvalvontavaliokunnan toimintaan liittyvästä salassapitovelvollisuudesta johtuen on päätetty laajentaa tätä salassapitoa myöskin kaikkiin muihin valiokuntiin tästä kansallisen turvallisuuden näkökulmasta johtuen.

Nyt minä kysyn teiltä, kuinka reiluna te pidätte tätä: Tiedustelulakikokonaisuudessa lähetetään siitä, että tiedustelua Suomessa voidaan harjoittaa ja sitä kautta perusoikeuksia ih-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

misiltä rajata vain silloin, kun se vakavasti vaarantaa kansallisen turvallisuuden ja uhkaluettelon listasta pitäisi vähintään kaksi toteutua, mutta tässä tapauksessa katsotaan, että kaikki asiat eduskunnan työskentelyssä ovat lähtökohtaisesti heti salaisia, jos ne vaarantaisivat kansallista turvallisuutta. Kukaan ei määrittele tässä pohjassa, ei esitöissä eikä viittaamalla mihinkään muuhun kansallisen turvallisuuden määritelmään, mistä kansallisesta turvallisuudesta tässä on kysymys. Minä en ole koskaan nähnyt pöyristyttävämpää pykälää. Ajatelkaa nyt, että kukaan ei kerro, mitä on se kansallinen turvallisuus, jonka pohjalta täällä voi vaarantaa salassapidon. Se on täysin suhteellista siitä riippuen, mitä se kenellekin merkitsee. Jottei tämä laajentaminen ja tämä työohjelmaan laajennuksen ottaminen menisi ihan poskettomaksi, niin sen lisäksi päätettiin tässä prosessissa, että salassapitovelvollisuutta myöskin tiukennetaan tämän kokonaisuuden osalta, ja pykälän loppuun lisättiin siis käytännössä suora viittaus rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:ään, joissa salassapitovelvollisuuden rikkominen säädetään rangaistavaksi salassapitorikoksena tai -rikkomuksena.

Nyt on hyvä tässäkin asiassa pysähtyä. Eduskunta siis esittää työjärjestykseksi itselleen, että käytännössä tämän puhemiesneuvoston esityksen mukaan kaikki sellaiset asiat, jotka valiokunnassa käsiteltäisiin sekä salassa pidettävinä että myös vaitiolovelvollisuuden takana, olisivat lähtökohtaisesti jatkossa sellaisia, joista tulee sitten perustuslain 50 §:n 3 momentin mukainen vaitiolopäätös ja joka johtaisi täten tämän uuden 4 c §:n mukaan rangaistukseen käytännössä rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:n mukaan.

Ja nyt ollaan siinä, että eduskunnassa ei jaksettu pysähtyä — olin silloin toista tai kolmatta päivää puhemiesneuvoston jäsenenä — miettimään, oliko tämä nyt faktaa vai jotakin muuta. Me emme edes jaksaneet pysähtyä miettimään, mikä on tämä nykyinen käytäntö. Meillä on selkeästi salassapito ja vaitio erillaisia asioita, ja tähän pykälään on nimenomaan tuotu perustuslakiin viittaamalla se, että nämä olisivat rinnasteisia asioita ja sitä kautta suoraan tämän rikosoikeudellisen rangaistavuuden piirissä, ja tosiasiaa, kun katsotaan pykälätasolla, niin siellä viitataan vain salassa pidettäviin asioihin. Tältä osin olen pettynyt siihen, että eduskunnassa hallituspuolueissa ei jaksettu syventyä siihen, onko esimerkiksi tämä edustaja Kiurun väittänyt nyt totta vai mitä se on. Se, että täällä tehdään työtä, jolla on näin vähän merkittävyyttä — minä suoraan sanottuna ihmettelen. Sosiaalidemokraatit pyysivät puhemiesneuvostossa, että oltaisiin selvitetty tämä asia vielä juurta jaksain. Tässä on erilaisia näkemyksiä oikeusoppineilta ja valtiosääntöasiantuntijoilta, ja tässä tapauksessa ei tarvinnut selvittää, koska tämä tieto oli kuulemma niin varma. Ja tällä tavalla kun toimitaan, niin tulee kyllä pelko siitä, ovatko täällä kaikki asiat aivan kunnossa, kun ajatellaan, kuinka vakavasta asiasta on kysymys. Tätä tehtävänannon laajennusta, joka tässä tosiasiaa tehtiin näin merkittävän salassapidon lisäämiseen, ei jaksettu oikeasti valmistella niin, että eduskuntaryhmät olisivat olleet tietoisia, asiantuntijoita olisi kuultu ja oltaisiin oikeasti tiedetty, mitä tehdään. Ja sitä me pyysimme, teimme siitä esityksen, mutta valitettavasti enemmistö puhemiesneuvostossa kannatti muuta järjestelyä.

**18.54 Antti Lindtman sd:** Arvoisa puhemies! Ensinnäkin edustaja Hoskoselle, joka sanoi, että ei mikään lakiesitys voi olla täydellinen, sitä korjataan nyt eduskunnassa, haluan sen sanoa ja todeta, että teimme esityksen hallituspuolueille jo viime syksynä — silloin, kun tuli tieto, että hallitus ei saa tiedustelulakipakettia ajoissa valmiiksi — että käytettäisiin väliaika neuvotteluun myös muunkin kuin tämän parlamentaarisen seurantaryhmän puitteissa eli aitoon neuvotteluun siitä, joka on nyt täällä eduskunnan edessä, mutta siihen

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

ei tartuttu. Me olemme olleet valmiita tätä rakentavasti viemään eteenpäin ja olemme edelleenkin.

Mutta sitten vielä haluan yhteen keskeiseen ristiriitaan tästä supon valvonnasta ja siitä esitetystä väitteestä kiinnittää huomiota. Edustaja Tölli täällä totesi, että tähän sisältää jo supon valvonnan, kun katsoo näitä työjärjestyksen tehtäviä, jotka on valvontavaliokunnalle asetettu. Mutta sitten toisaalta edustajat Satonen ja Tolvanen taas sanoivat, että koko supon valvonnan kirjaaminen tämän valiokunnan tehtäviin on niin iso asia, ettei sitä puhemiesneuvosto voinut esittää. Kumpi näistä näkemyksistä nyt on se oikea? Siis onko se koko supon valvonta siellä sisällä, vai oliko se sittenkin niin iso asia, ettei sitä puhemiesneuvosto voinut esittää tässä työjärjestyksessä? Olen taipuvainen uskomaan, että jälkimmäinen, koska jos katsoo näitä tehtäviä, niin kaikki ne 31 b §:n tehtävät, joita täällä on lueteltu, liittyvät nimenomaan sanaan ”tiedustelu” — kaikki tehtävät. 1 momentti sanoo, että tiedusteluvaliokunnan ”tehtävänä on toimia siviili- ja sotilastiedustelutoiminnan parlamentaarisenä valvojana”.

Arvoisa puhemies! Tulen pönttöön. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle] — Edelleen todetaan tehtävistä, että tiedusteluvaliokunnan tulee parlamentaarista valvontatehtävää hoitaessaan ensinnäkin ”valvoa tiedustelutoiminnan asianmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta”. Seuraavaksi todetaan, että ”seurata ja arvioida tiedustelutoiminnan painopisteitä, seurata ja edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista tiedustelutoiminnassa, käsitellä valmistelevasti tiedusteluvaltuutetun kertomukset, käsitellä tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain 18 §:n 2 momentin mukaiset valvontahavainnot”. Ja sitten todetaan vielä, että tiedusteluvaliokunnalla ”on oikeus omasta aloitteesta ottaa käsiteltäväkseen toimialaansa” — siis toimialaansa, joka on määritelty edellisissä momenteissa tiedustelutoimintaan liittyväksi — ”kuuluva asia sekä laatia siitä mietintö täysistunnolle, jos valiokunta katsoo asian merkityksen sitä vaativan”.

No nyt kysymys: kattavatko nämä tehtävät, jotka kaikki viittaavat tiedustelutoimintaan, arvoisa puhemies, koko supon? Tähän vastaus löytyy hallituksen esityksestä siviilitiedustelulaiksi ja sen kolmannen lakiehdotuksen ”Laki poliisin hallinnosta annetun lain muuttamisesta” 10 §:stä, jossa määritellään suojelupoliisin tehtävät. Siellä taas suojelupoliisin tehtävistä todetaan seuraavaa: ”Suojelupoliisin tehtävänä on sisäministeriön ohjauksen mukaisesti hankkia tietoa” — tämä on tiedustelutoimintaa, eikö näin? — ”turvallisuuden suojaamiseksi sekä” — ja nyt on aivan olennaiset sanat — ”havaita, estää ja paljastaa sellaisia toimintoja, hankkeita, rikoksia, jotka voivat uhata valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta”. Havaita, estää ja paljastaa — nämä kolme sanaa korvaavat aikaisemman, nyt voimassa olevan termin ”torjua rikoksia”. Minkä takia? Sen takia, että rikosten torjuntaan voidaan katsoa kuuluvan myös esitutkinta, joka nyt lähtee supolta pois, eikö vain? Mutta muilta osin jää ”havaita, estää ja paljastaa”. Kaikki muu paitsi esitutkintaan liittyvä toiminta näiden tehtävien osalta jää supolle, ja nämä ovat muuta kuin varsinaista tiedustelutoimintaa, saatikka sitä, kun puhutaan tietoliikennetiedustelutoiminnasta.

Sen lisäksi supon tehtävistä poliisihallinnosta annetun lain 10 §:n mukaisesti esitetään, että ”sen tulee myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavan toiminnan havaitsemiseksi ja estämiseksi”, ja tästä on ministeriöstä annettu myöskin ikään kuin tarkempi soveltamisohje, tarkempi säännös siitä, mitä kaikkea supon tehtäviin kuuluu, ja niistä täällä on todettukin, että siellä on iso liuta tehtäviä, jotka jäävät tämän tiedustelutoiminnan valvonnan ulkopuolelle. Tällöin, arvoisa puhemies, tässä olen taipu-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

vainen ajattelemaan niin ja tulen siihen tulokseen — kun kysyttiin, miksei voida todeta tässä työjärjestyksessä, että sen koko supon toiminnan asianmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta voidaan valvoa, ja kun selitys oli, vaikkakin erittäin ontuva logiikaltaan, todella ontuva, että sitä ei voitu kirjata, koska se ei ollut toimeksiannossa — että tämä laki on valmisteltu niin, että parlamentaarinen valvonta kattaa vain osan suposta.

Arvoisa puhemies! Toistan sen toiveen: Vaikka näiden tiedustelulakien käsittely täällä eduskunnassa ei lähtenyt käyntiin parhaalla mahdollisella tavalla puhemiesneuvostossa, toivon, että valiokunnissa erityisesti hallituspuolueiden jäsenillä on halua ja kykyä etsiä yhteistä näkemystä. Ja toivon myös niin, että nytten se menettely, joka puhemiesneuvostossa on otettu käyttöön ja jossa työjärjestyksestä muutetaan hallituspuolueiden enemmistön voimin äänestämällä — työjärjestyksestä muutetaan äänestämällä ohi valmistelun — jää ainutkertaiseksi ja myös puhemiesneuvostossa palataan parlamentarismia kunnioittavaan työtapaan, jossa lähtökohta on se, että hallitus—oppositio-asetelmaa ei tuoda puhemiesneuvoston sisään, vaan on tärkeätä, että me kansanedustajat voimme kokea, että puhemiesneuvosto, puhemiehistö ja puhemies näkevät kaikkien eduskuntapuolueiden näkemykset yhtä tasavertaisina riippumatta siitä, edustavatko nämä näkemykset kulloinkin hallitukselta vai oppositiosta tulevaa puoluekantaa.

**Toinen varapuhemies Tuula Haatainen:** Keskustelu keskeytetään ja sitä jatketaan tässä täysisunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Keskustelu keskeytettiin kello 19.01.

---

Keskustelua jatkettiin kello 20.08.

**Toinen varapuhemies Tuula Haatainen:** Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn päiväjärjestyksen 4. asiakohdan käsittelyä.

Keskustelu ei jatkunut.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan ja puolustusvaliokunnan on annettava lausunto.

### **5. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Euroopan unionin suorista tuista maataloudelle annetun lain 24 §:n ja maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Hallituksen esitys HE 4/2018 vp

Valiokunnan mietintö MmVM 1/2018 vp

#### *Ensimmäinen käsittely*

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 4/2018 vp sisältyvien 1.-2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

### 6. Äitiyslaki

Kansalaisaloite KAA 3/2016 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 1/2018 vp

#### *Toinen käsittely*

**Toinen varapuhemies Tuula Haatainen:** Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä.

#### *Keskustelu*

19.03 **Sari Tanus kd:** Arvoisa rouva puhemies! Tätä äitiyslakiesitystä on markkinoitu ja viety eteenpäin vedoten siihen, että lapsella olisi jo heti syntymästä kaksi juridista vanhempaa, ettei se veisi teoriassakaan keneltäkään isää pois, päästäisiin pitkistä ja raskaista adoptioprosesseista eroon ja lapsi saisi turvaa siltä varalta, että äiti kuolisi jo synnytyksessä. On myös väitetty, ettei äitiyslakiesitys vaikuttaisi mitenkään isyyteen eikä rikkoisi lasten perus- ja ihmisoikeuksia.

Arvoisa rouva puhemies! Hyvät kansanedustajat! Kaikki nämä väittämät ovat virheellisiä, harhaanjohtavia tai erittäin hataria perusteluja. Harva on tullut ajatelleeksi, että esityksen myötä joukko lapsia menettää todellisuudessa mahdollisuuden oman isän vahvistamiseen, vaikka lapsen synnyttänyt äiti ja hänen kumppaninsakin isyyden vahvistamista toivoisivat, vaikka lapsi ja lapsen isä sitä myös toivoisivat ja vaikka lapselle toista äitiä ei vahvistettaisikaan. Harva on myöskään ajatellut, että esityksen myötä, ellei lapselle ole voitu vahvistaa isää, lastenvalvoja on velvollinen selvittämään olettamaansa äitiyttä, vaikka lapsen synnyttänyt äiti ei tätä vaadi eikä toinen nainen tätä halua. Jos selvityksen perusteella katsotaan, että toinen nainen olisi lapsen toinen äiti, eikä hän kuitenkaan tätä tunnusta, lastenvalvojan tehtävänä olisi kanteen nostaminen ja kanteen ajaminen äitiyden vahvistamiseksi. Tuskin naiset naiskumppaniensa kanssa ovat tällaista kannattamassa.

Toisin kuin useasti on toistettu, tämän esityksen myötä lapsi ei tule saamaan kahta juridista vanhempaa heti syntymästä. Tämä esitys tuo mahdollisuuden äidin kumppanille, joka on yhteisymmärryksessä lapsen synnyttäneen kanssa antanut suostumuksen hedelmöityshoitoon, jo ennen synnytystä tunnustaa äitiytensä. Tunnustus toimitetaan viipymättä lastenvalvojalle. Äidiksi tunnustautuneella on kuitenkin mahdollisuus perua tunnustamisensa 30 vuorokauden aikana lapsen syntymän jälkeen, ja tämän vuoksi, isyyslakia myötäillen, vasta 30 vuorokautta syntymän jälkeen lastenvalvoja lähettää tunnustuksen maistraattiin vahvistettavaksi, ja vasta maistraatin vahvistuksen jälkeen toinen on juridinen vanhempi, ei siis heti syntymästä.

Todettakoon, että nykyisellä sisäisen adoption menetelmällä vanhemmuus on mahdollista vahvistaa helposti jo nopeammin. Hedelmöityshoitoihin liittyen käydään tavallisesti useita kertoja tutkimuksissa ja hoidoissa, raskausaikana neuvolakäynnit ja seurantakäynnit tutkimuksineen ovat normaalia arkea, samoin lastenneuvolakäynnit synnytyksen jälkeen. Tähän kuvioon sisäiseen adoptioon liittyen raskausaikana yksi soitto viranomaiselle ja synnytyksen jälkeen nopeimmillaan yksi käynti on yksinkertainen tapa ja voi tuoda sisäisen adoption vahvistuksen hyvinkin nopeasti.

Äidin kuolemaa ei kenenkään lapsen kohdalle toivoisi. Tämä onneksi on Suomessa niin harvinaista, että luovutetuilla siittiöillä raskaana olevan äidin kohdalla se tapahtuu kerran noin 400 vuodessa, joten tämä ei voi olla lainsäätämisen perustelu.

On vakuuteltu, ettei esitys veisi teoriassakaan keneltäkään isää. Toisin kuin useasti on toistettu, toteutuessaan tämä esitys vie joukolta lapsia isän, oman isän vahvistamismahdollisuuden kokonaan, lopuksi ikää pois. Kuulemisissa tähän on kiinnitetty huomiota, ja muutosta esitykseen on hyvässä lausunnossaan halunnut muun muassa Monimuotoiset perheet -verkosto. On ymmärrettävää, että 80 pykälän esitys, jossa viitataan usein muun muassa isyys- ja hedelmöityshoitolakeihin, on vaikea hahmottaa käytännön merkityksen kannalta. Esityksen myötä isyyden menetys kolahtaa kuitenkin joukolle lapsia. Tämä on seurausta hedelmöityshoitolain parikäsitteen muutoksesta. Nykyisen hedelmöityshoitolain parilla tarkoitetaan miehen ja naisen muodostamaa paria, jossa lapselle on siis sekä äiti että isä. On ymmärrettävää, että aikoinaan on säädetty, ettei siittiöiden luovuttajaa parin ollessa kyseessä voida vahvistaa isäksi ja että käytetään siittiöitä, joiden luovuttaja ei ole antanut suostumusta isyyden vahvistamiseksi. Esityksen mukaan parin käsite muuttuu sisältäen myös kahden naisen parin, jossa ei ole eikä hedelmöityshoitolakiin jäävän rajoituksen mukaan koskaan voi ollakaan lapselle vahvistettavaa isää. Isää ei siis voida vahvistaa, vaikka lapsen synnyttänyt äiti, hänen kumppaninsa, vaikka lapsen isä ja lapsi itsekin sitä toivoisivat. Tämä pätee, vaikka toista äitiä ei koskaan vahvistettaisikaan äidiksi.

Perus- ja ihmisoikeusasioihin perehtyneet juristit ovat kiinnittäneet huomiota tähän selvään nykytilan heikennykseen. Perustuslakivaliokunnan perusteellista arviota vaati useampikin taho myös kuulemisissa, myös yksityisoikeuden emeritusprofessori Saarenpää. Viime viikolla tässä salissa yli 80 edustajan poissa ollessa äänestettiin kuitenkin, ettei perustuslainmukaisuudesta tarvita lisäarviota. Tähän perusteluna käytettiin muun muassa sitä, että lakivaliokunnassa oli kuultu valtiosääntöjuristi Hideniä. Hän kuitenkin itse totesi lausunnossaan: ”En ole lapsen oikeuksia koskevan sopimuksen ja sen soveltamiskäytäntöjen asiantuntija.”

Perus- ja ihmisoikeuksiin perehtyneet juristit, varatuomarit Lahdenperä, Nikula ja Antinen, nostavat esiin nykytilan heikennyksen ja kirjallisesti perustelevat: ”Kyseessä on muutos nykyiseen oikeustilaan, sillä isyyslain 3 §:n 3 momentti mahdollistaa tällä hetkellä lapsen isyyden vahvistamisen naisparin saaman hedelmöityshoidon jälkeen annetun suostumuksen perusteella. Sääntelyn kohteena olevalta lapsiryhmältä lopullisesti poistettavaksi esitettyä mahdollisuutta saada isyys asianmukaisesti vahvistettua ei ole tarkasteltu lainkaan perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta oikeusministeriön valmistelussa eikä lakivaliokunnan mietinnössäkään. Näin siis, vaikka kyseessä on selkeä heikennys myös vallitsevaan oikeustilaan nähden. Kysymys on yhdenvertaisuuteen kuuluvasta lapsen tasa-arvoisesta kohtelusta, josta siis lakiehdotuksessa esitetään poikettavaksi. Myös isyyslain keskeinen periaate, että lapsi 15 vuotta täytettyään voisi määrätä itse omasta sukuasemastaan, sivuutetaan lapselle kuuluvana oikeutena lakiehdotuksessa kokonaan.” Puhemiesistölle osoittamansa kirjeen lopussa nämä juristit vetoavat: ”Lakiehdotusta ei voida sen valmisteluun liittyvän menettelytapavirheen vuoksi säätää tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä eikä sitä tulisi ottaa joko lainkaan käsiteltäväksi tai se tulee toisessa käsittelyssä hylätä.”

Äitiys- ja — toisin kuin usein väitetään — myös isyys-käsitteet muuttuvat esityksen myötä. Äitiys raskauteen ja synnytykseen ja adoptioäitiyteen liittyen saa rinnalleen aivan toisenlaisen tunnustamis-, ilmoitusmenettelyyn perustuvan äitiyden, mikä voidaan myös perua. Esityksen 3 §:ssä sanotaan, että äitiyttä ei voida vahvistaa hedelmöityshoitoon suos-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

tumisen perusteella, jos isyys lapseen nähden on isyyslain mukaan todettu tai vahvistettu tai se voidaan todeta tai vahvistaa. Seuraava 4 § ja edelleen 13 § kuitenkin osoittavat, että tämäkään säädös ei ole pysyvä vaan todetusta isyydestäkin tehdään käsite, josta kuitenkin voidaan hyväksymisen myötä luopua, ja se kumoutuu maistraatissa, kun toisen äidin tunnustaminen vahvistetaan. Isyydestä ei siis luovuta biologisen, geneettisen isän, aviomiehen tai adoptioisän eduksi, vaan isyydestä tehdään juridinen käsite, josta isä voi toisen naisen tunnustamisen hyväksymisen myötä luopua kokonaan.

Myös 36 § nostaa esiin ja vieläpä kannerajoituksin tavan, jolla edellä mainittu 3 § vesityy. Vaikka on tullut esiin seikkoja, joista on syytä epäillä, ettei lapsi ole saanut alkuaan hedelmöityshoidosta vaan on olemassa fyysinen, biologinen isä, niin äitiytensä tunnustanut voi siitä huolimatta kirjallisesti ilmoittaa, että lapsi on hänen. Tämän jälkeen hänellä ei ole mahdollisuutta korjata, oikaista asiantilaa myöhemmin totuudenmukaiseksi, vaikka itse haluaisikin. Samoin jos lapsen synnyttänyt äiti on kirjallisesti hyväksynyt edellä mainitun kirjallisen ilmoituksen, hänelläkään ei myöhemmin ole oikeutta lakisääteisesti kanteella oikaista tilannetta, vaikka haluaisikin, ei vaikka molemmat naiset niin haluaisivat. Tuskinpa naisparit kannattavat, että tämän esityksen myötä heidän oikeuksiaan asiantilan oikaisemiseksi äitiyteen ja isyyteen ja niihin liittyviin kanneoikeuksiin rajoitetaan.

Äitiyslakiesityksessä ei myöskään ole asetettu toiseksi äidiksi tunnustautujalle täysikäisyyden rajaa, vaan myös alaikäinen lapsi, äitiä itsekkin tarvitseva, voi tunnustautua ja tulla vahvistetuksi toiseksi äidiksi. Tämä tuntuu todella oudolta jo lastensuojelullisesta näkökulmasta tunnustautujaa ajatellen.

Arvoisa puhemies! Teen esityksen lakiesityksen hylkäämiseksi.

Tämä lakiesitys rikkoo erityisesti lasten perus- ja ihmisoikeuksia. Se heikentää isyyden vahvistamismahdollisuutta ja vie joukolta lapsia kokonaan isyyden vahvistamismahdollisuuden pois ja huonontaa näin merkittävästi nykytilaa, asettaa lapset hyvin eriarvoiseen asemaan. Myöskään lapsivaikutusten arviointia ei olla tehty. Esitys tuo synnytykseen perustuvan äitiyden ja adoptioäitiyden lisäksi lakiin hämmentävän käsitteen: äitiyden, johon pääsee ilmoitusmenettelyllä, äitiyden, jonka voi myös peruuttaa. Äitiys polkee myös isyyttä ja muuttaa myös isyyden käsitteen, josta voidaan luopua toisen naisen hyväksi. Tämä ei ole lasten, ei äitien eikä isien etu. Esitys mahdollistaa, ettei synnyttäjän, äidin, tarvitse olla juridisesti nainen.

Arvoisa rouva puhemies! Esitys sisältää myös sellaisia pykäläiä, jotka rajoittavat äitien kanneoikeuksia, pykäläiä, jotka velvoittavat lastenvalvojan nostamaan kannetta toista naista kohtaan, vaikka kumpikaan naisparin osapuolista ei tätä halua eikä vaadi — siis pykäläiä, joita naisparin osapuoletkaan tuskin kannattavat. Esityksen pykälissä on ristiriitaisuuksia, eikä se anna myöskään selkeitä linjauksia, millä perusteella oikeusistuimessa ristiriitatilanteissa ratkaistaisiin, kenet vahvistettaisiin tunnustuksen perusteella toiseksi äidiksi.

Näiden perusteella, siis esityksen epäkohtien ja heikkouksien, lasten edun ja lasten ensisijaisten oikeuksien sekä äitiyden ja isyyden vahvan merkityksen säilyttämisen vuoksi teen esityksen äitiyslakiesityksen hylkäämiseksi. — Kiitos.

**19.15 Antero Laukkanen kd:** Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin kannatan edustaja Tanuksen tekemää hylkäysesitystä.

Tässä äitiyslaissa on sellainen luonne, jota ihmettelen yli kaiken, ja se on tämä: Tämän meidän kansakuntamme yksi suurimpia ongelmia on isättömyys, ja tämä halutaan nyt kirjata lakiin isättömyyden vahvistamiseksi ja edistämiseksi. Me siis viemme isättömyyden

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

edistämisen lakiin sillä tavalla, että lapsi ei koskaan voi saada itselleen vahvistettua isää. Ainoana maana maailmassa me siis olemme säätämässä lain, joka vie lapselta ensin oikeuden isän kokemiseen 18 vuoden ajaksi, ja kun hän sitten täyttää 18 vuotta ja saa tietää biologisen isänsä, ei tätä isää voida koskaan vahvistaa isäksi. Äitiyslaista on siis tullut isättömyyslaki. Nämä sotienjälkeiset sukupolvet, jotka etsivät isiänsä, ja heidän lapsensa, jotka kantavat isättömyyden taakkaa, ovat yhteiskunnassamme merkittävä ryhmä. Parhaillaankin meillä on erilaisia realitätsarjoja tv-kanavilla, joissa etsitään näitä kadonneita isiä. Ja sitten täällä eduskunnassa me olemme vahvistamassa lakia, joka vie isän kokemuksen ja isän vahvistamisen lapselta lopullisesti. Eikö suunnan tulisi olla täysin toinen?

Täällä on käytetty argumenttina muun muassa sitä, että tämä laki ei muuta nykytilaa millään tavalla. Kyllä muuttaa, monella tavalla. Ensinnäkin nykytilassa naispari voi halutessaan myös vahvistaa lapselle isän ja he voivat pitää isän läsnä niin halutessaan tämän naisparille hedelmöityshoitojen kautta hankitun lapsen elämässä, mutta tämän äitiyslain myötä tämä mahdollisuus poistuu silloin kun tämä naispari haluaa vahvistaa lapselle kaksi äitiä ennen lapsen syntymää. Sitten täällä on myös esitetty sellainenkin näkemys, että ei tämä vie isää keneltäkään, joka on täysin käsittämätön jo ihan senkin pohjalta, kun lukee lakivaliokunnan mietinnön, jossa selkeästi todetaan, että isyyttä ei voida tämän lain myötä enää vahvistaa sellaiselle lapselle, jonka tämä naispari on hedelmöityshoitojen kautta saanut ja jolle kaksi äitiä on vahvistettu ennen synnytystä.

Arvoisa puhemies! Yksi asia tässä myös ihmetyttää, ja se on tämä säätämisjärjestys, jolla tätä asiaa on viety eteenpäin. Kansalaisaloite on tullut suomalaiseen yhteiskuntaan uutena tapana, jolla kansalaiset voivat suoraviivaisesti osoittaa erilaisia tahdonilmaisuja siitä, millaisia lakeja he toivoisivat tulevan. Nyt on käynyt kaksi kertaa niin kuin edellisen hallituksen aikana, kun hallituskumppanit eivät pystyneet sopimaan ja pääsemään yksimielisyyteen siitä, tuoko hallitus sukupuolineutraalin avioliittolain vai ei. Kun kristillisdemokraatit hallituskumppaneina tätä vastustivat, sitä ei hallitusohjelmaan otettu. Mutta sitten masinoitiin kansalaisaloite sukupuolineutraalin avioliittolain aikaansaamiseksi, johon sitten hallituksessa istuvat ministerit lähtivät mukaan ja tällä tavalla olivat tukemassa tämän kansalaisaloitteen menestymistä. Tämä äitiyslaki on toinen sellainen, jossa toimitaan samalla tavalla. Kun Sipilän hallitus ei halua tätä lakia tuoda, niin jälleen masinoidaan kansalaisaloite, ja sitten hallituksessa olevat henkilöt lähtevät tämän lain taakse ja vieläpä niin, että otetaan oikeusministeriön valmistelu tähän taakse. Kysyn nyt: olisiko aika hieman tarkistaa tätä kansalaisaloitteen roolia, kun siitä näyttää tulevan jopa tällainen hallituksessa istuvien ministereiden ja puolueiden ohituskaista oman hallitusohjelman rinnalle? Siis näin on nyt tapahtunut kaksi kertaa. Mietin, että ehkä kansalaisaloitteen roolia pitäisi tarkistaa.

Olen esittänyt lakivaliokunnan mietinnössä vastalauseen lakiehdotuksen hylkäämiseksi. Keskeisin peruste hylkäämiselle on, että lakiehdotuksen hyväksymisen myötä syntyy lisää lapsia, joiden kohdalla oikeus isyyden vahvistamiseen on poistettu laintasoisesti lopullisesti. Näitä on vuosittain noin 160, kymmenessä vuodessa 1 600 ja niin edelleen ja niin edelleen. 40 vuodessa syntyy merkittävä määrä lapsia, jotka lainsäädännön voimalla ovat isättömyyteen tuomittuja, ilman että heillä on koskaan ollut mitään mahdollisuutta vaikuttaa asiaan.

Lainsäätäjän ei tule säätää sellaisia lakeja, jotka lisäävät isättömyyttä. Tämän ohella katson, että aloitteessa huomioidaan puutteellisesti lapsen etu ja murennetaan vakiintunutta äitiyskäsitystä. Lisäksi asian yhteiskunnallisen painavuuden ja laajuuden huomioon ottaen katson, ettei asian valmistelu ole ollut riittävän perusteellista kattavan käsittelyn varmistamiseksi.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

miseksi muun muassa erilaisten säätelyratkaisujen vertailun ja lapsivaikutusarvioimisen osalta ja että valiokunnan olisi tullut pyytää asiasta myös perustuslakivaliokunnan lausunto.

Kun sosiaali- ja terveysministeriö on kirjannut, millä tavalla lapsivaikutusten arvioinnit tulisi tehdä, se on kirjannut siihen kolmitasoisen mahdollisuuden. Niin sanottua ennakoivaa vaikutusten arviointia, jossa huolellisesti käydään läpi, mitä jostakin asiasta lapselle seuraa, ei ole tehty. Sitten on niin sanottu prosessimenettely, joka tarkoittaa sitä, että lain käsittelyn aikana pyydetään erilaisilta lapsiasiainjärjestöiltä lausuntoja esitettävästä laista. Tämä tie valittiin tämän käsittelyssä.

Kun nyt luemme läpi nämä kaikki lapsiasiainjärjestöjen lausunnot, sieltä voi tehdä selkeän havainnon: yksikään niistä ei käsitellyt lapsen oikeutta isään, ainoastaan näiden kahden naisen oikeutta saada vahvistettua kahden naisen äitiys tälle lapselle. Muun muassa Mannerheimin Lastensuojeluliiton antamassa lausunnossa todetaan — täytyy sanoa, että täysin väärin — että tämä laki ei vie lapselta isää, ja tekee mieleni kysyä, ovatko he edes lukeeet koko esitystä, kun se on yksi kirkkaimpia kohtia koko tässä lakiesityksessä. Kun näitä lapsiasiainjärjestöjen lausuntoja lukee, niin siellä on keskitytty lähinnä siihen, että lapselle vahvistetaan kaksi huoltajaa ennen lapsen syntymää, mutta ei ole ollenkaan käsitelty, mitä tästä järjestelystä tälle lapselle seuraa, mikä olisi ollut heille paljon tärkeämpi asia tarkastella.

Arvoisa puhemies! Vaikka äitiydestä ei ole säädetty laissa, sen määräytymisestä ei ole ollut epäselvyyksiä. Voidaan puhua universaalisesti ymmärrettävästä käsitteestä. Kansalaisaloitteen myötä äitiydestä ja äidistä muotoutuisi laissa säädettyin perustein täyttyvä juridinen määritelmä. Aloitteessa ehdotetaan, että synnyttävän naisen lisäksi nainen, joka yhteisymmärryksessä lapsen synnyttäneen kanssa on antanut suostumuksensa hedelmöityshoitoon, voidaan vahvistaa lapsen synnyttäneen äidin ohella lapsen äidiksi, minkä seurauksena lapselle ei voida vahvistaa isää. Ehdotettu äitiyslaki toisi vallitsevaan äitiyskäsitykseen ilmoitusluonteisen menettelyn kautta muodostuvan äitiyden.

Yhdenvertaisuuden nimissä: Jos katsomme niitä pareja, jotka joutuvat adoptiomenettelyn kautta hakemaan itsellensä oikeutta lapseen ja omaa lasta, he joutuvat pitkäaikaisiin prosesseihin, joissa pohditaan heidän kelpoisuuttaan äidiksi. Tässä laissa äidiksi voi vain ilmoittautua. Minusta se on väärin kaikkia näitä perheitä ja äitejä kohtaan, jotka joutuvat tämän kelpoisuusmenettelyn läpi kulkemaan.

Vaikka valiokunnan mietinnössä todetaan, että naisparille voidaan antaa hedelmöityshoitoa vain sellaisilla sukusoluilla, joiden luovuttaja ei ole antanut suostumustaan isyyden vahvistamiseen, niin toisen äidin vahvistaminen tarkoittaa voimassa olevaan isyyslakiin nähden isyyden vahvistamisen pois sulkemista niissä tapauksissa, joissa siittiöiden luovuttaja hoidon antamisen jälkeen antaisi yhteisymmärryksessä lapsen synnyttäneen äidin kanssa suostumuksensa isyyden vahvistamiseen. Tämä laki on siinä mielessä erikoinen, että se vie nyt yhdeltä syntyvältä joukolta mahdollisuuden kaikkeen siihen, minkä muualla laki heille turvaa, eli sellaiseen lapsuuteen, jossa isä ja äiti ovat läsnä. Näille lapsille ei koskaan enää tämän lain myötä sellaista suoda.

Arvoisa puhemies! Tämä laki tulee ehdottomasti hylätä.

**Toinen varapuhemies Tuula Haatainen:** Muistutan edustajia, että edustajien yhteinen sopimus on, että pitäydytään 10 minuutin puheenvuoroissa.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

19.28 **Peter Östman kd:** Arvoisa rouva puhemies! Ajattelin näin alkuun lukea eräältä kansalaiselta tulleen viestin:

”Edustan Suomen kansalaisena äänestäjiä. Olemme huolissamme tämän viikon keski-viikkona eduskunnassa äänestettävästä äitiyslaista, mikä ei ota huomioon lapsen etua saada oikeus lailla vahvistettuun isyyden tunnustamiseen. Äitiyslakiehdotus ei myöskään ole tasa-arvoinen suhteessa isyyteen, sillä laki ei anna mahdollisuutta isälle isyyden tunnustamiseen. Lakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa lapsiasiavaltuutettu korostaa, että vanhemmuuden sääntelyssä tulee lähtökohtana olla lapsen oikeus vanhempiin, ei vanhempien oikeus lapseen. Lakiehdotuksen arvioinnissa tuleekin ensisijaisesti tarkastella lapsen etua ja oikeuksia suhteessa lapsen perusoikeuksiin.

Niin kuin tässä on kahteen kertaan jo todettu, lapsen yhdenvertaisuus on laajempi kysymys kuin eri perhemuotojen yhdenvertaisuuden tarkastelu. Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilönä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Sääntelyn kohteena olevalta lapsiryhmältä lopullisesti poistettavaksi esitettyä mahdollisuutta saada isyys asianmukaisesti vahvistetuksi ei ole tarkasteltu lainkaan perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta oikeusministeriön valmistelussa eikä myöskään lakivaliokunnan mietinnössä. Kyseessä on siis selkeä heikennys vallitsevaan oikeustilaan nähden. Kysymys on yhdenvertaisuuteen kuuluvasta lapsen tasa-arvoisesta kohtelusta, josta siis lakiehdotuksessa esitetään poikettavaksi. Myös isyyslain keskeinen periaate, että lapsi 15 vuotta täytettyään voisi määrätä itse omasta sukuasemastaan, sivuutetaan lapselle kuuluvana oikeutena lakiehdotuksessa kokonaan.”

Arvoisa puhemies! Mihin ovat unohtuneet puheet siitä, miten tärkeätä se on, että lapset saavat viettää enemmän aikaa myös isien kanssa? Mihin ovat unohtuneet puheet siitä, että päiväkerhossa, lastentarhassa, esikoulussa ja peruskoulussa toivotaan olevan enemmän miespuolisia opettajia, jotta lapset saisivat kokea ja nähdä miesrooleja ja -hahmoja jo aikaisessa vaiheessa? Mihin ovat unohtuneet puheet siitä, että olisi tärkeää, että sekä isät että äidit pitäisivät yhtä pitkät vanhempainvapaat? Onko näillä puheilla mitään merkitystä nyt, kun me säädämme tätä lakia?

Värderade talman! Vart har den här diskussionen glömts bort? Det har hela tiden varit prat om mer jämställdhet mellan mannen och kvinnan i hemmet, hur viktigt det också skulle vara för barnen att de får se olika mansroller redan från tidig ålder, i barndagvården, i barntädgårdarna, också i skolan.

Lopuksi kysyn, arvoisa puhemies, kuka meistä vastaa tulevaisuudessa niille lapsille, jotka kysyvät, kuka riisti minulta oikeuden isään, [Kari Kulmala: Hyvä kysymys!] ei kuoleman takia, ei avioeron takia, vaan huonon lainsäädännön takia. Kuka vastaa siihen?

19.32 **Kari Kulmala sin:** Arvoisa rouva puhemies! Olemme tänään kuunnelleet tästä asiasta erittäin hyviä puheita, ja näitä samanlaisia puheita toivoisi kuulevan enemmänkin, mutta sali on varsin tyhjä. Niin kuin edustaja Östman äsken sanoi, ne puhujat, jotka aikaisemmin ovat puhuneet hyvinkin tärkeistä asioista, ovat nyt täältä salista pois.

Mutta perimmäinen kysymyshän tässä on se, haluammeko maailmaan lisää isättömiä lapsia. Sitähän tässä ollaan tekemässä. Kansalaisaloitteessa äitiyslaiksi ollaan tuomassa lainsäädäntöön uudet säännökset äitiyden määräytymisestä. Esityksen keskeisenä tavoitteena on vahvistaa naisparille yhdessä annetun hedelmöityshoidon seurauksena syntyneel-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

le lapselle kaksi äitiä, eikä lapselle voida tällöin enää vahvistaa isää. Mielestäni lapsen oikeus biologiseen isään on lapsen edun mukaista jo kansainvälisten sopimustenkin pohjalta. Niitä sopimuksia ei voida ohittaa olankohautuksella.

Kansalaisaloitteessa äitiyslain lähtökohdaksi on mainittu lapsen etu. Kuitenkin aloite toteutuessaan mitä suurimmassa määrin loukkaa juuri lapsen etua poistamalla lopullisesti mahdollisuuden isyyden vahvistamiseen.

Kansalaisaloitteella halutaan helpottaa hedelmöityshoidoilla lapsen saavien naisparien asemaa siten, että myös se äiti, joka ei synnytä, olisi lapsen virallinen äiti jo ennen lapsen syntymää. Mielestäni aloitteesta tältä osin murennetaan vakiintunut äitiyskäsitelmä ja huomioidaan puutteellisesti lapsen etu. Mielestäni lainsäädännön lähtökohtana tulee olla lapsen oikeus äitiin ja isään eikä vanhempien oikeus lapseen, kuten jo äsken kuulumme.

Laki turvaisi lapselle syntymästä lähtien kaksi juridista vanhempaa ja siten oikeudet muun muassa perintöön ja elatukseen. Lapsen tunnustaminen tapahtuisi isyyden tunnustamista vastaavalla tavalla, eikä naisparin tarvitsisi enää tehdä perheen sisäistä adoptiota kuten nykyään. Tässä kohtaa aloitetta on huomioitu jollain tavoin myös lapsen etu.

Laki koskisi vain naispareja, joille on annettu hedelmöityshoitoja tuntemattomien luovuttajien siittiöillä, siis sellaisten, jotka ovat kieltäneet mahdollisuuden isyyden vahvistamiseen.

Arvoisa puhemies! Tämän esityksen myötä Kadonneen jäljillä -ohjelma saa lisää jatkoa. Jossain vaiheessa elämäämme haluamme tietää, mistä tulemme, ketkä ovat meidän biologisia vanhempiamme. Mielestäni tämä aloite ei sitä mahdollista eikä turvaa isän ja lapsen etua riittävällä tavalla. En voi neljän lapsen isänä äänestää tämän kansalaisaloitteen puolesta.

**19.36 Sari Tanus kd:** Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin nostaa vielä muutaman asian esiin.

Tämä käsittelyssä oleva äitiyslakiesitys pohjautuu siis kansalaisaloitteeseen, ja kansalaisaloite on laadittu viime hallituskaudella oikeusministeriössä tehdyn esityksen pohjalta. Kaikilla on ajatus — tai näin on väitetty — että se olisi hyvin valmisteltu esitys. Kuitenkin kun asiakirjoja käy läpi, sieltä selviää, että viime hallituskauden viimeisenä syksynä tämä esitys on runtattu läpi hyvin kiireellä. Myös se työryhmä, joka asetettiin tätä esitystä valmistelemaan, toteaa itse, että heidän työhönsä annettu aika oli poikkeuksellisen lyhyt. Näin ollen ei voida katsoa, että oikeusministeriössä ja valmisteleavassa työryhmässä olisi huolella käsitelty esitystä ja sen seuraamuksia.

Edelleen lakivaliokunnassa kansanedustajat, ja monet muutkin kansanedustajat, ovat vedonneet siihen, että kaikki suuret lapsijärjestöt kannattavat tätä esitystä. Nyt kuitenkin näkisimme, että esitys, yli 80 pykälän esitys, on hyvin monimutkainen. Siinä pitää verrata myös isyyslakia ja hedelmöityslakia, enkä millään voi uskoa, niin hyvää työtä kuin suuret lapsijärjestöt tekevätkin, että siellä olisi pystytty käymään kaikkien näiden eri lakien pykälien yhteisvaikutuksia läpi. Todennäköisesti tilanne onkin niin, että sieltä on poimittu muutama pykälä, joita kannatetaan, ja sitten perustuen siihen oletamaan, että oikeusministeriössä esitys olisi huolella valmisteltu, sitä edelleen myös suuret lapsijärjestöt kannattavat. Ja edelleenkin monet kansanedustajat ovat perustaneet kannatuksensa siihen, että nämä lapsijärjestöt kannattavat esitystä. Näin kun tätä ketjua, jatkumoa, tarkastelemme, tuntuu, että voiko Suomessa todella vuonna 2018 lainvalmistelu olla näin hatarissa perusteissa.

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

Halusin nostaa esiin vielä nämä perus- ja ihmisoikeusjuristit, jotka todella ovat lähettäneet myös kirjelmän eduskuntaan ja myös puhemiehistölle ja myös kirjallisesti esittäneet, että kysymystä lapsen isyyden vahvistamismahdollisuudesta ja sen poistamisesta ei voida nykyisen perusoikeustulkinnan valossa pitää vain oikeuspoliittisena. Lapsen näkökulmasta katsottuna kysymys on mitä suurimmassa määrin perusoikeuskysymyksestä, ja he ovat katsoleet, että lainvalmistelu ei ole ollut hyvää ja lakiehdotukset ovat ristiriidassa perustuslain 6 §:n 3 momentin yhdenvertaisuuden periaatteen kanssa. Sen lisäksi lakiehdotukset ovat ongelmallisia myös perustuslain 10 §:n yksityiselämän suojan kannalta, ja näin esimerkiksi professori Ahti Saarenpää on todennut myös lausunnossaan lakivaliokunnalle. Nämä Forum Externumin juristit totesivat siis, että näin ollen tätä lakiehdotusta ei voida sen valmisteluun liittyvän menettelytapavirheen vuoksi säätää tavallisen lain säätämisyksityksessä ja joko sitä ei tulisi ottaa lainkaan käsiteltäväksi tai se tulisi toisessa käsittelyssä hylätä. Eli toisesta toivon, että kun huomenna tästä äänestämme, niin äänestämme tämän lakipaketin hylkäyksen puolesta. Tämä Forum Externum, josta kolme varatuomaria on lähettänyt kirjallisen esityksensä eduskunnalle ja myös puhemiehistölle, on siis yhdistys, minkä tarkoituksena on edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista perustuslain arvoisallisuuden ja kansanvaltaisuuden sekä oikeusvaltioperiaatteen mukaisesti. Tämä yhdistys harjoittaa itsenäistä ja riippumatonta perus- ja ihmisoikeuksien kansalaisvalvontaa. Tässä tilanteessa haluaisinkin kiittää heitä aktiivisuudesta ja siitä, että he ovat nostaneet näin selkeästi näitä nyt käsittelyssä olevan äitiyslakiehdotuksen epäkohtia esiin.

Edelleen haluaisin välittää teille kansalaisen kirjeen. Hän lähestyi meitä ja kirjoitti näin:

"Kun valmisteilla olevan lain tuloksena syntyisi lapsia, joilla ei ole isää, on asiallisessa vaikutusarvioinnissa annettava ääni niille, jotka ovat isättömyyden kokeneet. Hehän ovat tässä asiassa todellisia asiantuntijoita.

Viime sotien seurauksena maassamme oli isättömiä lapsia yli 50 000. Isän menetyksen tuottamaan suruun ja ahdistukseen liittyi monesti myös taloudellinen ahdinko, mitä yhteiskunta pystyi vain osittain korvaamaan. Mikään taloudellinen apu ei kuitenkaan voinut korvata isän menettämisen aiheuttamaa kaipausta. Isän ikävää ovat nämä ihmiset kantaneet aina nykypäivään saakka. Ikävä täytyi peittää, sillä tärkeintä oli yhdessä sotalaesiäittemme kanssa selviytyä arjesta, suunnitella ja rakentaa elämää ja tulevaisuutta niissä olosuhteissa, jotka sodanjälkeinen Suomi tarjosi. Orpoudesta puhuminen ei tuntunut sopivalta. Tänään, eläkeikäisinä, isättömyyden traumat ovat tulleet yhä enemmän esiin."

Meillä on varsin lähellä kokemus siitä, mitä on kasvaa ja elää isättömänä, mitä on isän ikävän kokeminen. Niin kuin tässä kirjeessä kirjoitetaan, viime sotien seurauksena maassamme oli isättömiä lapsia yli 50 000 ja tänään eläkeikäisinä isättömyyden traumat ovat tulleet yhä enemmän esiin kaikesta hyvinvoinnista huolimatta.

Edelleen haluaisin nostaa yhden näkökulman esiin. Oikeastaan tämä liittyy viime istunnossa esitettyihin asioihin ja nimenomaan siihen, kun puhuttiin anonyymeistä luovuttajista, joista on toistuvasti muulloinkin puhuttu. On toistuvasti esitetty, viime istunnossa muun muassa edustaja Modig esitti, ettei keneltäkään vietäisi isää, koska voidaan käyttää anonyymejä spermanluovuttajia, jolloin ei siis tiedettäisi edes luovuttajan henkilöllisyyttä eikä näin ollen vietäisi keneltäkään isää. Anonyymien luovuttajien käyttö on kuitenkin ollut Suomessa laitonta jo vuodesta 2007 lähtien, eli kaikista luovuttajista Suomessa ja myös Suomessa käytettävän ulkomaisen luovuttajan spermasta on oltava luovuttajatiedot. [Antero Laukkanen: Juuri näin!] Samoin yksittäisen henkilön kaupallinen sperman hankkiminen ulkomailta on laitonta. Hedelmöityshoitoa varten sukusolujen tai alkioiden hankkiminen

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

seen ulkomailta on oltava Valviran lupa, ja lupa voidaan antaa tietyin ehdoin vain terveydenhuollon toimintayksiköille tai erikoislääkärille, ei siis ei-ammattihenkilöille. Anonyymeistä luovuttajista ja sperman hankkimisesta on kuitenkin puhuttu niin paljon. Paneekin miettimään, kuinka paljon Suomessa toimitaan tässä asiassa vastoin lakia.

Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin myös tässä yhteydessä käyttää tilaisuutta hyväkseni ajatellen omia asiakkaitani, potilaitani, niitä tuttaviani ja sukulaisiani, jotka kuuluvat erilaisiin vähemmistöryhmiin, myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin. Tämä puheeni perustuu nyt siihen, että myös viime istunnon jälkeen minusta oli kirjoitettu, että vihapuhuja Tanus on jälleen äänessä ja hän puhuu tällaista ja tällaista vihapuhetta. Näin ollen haluaisinkin vakuuttaa niin asiakkailleni, potilailleni, tuttavilleni ja sukulaisilleni, jotka kuuluvat niihin ryhmiin, joita myös tämä lakiesitys koskee, että kunnioitan ja arvostan teitä edelleen yhtä paljon kuin silloin, kun hoidin teitä asiakkainani tai potilainani, ja tulen hoitamaan teidän asioitanne ja tulen arvostamaan ja kunnioittamaan teitä aivan yhtä paljon kuin omassa ammatissani työskennellessäni. Eli pyydän, älkää uskoko niitä vihapuhekirjoituksia, mitä minuun liitetään täällä eduskunnassa työskentelyn myötä. Olen aivan samanlainen kuin olen aina ennenkin ollut, ja tulen olemaan. Arvostan jokaista ihmistä ainutkertaisena yksilönä ja teen työtä sen eteen, että joka ikinen kansalainen riippumatta ehkä mielipide- tai näkemyseroista voisi elää Suomenmaassa sillä tavalla, että jokaisella on kestävä hyvinvointi ja siihen pyrkimys ja jokaisella on myös sanan- ja mielipiteenilmaisunvapaus kaikissa asioissa toinen toistamme kunnioittaen. Näin toivon jatkossakin toimittavan.

**19.46 Antero Laukkanen kd:** Arvoisa rouva puhemies! Tänään me puhumme isyydestä ja sen merkityksestä lapselle. Mutta missä ovat kansanedustajat, missä ovat mieskansanedustajat, missä ovat isät? Minusta tämä on hyvä kysymys. Meitä on täällä tällä hetkellä 6 kansanedustajaa 200:sta. Onko isyys näin merkityksetön asia? Ymmärrän, että tuolla sähköisten viestimien äärellä on paljon ihmisiä, jotka pohtivat, mihin tämä kansakunta on menossa, kun tällaista lainsäädäntöä täällä tehdään.

Arvoisa rouva puhemies! Tässä edustaja Tanus viittasi lapsen oikeuteen saada tietää omat vanhempansa, ja luen täältä nyt ihan — kun todella paljon tulee kysymyksiä tästä asiasta — hedelmöityshoitolaain 23 §:n, joka ei ole pitkä mutta valaisee tämän asian aika täydellisesti: ”Henkilöllä, joka on voinut syntyä luovutetusta sukusolusta tai alkioista, on salassapitosäännösten estämättä oikeus 18 vuotta täytettyään saada palvelujen antajalta jäljennös hoitosuostumuksesta ja siihen merkitystä luovuttajan tunnuksesta. Ilmoittamalla luovutusrekisteriin luovuttajan tunnuksen hänellä on oikeus saada tietää luovuttajan henkilöllisyys.” Eli tämä on se kohta, johon liittyen olemme sanoneet ja todenneet, että tämän henkilön on mahdollista saada sitten 18 vuotta täytettyään nämä tiedot itsellensä.

Olisin vielä halunnut yhteen kohtaan täällä puuttua, ja se liittyy tähän äitiyden määrittämiseen.

Äitiyslakialoitteen 2 §:n perusteluissa todetaan: ”Äitiyden toteaminen ei edellyttäisi sitä, että lapsen synnyttänyt henkilö on sukupuoleltaan nainen. Tilanteissa, joissa henkilön oikeudellinen sukupuoli on vahvistettu mieheksi, mutta hän on säilyttänyt anatomisen sukupuolensa mukaisen suvunjakamiskyvyn naisena, on mahdollista, että lapsen synnyttänyt henkilö on oikeudelliselta sukupuoleltaan mies. Säännös mahdollistaa äitiyden toteamisen näissäkkin tilanteissa.”

Voimassa olevan lain transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta 1 §:n 1 kohdan mukaan henkilö vahvistetaan kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

väestötietolaissa tarkoitettuun väestötietojärjestelmään merkitty, jos hän esittää lääketieteellisen selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen ja että hän elää tämän mukaisessa sukupuoliroolissa sekä siitä, että hänet on steriloitu tai että hän muusta syystä on lisääntymiskyvytön. Äitiyslain perustelut ovat näin ollen ristiriidassa voimassa olevan lainsäädännön kanssa. Valiokunnan mietintöön on tietyiltä osin tehty muutoksia alkuperäiseen aloitteeseen, mutta tämän asian osalta mietinnössä ei tehdä korjausta. Valiokunnan olisi mielestäni pitänyt tähän asiaan puuttua. Jo pelkästään vallan kolmijako-opin mukaisesti lainsäätäjän velvollisuus on varmistaa, että lainsäädäntö on riittävän täsmällistä, eikä jättää tietoisesti epäselviä lainsoveltamistilanteita. Asia olisi vaatinut myös erillisen vaikutusarvioinnin.

Tämä tarkoittaa sitä, että kun miesparin toinen, transsukupuolinen, henkilö on vaihtanut sukupuolensa naisesta mieheksi mutta on säilyttänyt kykynsä tulla raskaaksi ja synnyttää, hän voi synnyttää tähän parisuhteeseen lapsen ja hänet merkitään väestörekisteriin naiseksi eli siihen sukupuoleen, josta hän on halunnut pois ja josta hän on halunnut vaihtaa identiteettiään. Tämä luo sekaannusta, tämä luo sellaisen tunteen, että onko tässä touhussa enää mitään järkeä.

Arvoisa puhemies! Olisi niin oikein, että tämä koko esitys hylättäisiin.

**19.52 Lea Mäkipää sin:** Arvoisa puhemies! En kovin hyvin tunne tätä esitystä, mutta muutamia ajatuksia ja lainauksia tästä paketista.

Valiokunnan asiantuntijoista osa katsoo, että ehdotettu äitiyslaki määrittelee äitiyden ja vanhemmuuden käsitteet uudelleen ja on ristiriidassa lapsen edun kanssa. Mutta äitiyslakipaketti sisältää idean uudesta ihmistyyppistä, keinotekoisesta ihmisestä, jonka sukuyhteydet on katkaistu. Uusi ihminen ei saa äidikseen eikä isäkseen oikeaa vanhempaansa, koska vieraasta munasolusta ja siittiöstä hedelmöitetyn alkion äidiksi katsotaan lain edessä nainen, jonka kohdusta lapsi syntyy, ja vastaavasti isäksi se, joka on antanut suostumuksensa toisen miehen sukusolujen käyttämiseen.

Esityksessä lapsen isyyden käsitettä murretaan entisestään korvaamalla se äitiydellä. Järjestely toteutetaan poistamalla lapsen oikeus isään lapsen ulottuvilta lopullisesti ja peruuttamattomasti osana äidin hedelmöityshoitoa. Lapsen oikeutta molempiin vanhempiinsa, isäänsä ja äitiinsä, on pidetty ihmisyhteisössä perinteisesti lapsen oikeuksien kulmakivenä, josta on pidetty kiinni kynsin hampain lasten edun nimissä silloinkin, kun mies on osallistunut vain lapsen siirtämiseen ja tahtonut jättäytyä sivuun uuden ihmisen elämästä. Nyt tästä siis halutaan päästä irti. Miten tällaiseen malliin on päädytty ja nähty se vieläpä aidosti lapsen edun mukaisena ratkaisuna? Tämä perustuu ajatusrakennelmaan, jossa lapsi ajatellaan valmiiksi isättömäksi olioksi, yksin naisen luomukseksi. Tämä vain ei pidä paikkaansa, koska jokaisella lapsella on biologinen isä.

Uutta lainsäädäntöä perustellaan monenlaisen hyvän lisäämisellä. Ihminen onkin taipuvainen tekemään suurimmat virheensä hyväntahtoisuuden tunteen vallassa, mutta mikä voima saa lainsäätäjän kieltämään isän? Tällä äitiyspaketilla vedotaan ja väitetään myös, että asia koskee suhteellisen pientä naisparijoukkoa.

Arvoisa puhemies! Täällä on näitä kirjeitä tullut hirmuisen paljon. Eräs henkilö kirjoittaa: ”Lakivaliokunnan mietintö äitiyslaista herättää kysymyksen, ovatko lapset leikkikaluja aikuisten itsekkäissä leikeissä. Mitä eduskunta oikein tekee, kun on hyväksymässä tämmöistä lakiesitystä? Jos isättömyyden tuskaan lapselle sitten 18-vuotiaana paljastetaan, että kyllähän se isäkin jossain oli, mutta ei hänellä ole merkitystä, kenen nuoren mielenter-

## Pöytäkirja PTK 13/2018 vp

veys tuollaista kestää? Pidetäänkö lasta idioottina ennen 18 vuoden ikää? Lapset ovat mielestäni liian arvokkaita tällaiseen yhteiskuntakokeiluun.”

Ja niin kuin täällä on puhuttu, tämä laki tulisi ehdottomasti hylätä. Tulee myös mieleen, kun täällä eduskunnassa on keskusteltu perhevapaamallista ja täällä monet tahot ovat painottaneet sitä, kuinka tärkeää on, että isät hoitavat lapsia lapsen ollessa pieni. Tämä on niin ristiriitaista touhua. Ja kun tämä lakiesitys hyväksytään, varmaan meidän Herrammeakaan ei tämmöistä hyväksy, vaan kyllä me saamme kokea sen omassa elämässämme ja Suomen kansan elämässä. Tämä on järjenvastaista.

**19.56 Antero Laukkanen kd:** Arvoisa rouva puhemies! Yhden asian tässä vielä nostan esille, ja se on se, että nämä esitykset liittyen näiden naisparien tilanteeseen, että tälle lapselle voitaisiin vahvistaa kaksi huoltajaa ja vanhempaa, olisi voitu hoitaa isyyslakia muuttamalla, huoltajuuslakia muuttamalla, monella eri tavalla, niin kuin Asianajajaliiton lausunnossa todettiin, että tätä lakia ei olisi tarvinnut näistä syistä ollenkaan säätää. Nyt kun me tämän äitiyslain tielle lähdemme, joka käytännössä on isättömyyslaki, me olemme sellaisessa tilanteessa, että me ikään kuin ylisäädamme tässä nyt lapsen tappioksi asioita. Olen paljon pohtinut sitä, miten täällä eduskunnassa voi toimia niin, miten se on mahdollista — kun kansalaiset odottavat, että me arvioimme ja kuuntelemme asiantuntijoita ja pystymme perustelemaan ikään kuin järkevillä ne päätökset, joita me teemme, mihin me kaikki edustajat ymmärtääkseni pyrimme — että tässä asiassa tehdään jotain sellaista, mitä muualla maailmassa ei koskaan ole vielä tehty: lailla säädetään lopullista isättömyyttä.

**19.58 Peter Östman kd:** Arvoisa rouva puhemies! Lyhyesti vain haluan selkeyden vuoksi ilmoittaa, että kannatan edustaja Tanuksen tekemää hylkäysesitystä.

**19.58 Sari Tanus kd:** Arvoisa rouva puhemies! Halusin myös vielä lyhyesti nostaa esille sen kummastuksen, että aivan niin kuin edustaja Laukkanen totesi ja monet asiantuntijat ovat todenneet, tarvittavat muutokset olisi voitu ja voitaisiin tehdä jo voimassa oleviin lakeihin pykälää lisäten.

Nyt meillä on käsittelyssä ja huomenna äänestykseen tulee äitiyslaki — äitiyslaki — ja äitiys kai kaikille sanana ja merkityksenä nyt on joka tapauksessa varsin suuri. Meidän äitiyslakimme käsittelee 99-prosenttisesti vain naispareja, joista toisen raskaus on saanut alkunsa hedelmöityshoidoista. Siis 52 vai 54 pykälääkö siinä äitiyslain osuudessa on, ja siinä on yksi pykälä, joka sanoo, että lapsen synnyttänyt on äiti, mutta kaikki muut pykälät käsittelevät naisparia ja nimenomaan siltä kannalta, että toisen naisen raskaus on alkanut hedelmöityshoidosta, ja siihen liittyen toisen naisen äidiksi tunnustautumista ja sen perumista ja kanteen nostamista ja kaikkia näitä asioita. Siis kun meidän äitiyslaissamme ei ole mitään viittausta adoptioäitiyteen, ei isoäitiyteen eikä mihinkään muuhun, niin tämä tuntuu kovin kummalliselta, että Suomessa olisi äitiyslaki, jonka sisältö 99-prosenttisesti liittyy vain ja ainoastaan naispareihin, joista toisen raskaus alkaa hedelmöityshoidoilla. Eikö tämäkin ole todella kummallinen esitys? Toivoisin, että järki voittaa huomenna ja tämä esitys äänestyksessä hylätään ja tehdään tarvittavat muutokset jo voimassa oleviin lakeihin. — Kiitos.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

## **Pöytäkirja PTK 13/2018 vp**

### **7. Seuraava täysistunto**

Eduskunnan seuraava täysistunto on keskiviikkona 28.2.2018 klo 14.00. Täysistunto lopetettiin klo 20.09.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Timo Tuovinen